

1700 Ft

trófea súlya: 15.04 kg
pontszáma: 258.65 IP
elejtés helye: Lovászi Olajbányász Vt.
elejtés ideje: 2011. szeptember 7.

2012

VADÁSZÉVKÖNYV

VADÁSZÉVKÖNYV

2012

KAMARAI TAGOK
RÉSZERE
TÉRÍTÉSMENTES

GARANCIA NYUGDÍJKIEGÉSZÍTŐ PROGRAM

AKÁR TŐKE- ÉS
HOZAMVÉDELEMMEL!*

Megtaláljuk az Önnek megfelelő megtakarítási megoldást!

Mindannyian különbözőek vagyunk. Különböző tervekkel, különböző célokkal. De egy dolog közös bennünk. Szeretnénk biztosan tudni, hogy amit elterveztünk, az meg is valósul. Ehhez nyújtanak biztonságot a Groupama Garancia Biztosító megtakarítási programjai, akár tőke- és hozamvédelemmel. Egyeztessen időpontot ingyenes tanácsadásra Ön is, hogy közösen találhassuk meg a megfelelő megoldást Ön és családja számára.

Lépjen kapcsolatba velünk 2000 üzletkötőnkön,
TeleCenterünkön vagy weboldalunkon keresztül!

TeleCenter: +36 1 467 3500
www.groupamagarancia.hu

*A tájékoztatás nem teljes körű. A hozam- és tőkevédelem csak a termékek meghatározott köre esetén érvényesül. Hirdetésünk nem tartalmazza a termékekkel és a hozam- illetve tőkevédelemmel kapcsolatos valamennyi információt és nem minősül ajánlattételnek. A teljes körű tájékozódás érdekében kérjük, ismerje meg a megtakarítási programjaink és termékeink részletes szabályait illetve a vonatkozó biztosítási feltételeket: honlapunkon, TeleCenterünkben, vagy fiókjainkban. Az ügyfelek biztosítási panaszokkal személyesen a biztosító ügyfélszolgálati irodáiban dolgozó munkatársaihoz fordulhatnak, telefonon keresztül ezt a biztosító TeleCenter +36 1 467 3500 telefonszámán, írásban az 1380 Budapest, Pf. 1049 levélcímen tehetik meg. A biztosító felett a szakmai felügyeletet a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (1013 Budapest, Krisztina körút 39.) látja el. A Groupama Garancia Biztosító Zrt. székhelye: 1051 Budapest, Október 6. utca 20.

Diana 3
29.800 Ft.
Diana 5
43.700 Ft.

Fire Block 5
149.000 Ft.
Fire Block 7
219.000 Ft.

Diana 7
95.900 Ft.
Diana 10
128.900 Ft.

29.000 FT FELETTI
VÁSÁRLÁS ESETÉN
INGYENES
HÁZHOZZÁLLÍTÁS!

Rendőrségi
ajánlással!

Lőszertartó IV.
12.400 Ft.

Naplótartó
7890 Ft.

Sima
fegyverkazetta
5.900 Ft.

Lőszertartó III.
21.300 Ft.

Az akció érvényes 2012 február 29-ig!

Az árak mechanikus záruk esetén érvényesek! További termékinformációért, kérje kollégáink segítségét.

Az árak az ÁFÁ-t tartalmazzák!

Trezor Lektor Zrt. 5600 Békéscsaba, Illésházi u. 18.
Tel.: +36-66/444-391, Mobil: +36-30/965-83-99, +36-30/985-73-33
E-mail: kozpont@trezor.hu, www.trezor.hu

„A vadászat szenvedély, a fegyvertartás felelőség!”

2012. ÉVI
VADÁSZÉVKÖNYV

VADÁSZÉVKÖNYV

2012

ÉRTÉKŐRZŐ VADÁSZAT

DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZKAMARA
VADÁSZÉVKÖNYV 2012

Felelős szerkesztő
PECHTOL JÁNOS

A szerkesztőség tagjai
BÍRÓ GABRIELLA, DÉNES RITA, FEISZT OTTÓ,
KOVÁCS GÁBOR, KOVÁCS ZSOLT,
MÁROK TAMÁS, TÖRÖK HENRIK,
WALLENDUMS PÉTER

A borítón szereplő festmény
SCHELL JÓZSEF
munkája

Lektorálta
GELLÉR TIBOR

ISBN 978-963-9369-xx-x
ISSN 1419-4732

Szerkesztőség címe:
1027 Budapest, Medve utca 34-40.
Telefon: 355-6180 / Fax: 375-8378
e-mail: info@omvk.hu

Megjelent: 60 000 példányban

2012. ÉVI NAPTÁR

VADÁSZATI IDÉNYEK

Vadászható fajok	Vadászati idő
<i>Nagyvadfajok</i> Gímszarvasbika, golyóra érett – bika selejt – tehén, üdő, borjú Dámbika, golyóra érett – bika selejt – tehén, üdő, borjú Ózbak – suta, gida Muflonkos, muflonjuh, -jerke, -bárány Vaddisznó Szikaszarvas bika, -tehén, -üdő, -borjú Zerge*	szeptember 1.–október 31. szeptember 1.–január 31. szeptember 1.– február utolsó napja október 1.–december 31. október 1.–január 31. október 1.– február utolsó napja április 15.–szeptember 30. október 1.– február utolsó napja szeptember 1.– február utolsó napja egész évben szeptember 1.–december 31. vadászati időny nélkül
<i>Apróvadfajok</i> Mezei nyúl Üregi nyúl Fácánkakas – fácántyúk* Fogoly* Vetési lúd, Nagylilik* Tökés réce, Csörgő réce, Szárccsa* Kerceréce* Erdei szalonka* Balkáni gerle Örvös galamb	október 1.–január 31. szeptember 1.–január 31. október 1.– február utolsó napja vadászati időny nélkül október 1.–december 31. október 1.–január 31. szeptember 1.–január 31. október 1.–január 31. vadászati időny nélkül augusztus 15.– február utolsó napja augusztus 15.–október 31.
<i>Egyéb apróvadfajok</i> Róka, Pézsmapocok, Nyestkutya, Mosómedve Házi görény, Nyest Borz, Aranyakál Dolmányos varjú, Szarka* Szajkó*	egész évben szeptember 1.– február utolsó napja június 1.– február utolsó napja július 1.– február utolsó napja augusztus 1.– február utolsó napja

* a jogszabályban feltüntetett feltételekkel

Január

Téli vadásznapok – Január 25. (részlet)

Tegnap este elállt a havazás. Amikor hajnali negyed 7-kor útnak indulok, derült az idő, de a keleti szél még gorombán fúj. A faluban még csak tűrhető a szereplése, csak a háztetőkről kap fel időnként játékosan egy csomó havat, az eresz alatt kissé megkavarja, megperdíti, majd arcába vágja a gyanútlan járókelőknek. De odakint, a határban garázdálkodva, viszi, hordja a havat, magas torlaszokat épít belőle, betemet vele gödröket, árkokat, egy-kettőre telehordja és eltünteti a csapákat, nyomokat.

A telihold reggel még magasan áll a hegyek fölött. Alatta egy sor hosszan elnyúló hepe-hupás megvilágított felhő úgy fest, mint valami magas hegység, mint a hóborította hegyvidék magasodó folytatása. Mesés a hold világítása virradás előtt a havas tájon; akárcsak este a fehér abroszon a fölötté lógó lámpáé. Később, napkelte után is csodás a világítás. Az erdőbe oldalról bevilágító nap sugarai narancssárgára festik a havat és kékre a fák hosszúra nyúlt árnyékát. Délelőtt verőfényes, napos idő van, de a hideg nem enged; az északkeleti fagyos szél az ember arcát szinte perzseli; minduntalan meg kell tapogatnom fületem, hogy enyhítsem a csipős fagy dermesztő hatását.

Most már bátran lehet cserkelni; az arasznál magasabb laza, omlós hó elnyeli az alulkerült kemény hórétég ropogását. Mégsem látok ma reggel egyéb vadat, csak négy őzet. Ezek közül egy sutát s a két gidáját a szálerdőben – nem szándékosan, csak véletlenül tizenkét lépésre közelítik meg. Fellépek a terep egy kis emelkedésére és váratlanul mellettük állok. Előbb csak a sutát látom; hátát felém fordítva, fekszik a hóban és kérődzik. Azután veszem észre, tőle két-három lépéssnyire, az egyik gidának a hóból kikandikáló füle hegyét, majd jobban odanézve, a mellett fekvő másik gidából is csak akkora darabot, hogy legfeljebb nyúlnak látszik. A gidák kutya-módrá összegömbölyödve, oldalukra hajtották fejüket és a napsütötte, szélvédett lejtőn, a hóban alusznak. Nem sokáig nézegethetem őket, a suta felém fordítja fejét, meglát, helyéről felpattan és eliramodik. A gidák is felugranak, az ijedségtől – vagy hidegtől – remegve, néhány pillanatig tétoznak, majd követik anyjukat.

Nadler Herbert

• Prikoda Judit •

Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta		Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta	
1. Vasárnap	07.31 16.02	10.59 ---	☾	17. Kedd	07.25 16.21	01.19 11.04	
2. Hétfő	07.31 16.03	11.22 00.53		18. Szerda	07.24 16.23	02.33 11.45	
3. Kedd	07.31 16.04	11.48 01.55		19. Csütörtök	07.24 16.24	03.44 12.34	
4. Szerda	07.31 16.05	12.19 02.57		20. Péntek	07.23 16.26	04.48 13.33	
5. Csütörtök	07.30 16.06	12.57 03.58		21. Szombat	07.22 16.27	05.41 14.40	
6. Péntek	07.30 16.08	13.41 04.56		22. Vasárnap	07.21 16.29	06.26 15.51	
7. Szombat	07.30 16.09	14.34 05.49		23. Hétfő	07.20 16.30	07.01 17.03	○
8. Vasárnap	07.30 16.10	15.35 06.35		24. Kedd	07.19 16.32	07.31 18.14	
9. Hétfő	07.29 16.11	16.41 07.16	●	25. Szerda	07.18 16.33	07.56 19.23	
10. Kedd	07.29 16.12	17.52 07.50		26. Csütörtök	07.17 16.35	08.19 20.29	
11. Szerda	07.29 16.13	19.04 08.20		27. Péntek	07.16 16.36	08.41 21.34	
12. Csütörtök	07.28 16.15	20.18 08.46		28. Szombat	07.15 16.38	09.02 22.38	
13. Péntek	07.28 16.16	21.32 09.11		29. Vasárnap	07.14 16.39	09.25 23.41	
14. Szombat	07.27 16.17	22.47 09.36		30. Hétfő	07.13 16.41	09.50 ---	
15. Vasárnap	07.26 16.19	--- 10.02		31. Kedd	07.11 16.42	10.19 00.43	☾
16. Hétfő	07.26 16.20	00.03 10.31	☾				

Február

Hajtott fácánok (részlet)

Széchenyi magas ember volt, hosszú karú, egyébként lassú és megfontolt, de elképesztően gyors a golyós és sörösés puskával. Egyformán kiválóan kezelte mindkettőt. Hosszúra kinyújtott bal karral lőtt, a puska csövét csaknem a végénél, jóval az előagy előtt fogta. Gyakran vadászta vele idősebb éveiben, amikor már többször előfordult, hogy hibázott, és egyszer lassú beszédével, a somogyi parasztember tájszólásával azt mondta: „Ha megöregszik az ember, üljön a kályha mellé és kössön réklit, ne a puskát forgassa!”

Sokszor faggattam sörétlövésről, különösen fácánlövésről. Hogy látott-e valaha olyat a mesterlövők között, aki az igazán magas toronyfácánt biztosan lőtte? Nemmel válaszolt. Pedig neki ugyancsak volt alkalma, hogy lássa a legnagyobb lövöket is. Ő is úgy tartotta, hogy a legparádésabb sörétlövés az igazán magas fácán, neki is az volt a legkedvesebb vadja – csoda-e, ha sokat és lelkesen beszéltünk róla.

Mert ahány lóállason jön rád a magasban hajtott kakas – annyiféleképpen repül. Ellenszéllel néha kifejezetten lassú, erős hátszéllel pedig viharsebesen száll. Legnehezebb lóni oldalszéllel, vagy ha nem a fő repülési irányba hajtják, és oldalt „karikára” száll, nem a „csőre irányába”. Ilyenkor nem elegendő a kellő elébefogás, hanem oldalt kell elébefogni – csaknem lehetetlen az ilyen madár, a sörösés mestervizsgája. Az angoloknak még külön kifejezésük is van rá, vadásznyelvük az illetet „curling bird” – azaz csavarodó madár – találó jelzővel illeti.

Én magam egész sorát láttam a mindenféle nemzetiségű puskásoknak – köztük persze sok hazai is volt –, akik a hajtott fácánt mondjuk egy öreg fa koronájának magasságáig – bögybe és mellbe lőttek, egyiket a másik után. Szinte hibázás nélkül. Persze ez is jeles teljesítmény. De azok a kakasok, amelyek szélről hajtva kétszeres magasságban vitorláznak feléd, azok – úgy hiszem – minden szárnyasvad közül a legnehezebben lőhetők.

Studinka László

Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta		Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta	
1. Szerda	07.10 16.44	10.53 01.44		17. Péntek	06.46 17.09	03.36 12.29	
2. Csütörtök	07.09 16.45	11.34 02.43		18. Szombat	06.45 17.10	04.22 13.37	
3. Péntek	07.07 16.47	12.22 03.37		19. Vasárnap	06.43 17.12	05.00 14.47	
4. Szombat	07.06 16.49	13.19 04.27		20. Hétfő	06.41 17.14	05.32 15.57	
5. Vasárnap	07.05 16.50	14.23 05.10		21. Kedd	06.39 17.15	05.58 17.06	○
6. Hétfő	07.03 16.52	15.32 05.47		22. Szerda	06.38 17.17	06.22 18.13	
7. Kedd	07.02 16.53	16.46 06.20	●	23. Csütörtök	06.36 17.18	06.45 19.19	
8. Szerda	07.00 16.55	18.00 06.48		24. Péntek	06.34 17.20	07.06 20.23	
9. Csütörtök	06.59 16.56	19.16 07.15		25. Szombat	06.32 17.21	07.29 21.27	
10. Péntek	06.57 16.58	20.33 07.40		26. Vasárnap	06.30 17.23	07.53 22.29	
11. Szombat	06.56 17.00	21.50 08.07		27. Hétfő	06.28 17.24	08.21 23.31	
12. Vasárnap	06.54 17.01	23.07 08.35		28. Kedd	06.27 17.26	08.52 ---	
13. Hétfő	06.53 17.03	--- 09.08		29. Szerda	06.25 17.27	09.30 00.30	
14. Kedd	06.51 17.04	00.23 09.46	☾				
15. Szerda	06.50 17.06	01.35 10.32					
16. Csütörtök	06.48 17.07	02.40 11.27					

Irán István

Március

Tavaszeleje (részlet)

Pittyegés zaja kél a közelben a levéllel dúsan borított út szélén. Barázdabillegető szemecskél ott, s riasztó jeleket ad a közeledésemre. Föl is pattan hirtelen egy nyírfaágra, és onnét sivalkodik felém huncutkodva, majd cikázva rebben tovább, hogy éjszakára készülődjék.

Mert a napvilág nem tart már sokáig. Naggyá dagadt, elbizakodott felhő úszik elébe, mintha irigyelné azt a kevése pirosítót, amit az utolsó sugarak színeznék az álomra hajló tájra. A felhő okvetetlenkedik, s elszurkúl miatta körülöttem ez a csöpp kis világ. Amint így sietteti a dölyfös úszó párázat az alkonyatot, a figyelmem arra irányul, amiért voltaképpen jöttem.

Elleskelődöm, várom a szalonkákat, a tavaszelő puha szárnyú, sejtelmes légi vándorait. Látni vágyom már őket a magasban, és hallani azt a komor korrogásukat meg a csábító, bűvös pissegésüket. Úgy is mondhatnám: szerelmi idillt lesek a kék levegőtengerben...

Napkelet felől kél kisvártatva az első hang, a vastag „korr”... s alig hangzik el, már válasz is érkezik rá. Két hosszúcserű jelentkezik vagy száz lépésnyire, és szilaj viháncolásba fognak. Hosszszant húznak fönt a szerelmesek, selymes repüléssel hullámanak le-föl és minden irányban, aztán eltűnnek, elmúlnak a szemem elől, ki tudja, hova, merre...

Több se mutatkozott belőlük ezen az alkonyaton. A nap lebukott a felhőkárpit mögött, beköszöntött lassú szárnyon az est. Hangtalan, néma lett a még beszédes táj.

De valami mégis hangzik. A távolból a falu harangja szólal, hogy imára szólítsa az istenhívőket. Itt, az erdőben mélyebben nyilall az áhítat csengő szava a szívbe, a lélekbe, az észbe. Itt a „fölfogókészülékek” érzékenyebbek. Akik erre járnak, talán tisztábban, őszintebben, melegebben hisznek, bíznak, éreznek és remélnék!...

Avarffy Elek

Seres József

Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta		Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta	
1. Csütörtök	06.23 17.29	10.14 01.25	☾	17. Szombat	05.51 17.52	03.01 12.39	
2. Péntek	06.21 17.30	11.06 02.16		18. Vasárnap	05.49 17.54	03.34 13.48	
3. Szombat	06.19 17.32	12.06 03.01		19. Hétfő	05.47 17.55	04.02 14.55	
4. Vasárnap	06.17 17.33	13.11 03.41		20. Kedd	05.45 17.57	04.26 16.02	
5. Hétfő	06.15 17.35	14.22 04.16		21. Szerda	05.43 17.58	04.49 17.07	
6. Kedd	06.13 17.36	15.35 04.46		22. Csütörtök	05.41 17.59	05.11 18.11	☉
7. Szerda	06.11 17.38	16.52 05.14		23. Péntek	05.39 18.01	05.33 19.15	
8. Csütörtök	06.09 17.39	18.09 05.41	●	24. Szombat	05.37 18.02	05.57 20.18	
9. Péntek	06.07 17.41	19.29 06.08		25. Vasárnap	06.35 19.04	07.24 22.19	
10. Szombat	06.05 17.42	20.49 06.36		26. Hétfő	06.33 19.05	07.54 23.19	
11. Vasárnap	06.03 17.44	22.08 07.09		27. Kedd	06.31 19.06	08.29 00.16	
12. Hétfő	06.01 17.45	23.23 07.46		28. Szerda	06.29 19.08	09.10 ---	
13. Kedd	05.59 17.46	--- 08.31		29. Csütörtök	06.27 19.09	09.58 01.08	
14. Szerda	05.57 17.48	00.32 09.24		30. Péntek	06.25 19.11	10.54 01.55	☾
15. Csütörtök	05.55 17.49	01.31 10.24	☾	31. Szombat	06.23 19.12	11.55 02.35	
16. Péntek	05.53 17.51	02.21 11.30					

Április

Bakot is lőttem (részlet)

Szép, tiszta, madárdalos hajnalon értünk a határba, ahol vadászember számára gyönyörű kép tárult elénk. Amerre csak elláttunk, nyulak, dürgő fácánkakasok a tyúkjaikkal és fogolypárok tették mozgalmassá a határt.

A kubikgödrök vizéből vadréce kelt előlünk zajos hápogással, a nedves réteken pedig fészküket féltő, jajongó bibecek csapdostak a lassan haladó kocsi fölött. Minden levélen, bokron, növényen a harmat csillogott, Színpompás napkeltére készült a természet. És amint ebben a gyönyörű tavaszi környezetben – kocsinkkal meg-megállva – távcsöveztük a határt, itt is, ott is őzek sötétedtek ki az üde zöldből. Még a meleg, egyszínű téli csuhájukat hordták, majd csak ezután cserélik fel a könnyű, tetszetős „őzszínű” pirosbarnára. De így is igen jól mutattak, amint hol egyesével, de inkább többedmagukkal álldogáltak, legelésztek a vetésben, főként a herékben, lucernákban, a ritkás bokrosokban meg a gazos árokszálon. Távcsöveztük őket, gyönyörködtünk bennük, de ezen túlmenően további céljaink is voltak. Amint előljáróban mondtam, selejtezni akartam belőlük, ezért tüzetesen megnéztem a bakok agancsát. Az idősebbjének java része már teljesen letisztított, csak a fiatal kölyökbakok kis hányadának az agancsán volt még hancs. Barkás, de már teljesen kinőtt agancsuk szinte becsapta az embert. Messzebből nézve többet mutattak, mint a már letisztított, jóval erősebb agancsok. Barkás agancsú bakot nem ló a vadász, de azért mégis alaposan megnéztem ezeket is, mert az agancs formáját és méreteit, az esetleges ághiányt az avatott szem így is meg tudja állapítani és jó tudni későbbre is, hogy milyen bakjaink vannak. Elejtés tekintetében most csak a már teljesen letisztított agancsú bakok jöhettek számításba, tehát ezek közül igyekeztem kiválogatni a lónivalót.

Bertóti István

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Vasárnap	06.21	19.14	13.01	03.11		17. Kedd	05.50	19.36	03.54	15.59	
2. Hétfő	06.19	19.15	14.12	03.43		18. Szerda	05.48	19.37	04.16	17.03	
3. Kedd	06.17	19.16	15.25	04.11		19. Csütörtök	05.46	19.39	04.38	18.06	
4. Szerda	06.15	19.18	16.41	04.38		20. Péntek	05.45	19.40	05.01	19.09	
5. Csütörtök	06.13	19.19	17.59	05.05		21. Szombat	05.43	19.42	05.27	20.11	○
6. Péntek	06.11	19.21	19.20	05.33	●	22. Vasárnap	05.41	19.43	05.56	21.11	
7. Szombat	06.09	19.22	20.41	06.04		23. Hétfő	05.39	19.45	06.29	22.09	
8. Vasárnap	06.07	19.23	22.01	06.40		24. Kedd	05.37	19.46	07.09	23.02	
9. Hétfő	06.05	19.25	23.16	07.24		25. Szerda	05.36	19.47	07.55	23.51	
10. Kedd	06.03	19.26	00.22	08.15		26. Csütörtök	05.34	19.49	08.47	00.33	
11. Szerda	06.01	19.28	---	09.15		27. Péntek	05.32	19.50	09.45	---	
12. Csütörtök	06.00	19.29	01.16	10.21		28. Szombat	05.31	19.51	10.48	01.10	
13. Péntek	05.58	19.30	02.00	11.31	☾	29. Vasárnap	05.29	19.53	11.55	01.42	☽
14. Szombat	05.56	19.32	02.36	12.40		30. Hétfő	05.27	19.54	13.05	02.10	
15. Vasárnap	05.54	19.33	03.05	13.48							
16. Hétfő	05.52	19.35	03.31	14.55							

• Simon Ferenc •

Május

Fák alatt, bokrok között (részlet)

Hosszú fülű nyúl baktat az epermezőn keresztül, s nyakig gázol az édes lében, amely pirosra festi az irháját. De a füles nem az édes lé után vágyakozik, hanem még ennél is édesebb élvezetet keres magának. A szerelem tartja neki még most is fogva a szívét. Mert őneki nem elég ám, mint más tisztességes állatfiának, hogy ebben már tavaszkor, sőt azóta is bőséges része legyen, s hogy immár két ízben is kijutott neki az anyai örömköböl. Most is úgy tesz, mint akkor: a tehetetlen kis fiait, akik pedig nemhogy védekezni, de önerejükből még táplálkozni is csak alig hogy tudnak, elhagyta könnyörtelenül – mert hát ismét felütötte benne magát a buja vágy, az a bűvös, kéjes láng, amely ösztönzi és kergeti őt, hogy az első jöttment nyúlgavallért megszerezze, magához csábítsa, s vele a harmadik határba is elkalandozzék az ő ledér, másodvirágzású nászútján; s buja vágyai miatt megfélelkezik arról teljesen, hogy az ő apátlan, anyátlan árvái sírva-ríva várják az elhagyott bokor alatt hasztalanul az édes anyai tejet.

És ezek az árvák megtanulják szegények, az éhség nagy kényszere alatt, hogy a rájuk hajladozó, a magukat szüntelen kínáló fűszálak is adnak táplálékot, s éhen veszni nem engedik őket. S akik eddig az ő szülővackukban oly szorosan összebújtak, most mennek, baktatnak innen, egyik a másik után – ki, ki erre, ki arra, ismeretlen tájakra, amerre őket a fűszál csalogatja. Elhagyják bölcsőjüket végképpen, s elválnak egymástól és hűtlen anyjuktól örökre; s ha találkoznak is még valahol, egymást többé föl nem ismerve, idegenek egymás számára innentől mindannyian!...

Tanos Pál

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Kedd	05.26	19.56	14.17	02.37	17. Csütörtök	05.03	20.17	03.06	17.02
2. Szerda	05.24	19.57	15.32	03.03	18. Péntek	05.02	20.18	03.31	18.04
3. Csütörtök	05.22	19.58	16.49	03.30	19. Szombat	05.01	20.19	03.58	19.04
4. Péntek	05.21	20.00	18.10	03.59	20. Vasárnap	05.00	20.20	04.30	20.03
5. Szombat	05.19	20.01	19.31	04.32	21. Hétfő	04.59	20.22	05.08	20.58
6. Vasárnap	05.18	20.02	20.50	05.12	22. Kedd	04.58	20.23	05.52	21.48
7. Hétfő	05.16	20.04	22.02	06.00	23. Szerda	04.57	20.24	06.42	22.32
8. Kedd	05.15	20.05	23.04	06.58	24. Csütörtök	04.56	20.25	07.39	23.11
9. Szerda	05.14	20.06	23.54	08.04	25. Péntek	04.55	20.26	08.41	23.44
10. Csütörtök	05.12	20.08	00.34	09.15	26. Szombat	04.54	20.27	09.45	00.13
11. Péntek	05.11	20.09	---	10.27	27. Vasárnap	04.53	20.28	10.53	00.40
12. Szombat	05.09	20.10	01.07	11.38	28. Hétfő	04.52	20.29	12.02	---
13. Vasárnap	05.08	20.12	01.34	12.46	29. Kedd	04.52	20.30	13.13	01.05
14. Hétfő	05.07	20.13	01.59	13.52	30. Szerda	04.51	20.31	14.27	01.30
15. Kedd	05.06	20.14	02.21	14.56	31. Csütörtök	04.50	20.32	15.43	01.57
16. Szerda	05.04	20.15	02.43	15.59					

Kan. Edit

Június

Júniusi hírek (részlet)

Rendes szolgálati utamon voltam. Reggel öt óra lehetett. Éppen a falu alatt járt kocsim, amikor megláttam vadőrünket, aki hadonászva galoppozott felém, jelezve, hogy újság van.

Fújtatva mondta el, hogy egy öreg róka most váltott be a félig már lekaszált, tizholdas búzás őszebükkönytáblába. Ki kellene belőle hajtani. Vadőrünk megbízható ember, de gyengén lát, így hajlandó voltam inkább valami vörös kóbor kutyára gondolni, habár nagyon erősítette, hogy feltétlen róka volt, hiszen már jó egy órája lesi, amint a bükköny lekaszált tarlóján egerészik.

– Hát majd meglássuk!

Ekkor érkeztek ki a béresek a tarlót felszántandó. Elálltam az inkább keskeny tábla túlsó végén, és kezdetét vette a hajtás. Középen a vadőr, kétoldalt két-két béres a leghosszabb ostorokkal nagyokat durrogatva és csapkodva a bükkönyt. Az ostorok a keskeny parcellát majdnem átérték. Jöttek, jöttek, míg csak hozzám nem értek. Semmi! Elképzelhetetlen, hogy a róka bent maradt volna. Mondtam is emberünknek, hogy a róka mégiscsak kicsúszott valamerre. Ő is lehetetlennek tartotta, hogy ebben a keskeny stráfban bármi is benne maradjon, de esküdött, hogy a rókát nagyon szemmel tartotta, s azt csak bemenni látta.

– Tudja mit – mondtam –, eressze bele a kutyákat!

Két magyar vizsla is volt vele, s azok nagy buzgósággal mentek a sűrűbe. Újból kezdődött a hajtás, most már két kutyával sűrítve. A tábla közepe felé jártak már, amikor – nem hittem a szememnek – tőlem talán százhusz lépésre kiugrott a róka. Próbáltam elvágni útját, de sikertelenül. Mérgemben odalöttem, amit rókám vidám farklengetéssel nyugtázott.

Fekete István

Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta		Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta	
1. Péntek	04.49 20.33	17.02 02.27		17. Vasárnap	04.45 20.43	03.07 18.53	
2. Szombat	04.49 20.34	18.21 03.02		18. Hétfő	04.45 20.44	03.49 19.45	
3. Vasárnap	04.48 20.35	19.37 03.45		19. Kedd	04.45 20.44	04.38 20.31	○
4. Hétfő	04.48 20.36	20.45 04.38	●	20. Szerda	04.45 20.44	05.33 21.12	
5. Kedd	04.47 20.36	21.42 05.41		21. Csütörtök	04.46 20.45	06.33 21.47	
6. Szerda	04.47 20.37	22.28 06.51		22. Péntek	04.46 20.45	07.38 22.18	
7. Csütörtök	04.46 20.38	23.05 08.05		23. Szombat	04.46 20.45	08.45 22.45	
8. Péntek	04.46 20.39	23.35 09.19		24. Vasárnap	04.46 20.45	09.53 23.10	
9. Szombat	04.46 20.39	00.02 10.31		25. Hétfő	04.47 20.45	11.03 23.35	
10. Vasárnap	04.46 20.40	00.25 11.39		26. Kedd	04.47 20.45	12.14 00.00	
11. Hétfő	04.45 20.41	00.48 12.46	☾	27. Szerda	04.48 20.45	13.27 00.28	☾
12. Kedd	04.45 20.41	--- 13.50		28. Csütörtök	04.48 20.45	14.42 01.00	
13. Szerda	04.45 20.42	01.11 14.53		29. Péntek	04.49 20.45	15.59 ---	
14. Csütörtök	04.45 20.42	01.35 15.55		30. Szombat	04.49 20.44	17.14 01.37	
15. Péntek	04.45 20.43	02.01 16.57					
16. Szombat	04.45 20.43	02.32 17.56					

• Mészáros János •

Július

Őzes élményeimből (részlet)

Május elején nem volt rá időm, hogy az őzekkel bajlódjak, és így elszalasztottam a legjobb alkalmat, azután pedig oly gyorsan felnőttek a gabonák, hogy igazi cserkelésről szó sem lehetett. Az őzek mind a búzában feküdtek és csak néha-néha sikerült egy-egy lóhető bakot megpillantanom, de mire arcomhoz emelhettem volna a puskát, újból elnyelte őket a búza.

Ma hajnalban aztán megint hiába jártam. Négy-öt kevésbé óvatos suta és egy nyársas volt mindössze az eredmény, amit láttam. Pedig alaposan kíséltam magam. Már hazafelé tartottam, amikor egyszerre egy távolabbi széles zabvetésben gyanús dolgon akadt meg a szemem. Látszó segítségével mindjárt meggyőződöm, hogy a gyanús dolog az amit keresek: egy agancspár. A bak biztosan ott heverészett, mert a zab nem látszott oly magasnak, hogy az álló őzet is eltakarja. Még egyszer alaposan megszemlélem hosszú, vékony agancsát, melyről most már kiveszem azt is hogy hatos, majd eltűnik a szemem elől anélkül, hogy a zabban mozgást látnék. Jól megjegyzem a helyet. Tőlem az egész távolság lehet 150 lépésre, a bak pedig a zabban 25-30 lépésre fekhetik a vetés szélétől. Mivel teljesen biztos vagyok benne, hogy a bak nem látott meg, óvatosan lövésre kész puskával próbálok közelebb jutni.

Mikor a távolságnak körülbelül a felét megtettem, megállok. Nem akarom a bakot megriaszítani. A megugró bakra a magas vetésekben a lövés is bizonytalan és még nehezebbé tette volna a célzást az a körülmény, hogy aratásra siető emberek kezdtek már a mezőn mindenütt feltűnedezni. Megpróbálok majd éles fűttel felkelteni. Ha feláll biztosan kilátszik annyira a zabból, hogy rendesen célba vehetem. Az eredmény nulla, úgy látszik a fűtty nem izgatja. Kénytelen vagyok erősebb eszközhöz folyamodni. Az őzriasztást utánzom, kétszer, háromszor, utána kissé várakozom. Már azt hiszem, hogy erre sem reagál és újból riasztani akarok, amikor észreveszem, hogy a zab ott ahol az agancspár eltűnt mozogni kezd és a mozgás iránya egyenesen felém tart. Mint a macska oly ravaszul közeledett. Csak akkor lett látható, amikor a vetés szélén fejét óvatosan kidugta.

Dr. Nagy Gyula

Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta		Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta	
1. Vasárnap	04.50 20.44	18.25 02.24		17. Kedd	05.03 20.35	03.24 19.10	
2. Hétfő	04.50 20.44	19.26 03.21		18. Szerda	05.04 20.34	04.23 19.48	
3. Kedd	04.51 20.44	20.18 04.27	●	19. Csütörtök	05.06 20.33	05.27 20.21	○
4. Szerda	04.52 20.43	21.00 05.39		20. Péntek	05.07 20.32	06.34 20.49	
5. Csütörtök	04.52 20.43	21.34 06.54		21. Szombat	05.08 20.31	07.43 21.16	
6. Péntek	04.53 20.42	22.03 08.09		22. Vasárnap	05.09 20.30	08.53 21.41	
7. Szombat	04.54 20.42	22.28 09.21		23. Hétfő	05.10 20.29	10.05 22.06	
8. Vasárnap	04.55 20.41	22.51 10.29		24. Kedd	05.11 20.28	11.17 22.33	
9. Hétfő	04.56 20.41	23.14 11.36		25. Szerda	05.12 20.26	12.31 23.03	
10. Kedd	04.57 20.40	23.38 12.41		26. Csütörtök	05.14 20.25	13.46 23.37	☾
11. Szerda	04.57 20.40	00.04 13.44	☾	27. Péntek	05.15 20.24	14.59 00.19	
12. Csütörtök	04.58 20.39	00.33 14.46		28. Szombat	05.16 20.23	16.10 ---	
13. Péntek	04.59 20.38	--- 15.46		29. Vasárnap	05.17 20.21	17.13 01.10	
14. Szombat	05.00 20.37	01.07 16.44		30. Hétfő	05.18 20.20	18.08 02.10	
15. Vasárnap	05.01 20.37	01.46 17.38		31. Kedd	05.20 20.19	18.53 03.18	
16. Hétfő	05.02 20.36	02.31 18.27					

• Boris Zoltán •

Augusztus

Jó asszony (részlet)

A lebotozott vén fűzfa nyomorék volt, rancos és csúnya. Szálas parti erdők törpe koldusa. A gúnyos kedvű tarka-cifra szarkapárnak szúrta is a szemét: egyre csúfolták, szapulták, amint nagy hanggal, csörgéssel fölötte elszállodáltak. Nyalka, magas nyárfa sudaras tetejére jártaka szarkák, a fészük alját tapasztgatták ottan jó agyagos sárral. Kecsek voltak ezek a hosszú farkú madarak, vígak, szerelmesek, a ruhájuk selyem, a kedvük fiatal: úgy tartották tehát, hogy az ilyen meddő, csendes vén szipirtó kár ebbe a hangos, tréfás, gyönyörű világba.

A tőkés gácsér elhagyott asszony azonban egészen másként gondolkozott. Maga sem fiatal, próbált már az életben eleget s nem a külszín után ítélte. A fészket bizony ő éppen erre az öreg csonkaságra bízta volna, mert a fűzfa jóságos volt és megbízható, akár valami rancos képű, görbe hátú, melegsívű dajka.

De hát ott zörögtek azok az átkozott szarkák, a fészüket éppen a szomszédban rakták, ez okból a kacsza továbbment szálláskereső útján mégis. A szarkákat, ezt a betyár tolvaj népséget sehogyan sem állhatta. A fűzfának így ezen a tavaszon nem jutott dajkaságba más, csak a kis barna fejű mezei verebek családja. Azok ott laktak az egyik odújában, rendetlen fészük szalmája hosszan lógott ki a kapujukon, mint kocsmá felett a cégér. Hanem kedvesek voltak, s olyan szemtelenek, hogy nem tartottak ők a világon senkitől.

A kacsza azonban ment tovább, ment-ment, néha repült is keveset, néha úszott, leginkább pedig a szárazon totyogott. Jó lett volna egyet-mást az urával megbeszélni, de az jött is vele, meg nem is. Fél napja sem látta. Sokat ugyan a gácsérra nem lehet adni, de mégis kitanakodná magát az ember vele. Több szem többet lát. Kevés dolog fontosabb az életben a fészkelőhely megválasztásánál. Ügyelni kell mindenre jól.

A kacsánál is szakasztott úgy van az, mint az embereknél: az egyikük gondosabb, másikuk könnyelműbb, ki ettől a bajtól tart jobban, ki mástól, a jövődő pedig szeszélyesen hol ennek ad igazat, hol annak.

Zsindely Ferenc

Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta		Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta	
1. Szerda	05.21 20.17	19.31 04.31		17. Péntek	05.42 19.52	05.29 19.19	○
2. Csütörtök	05.22 20.16	20.02 05.45	●	18. Szombat	05.43 19.50	06.40 19.45	
3. Péntek	05.24 20.14	20.29 06.58		19. Vasárnap	05.45 19.48	07.52 20.11	
4. Szombat	05.25 20.13	20.54 08.09		20. Hétfő	05.46 19.46	09.05 20.38	
5. Vasárnap	05.26 20.11	21.18 09.18		21. Kedd	05.47 19.44	10.20 21.07	
6. Hétfő	05.27 20.10	21.41 10.25		22. Szerda	05.49 19.43	11.35 21.41	
7. Kedd	05.29 20.08	22.07 11.29		23. Csütörtök	05.50 19.41	12.49 22.20	
8. Szerda	05.30 20.07	22.34 12.32		24. Péntek	05.51 19.39	14.00 23.07	☾
9. Csütörtök	05.31 20.05	23.06 13.34	☾	25. Szombat	05.53 19.37	15.05 00.03	
10. Péntek	05.33 20.03	23.43 14.33		26. Vasárnap	05.54 19.35	16.02 ---	
11. Szombat	05.34 20.02	00.26 15.29		27. Hétfő	05.55 19.33	16.49 01.07	
12. Vasárnap	05.35 20.00	--- 16.19		28. Kedd	05.57 19.31	17.28 02.16	
13. Hétfő	05.37 19.58	01.15 17.05		29. Szerda	05.58 19.29	18.01 03.28	
14. Kedd	05.38 19.57	02.12 17.45		30. Csütörtök	05.59 19.27	18.30 04.40	
15. Szerda	05.39 19.55	03.13 18.20		31. Péntek	06.01 19.25	18.56 05.51	●
16. Csütörtök	05.41 19.53	04.20 18.51					

• Kevrij Miklós •

Szeptember

Álmatlanul (részlet)

A diadalmas ős simogatja, ölelgeti, csókolgatja ezt a tájéket. A nyárfák már egészen belesápadtak, elbágyadtak tőle. Hulledogál a levelük. Sárga lepkék szálldosnak róluk – de egy sem él már: mind lefelé imbolyog. Megannyi fonnyadt nyárfalevél az... A tölgycserjék pedig mind megbarultak már. De a levelük szívósan kapaszkodik a gallyhoz. Amikor a szarvas középük furakodik, zizegő zörgés támad...

Távcsővem folyvást munkában van. Végigkutatok vele minden hajlatot, minden bokrot, minden tisztást. A szarvas színe úgy összeolvad ezzel a sok-sok vörhenyes barnasággal, hogy gyakran csak az alakjával, de még inkább a mozgásával válik saját magának árulójává.

Keresek, nézek, kutatok, lesek; itt, a kisvágásban, a nagyon is nyílt cserkészfővonalon, egyik bokrotól a másikhoz lopódzom. Minden fedezet mögül új szemlélődés következik: hisz az óvatos, rendkívül szemfüles nagyvad ácsorog, és sokkalta könnyebben vehet minket észre, mint mi őt, aki néha hosszú ideig mozdulatlan.

– Aúhhh!... – harsan fel az első alkonyati nászdal odalent, a sűrű vágásban. A hang erős, mély, döngő, szinte visszhangos. Vén bika van ott!

Megállunk, hallgatódzunk. Lélegzetvisszafojtva lessük, keressük a hang irányát: honnan száll-dos szét? Mert a visszhang is megcsalhat bennünket. A túlsó hegyoldalra intek a vezetőmnek. Visszaint, hogy nem ott van, hanem lent, az árokban, ezen az oldalon. Csak bögne már!...

Még a szellő is elült. Még egy sármány sem száll-dos halk szárnyalással, mint az imént. Csak az alkonyat halad előre, és válik lassanként estévé.

Most!... Megint!... Nyöszörög az öregúr, kezdi már; felzúg a hangja – a mély kürt bűg úgy –, azután megtoldja a hevületes, erőszakos refrénnel: „Öh!-öh!-öh!-öh!-öh!...”

Bársony István

• Kiss Richárd •

Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta		Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta	
1. Szombat	06.02 19.23	19.20 07.00		17. Hétfő	06.23 18.51	08.02 19.08	
2. Vasárnap	06.03 19.21	19.44 08.08		18. Kedd	06.25 18.49	09.19 19.41	
3. Hétfő	06.05 19.19	20.09 09.13		19. Szerda	06.26 18.47	10.36 20.20	
4. Kedd	06.06 19.17	20.36 10.18		20. Csütörtök	06.27 18.45	11.50 21.06	
5. Szerda	06.07 19.15	21.06 11.20		21. Péntek	06.29 18.43	12.58 22.00	
6. Csütörtök	06.09 19.13	21.41 12.20		22. Szombat	06.30 18.41	13.57 23.01	☾
7. Péntek	06.10 19.11	22.21 13.18		23. Vasárnap	06.31 18.39	14.47 00.08	
8. Szombat	06.11 19.09	23.07 14.10	☾	24. Hétfő	06.33 18.37	15.28 ---	
9. Vasárnap	06.13 19.07	00.00 14.57		25. Kedd	06.34 18.35	16.03 01.18	
10. Hétfő	06.14 19.05	00.59 15.39		26. Szerda	06.35 18.33	16.32 02.29	
11. Kedd	06.15 19.03	--- 16.16		27. Csütörtök	06.37 18.31	16.58 03.39	
12. Szerda	06.17 19.01	02.02 16.49		28. Péntek	06.38 18.29	17.23 04.47	
13. Csütörtök	06.18 18.59	03.10 17.18		29. Szombat	06.39 18.27	17.47 05.54	
14. Péntek	06.19 18.57	04.20 17.45		30. Vasárnap	06.41 18.24	18.12 07.00	●
15. Szombat	06.21 18.55	05.32 18.12					
16. Vasárnap	06.22 18.53	06.46 18.39	○				

Október

Dámbögés (részlet)

A dombtetőn vadász áll, s kezéből tölcéért formálva, mohón hallgatja a távolból vadgalamb búgásának tűnő, bűvös hangokat... – Kurrr... kr... krr... kurrrr... kurrrrr – szól a dámbika...

A vadász türelmetlenül tekinget kelet felé, s minduntalan óráját nézi. Várja a hajnal hasadását. – Kurrr... kurrrrr... – hangzik ismét a távolból... Nem bírja tovább az ácsorgást. Alig fakul az ég kelet felől halványzöldre, lesiet a dombról, s egy elhagyott erdei úton eltűnik az erdő sötétjében.

Gyorsan haladhat a csábító hangok felé, mert a harmattól lucskosra ázott falevelszőnyeg fel fogja lépteinek zaját.

Minden száz lépésnél megáll, s szájában megnedvesített kisujját magasra tartva, kémleli a másképp nem érzékelhető gyenge szellő irányát, és hallgatja a lapátos nászindulóját, mely a vadgalmbúgásból a távolság fogytával folyton erősödő hörgéssé változik.

Most meglassítja lépteit, mert a hangok egészen közelről hallatszanak már, s bokortól bokorig csúsza lopakodik árnyként előre. Még néhány óvatos lépés, egy-két, utat álló gally nesztelen félretolása, s a hajnali szürkületben szeme elé tárul a tisztásokkal tarkított lábas erdő, melynek közepén fekete árnyak mozognak ide-oda. Lassan szeméhez emeli a látcsövet, s amint belenéz: szíve nagyot dobban a gyönyörű képtől.

A ritka akácokban szoborszerű mozdulatlansággal áll egy gyönyörű lapátos, s körülötte tehének, borjúk csipkedik gondtalanul a frissen kelt zöld fűvet... A szobor megmozdul: hátracsapja szépen ívelt, hatalmas lapátjait, előrenyújtja duzzadt, kormos nyakát, s mély hangon elkezd orgonálni: kaorrr... kaorrr... Hirtelen elhallgat, magasra emeli fejét, és nagy robogással elvágat a tehének mellett, hogy elúzza a settenkedő kanalast, mely rémülten menekül, s ropogva veti be magát a közeli sűrű vágásba. A basa, miután becsülettel megoltalmazta kertje szénáját, lassan megfordul, és kurrogva visszatér teheneihez.

Gyöngyöshalászi Takách Gyula

Rékasi Csaba

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Hétfő	06.42	18.22	18.38	08.04	17. Szerda	07.05	17.51	09.31	18.59	
2. Kedd	06.44	18.20	19.07	09.08	18. Csütörtök	07.06	17.50	10.44	19.52	
3. Szerda	06.45	18.18	19.40	10.09	19. Péntek	07.08	17.48	11.49	20.53	
4. Csütörtök	06.46	18.16	20.18	11.07	20. Szombat	07.09	17.46	12.43	22.00	
5. Péntek	06.48	18.14	21.02	12.01	21. Vasárnap	07.11	17.44	13.28	23.10	
6. Szombat	06.49	18.12	21.52	12.50	22. Hétfő	07.12	17.42	14.05	00.21	☾
7. Vasárnap	06.51	18.11	22.47	13.34	23. Kedd	07.14	17.41	14.36	---	
8. Hétfő	06.52	18.09	23.47	14.12	24. Szerda	07.15	17.39	15.03	01.31	☾
9. Kedd	06.53	18.07	00.51	14.46	25. Csütörtök	07.17	17.37	15.27	02.39	
10. Szerda	06.55	18.05	---	15.16	26. Péntek	07.18	17.36	15.51	03.45	
11. Csütörtök	06.56	18.03	01.59	15.43	27. Szombat	07.20	17.34	16.15	04.50	
12. Péntek	06.58	18.01	03.09	16.10	28. Vasárnap	06.21	16.32	15.41	04.54	
13. Szombat	06.59	17.59	04.21	16.37	29. Hétfő	06.23	16.31	16.09	05.58	●
14. Vasárnap	07.00	17.57	05.37	17.06	30. Kedd	06.24	16.29	16.40	06.59	
15. Hétfő	07.02	17.55	06.54	17.38	31. Szerda	06.26	16.27	17.17	07.59	
16. Kedd	07.03	17.53	08.13	18.15						

November

A muflon (részlet)

A muflon kisebb-nagyobb csapatokban él, melyeket rendszerint az öreg juhok vezetnek, míg az öreg kosok többnyire a csapat mögött kullognak. Láttam különben kivált tavasszal, midőn a magasabb sziklaormokról lehúzódtak, szétszóródva húsz-harminc darabból álló csapatot is midőn mohón estek neki a haraszt alól kikandikáló zöldellő fűnek.

A muflon látó-, halló-, szimatot fogó érzéke pedig szinte csodával határos, amit nemegyszer magam is bámulva tapasztaltam és ugyancsak elsőrangú cserkészőnek kell lenni annak, aki ezen óvatos vadat terítékre képes hozni. Íme egy példa a sok közül. Szigorú, havas tél volt; tetőtől talpig fehérbe öltözve, óvatosan cserkeltem a terület legmagasabb része felé, midőn előttem mintegy háromszáz lépésre, a fiatal vágásban megpillantok egy pompás kost, amely szemeit rám mereszti. Szobormereven fixíroztuk egymást vagy fél óra hosszat, egyre várva, mikor ugrik el a kos, avagy mikor terelődik el a tekintete rólam? Végre teljesen kimerülve a hosszú, merev nézéstől, óvatosan lelapulok a hóba, hogy a kos észre ne vegyen s vagy egy óra hosszat az erdő más részén cserkésztem, aztán visszaindultam előbbi helyemre, megtudandó, mi van a kossal?

Még mindig ugyanazon helyen állt, szemeit pont énreám irányítva! Tessék az ily óvatos vadat becserkésznii!

Állíthatom azt is, hogy a muflon szaglása is kitűnő, úgynnyira, hogy nemegyszer életmentője lesz az egész csapatnak, ha – kivált a vén juh – rekedt pisszentésével figyelmezteti a veszélyben lévő csapatot.

Mátray Gyula

• Valaczkai Erzsébet •

Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta		Napok	A Nap kelte nyugta	A Hold kelte nyugta	
1. Csütörtök	06.27 16.26	17.59 08.54		17. Szombat	06.51 16.05	10.23 19.55	
2. Péntek	06.29 16.24	18.46 09.45		18. Vasárnap	06.52 16.04	11.04 21.08	
3. Szombat	06.30 16.23	19.39 10.30		19. Hétfő	06.54 16.03	11.38 22.20	
4. Vasárnap	06.32 16.21	20.37 11.10		20. Kedd	06.55 16.02	12.06 23.30	☾
5. Hétfő	06.33 16.20	21.38 11.45		21. Szerda	06.57 16.01	12.32 ---	
6. Kedd	06.35 16.19	22.43 12.15		22. Csütörtök	06.58 16.00	12.56 00.37	
7. Szerda	06.36 16.17	23.49 12.43	☾	23. Péntek	07.00 16.00	13.20 01.43	
8. Csütörtök	06.38 16.16	--- 13.09		24. Szombat	07.01 15.59	13.45 02.47	
9. Péntek	06.39 16.14	00.58 13.35		25. Vasárnap	07.02 15.58	14.12 03.50	
10. Szombat	06.41 16.13	02.10 14.02		26. Hétfő	07.04 15.57	14.42 04.52	
11. Vasárnap	06.42 16.12	03.25 14.32		27. Kedd	07.05 15.57	15.16 05.52	
12. Hétfő	06.44 16.11	04.42 15.06		28. Szerda	07.06 15.56	15.56 06.49	●
13. Kedd	06.45 16.09	06.01 15.46	○	29. Csütörtök	07.07 15.55	16.42 07.41	
14. Szerda	06.47 16.08	07.19 16.36		30. Péntek	07.09 15.55	17.33 08.28	
15. Csütörtök	06.48 16.07	08.30 17.35					
16. Péntek	06.50 16.06	09.32 18.42					

December

Disznók és disznóságok (részlet)

Legnagyobb kanomat 1935 decemberében lőttem a ma még sajnós Szlovenszkóra eső kassabé-lai területünkön. Nedves, ködös volt az idő, barátságatlanul sötét, és még a szűz hó is szürkének látszott. Tíz puskával álltuk körül a folytonosan emelkedő, hurokszerűen kanyarodó erdei úttal határolt hegyoldalt, mely vesszős fiatalossal volt benöve. Én a sorsolásnál aránylag rossz számot, a hármast kaptam, mely elég alacsonyan és közel az Igló felé vezető országúthoz szegezett. Mégis reménykedtem, mert egyrészt a megelőző nyomozások két nagyobb konda jelenlétét igazolták – ezeket a mi jó kopóink biztosan szét fogják verni –, másrészt, mert a terepet 2-400 lépésnyire jól beláthattam. A kutyák az elbocsátás után azonnal élénk csaholással nyugtázták, hogy a kerülők jelentése nem volt vakláрма, és a disznók a körben vannak. Nemsokára lövések is estek – persze, mint legtöbbször, most is a legfelsőbb állások táján, ahol első kézből kapták a kondákat. Az egyik óvatos kocának jól megtermett fiaival sikerült is azonnal baj és veszteség nélkül, illő díszlövéses kíséretében, a puszkasor között kibújni. A másik család azonban nem volt ilyen szerencsés, és két malacka egyik társam előtt duplára szépen lefeküdt. A koca most már teljesen fejét veszve visszatört, és jó ideig keringett céltalanul jobbra és balra, míg csak az egyik kopó támadására neki nem indult megint a vonalnak. Rögtön rápuskáztak, és úgy látszott, láblövessel szabadult, de másnap az utánkereséskor mégis megkerült. A társaság dísze azonban, a nagy kan még nem jutott puszkacső elé, mert a kisebbik kopóink folytonos támadásai ellenére sem volt hajlandó vackát elhagyni. Végre vadőrünk valahogy megközelítette és rálőtt úgy, hogy az zsákként eldőlt. Emberünk, mint aki jól végezte dolgát, a még csak nem is vonagló kan mellett leült, hogy a nagy hóban a meredeken való felmászás fáradalmait kifújja. Pipagyújtás közben azonban a kan hirtelen magához tért, és a rajta csüngő kutyát lerázva, uzsgyi, mint a szél, elviharzott.

Reminiczky Károly

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Szombat	07.10	15.54	18.30	09.10	17. Hétfő	07.25	15.53	10.07	21.13	
2. Vasárnap	07.11	15.54	19.30	09.46	18. Kedd	07.26	15.54	10.35	22.24	
3. Hétfő	07.12	15.54	20.32	10.18	19. Szerda	07.27	15.54	11.00	23.32	
4. Kedd	07.13	15.53	21.37	10.46	20. Csütörtök	07.27	15.55	11.25	---	☾
5. Szerda	07.15	15.53	22.43	11.12	21. Péntek	07.28	15.55	11.49	00.37	
6. Csütörtök	07.16	15.53	23.51	11.37	22. Szombat	07.28	15.56	12.16	01.41	
7. Péntek	07.17	15.53	---	12.02	23. Vasárnap	07.29	15.56	12.45	02.44	
8. Szombat	07.18	15.52	01.02	12.29	24. Hétfő	07.29	15.57	13.17	03.44	
9. Vasárnap	07.19	15.52	02.16	13.00	25. Kedd	07.30	15.57	13.55	04.42	
10. Hétfő	07.20	15.52	03.32	13.36	26. Szerda	07.30	15.58	14.39	05.37	
11. Kedd	07.21	15.52	04.49	14.19	27. Csütörtök	07.30	15.59	15.28	06.26	
12. Szerda	07.22	15.52	06.03	15.13	28. Péntek	07.30	16.00	16.23	07.10	●
13. Csütörtök	07.22	15.52	07.11	16.16	29. Szombat	07.30	16.00	17.22	07.48	
14. Péntek	07.23	15.53	08.09	17.28	30. Vasárnap	07.31	16.01	18.25	08.21	
15. Szombat	07.24	15.53	08.56	18.44	31. Hétfő	07.31	16.02	19.29	08.51	
16. Vasárnap	07.25	15.53	09.35	20.00						

Caissar Jozsef

A VADÁSZAT MINT ÉRTÉK...

foto: Utassy György

A vadászat a történelmi fejlődés során jelentős változásokon ment keresztül, melyet mindig meghatároztak az adott társadalmi és politikai viszonyok.

Magyarország vadállománya olyan természeti érték, mely nemzetgazdasági szempontból is feltétlenül kiemelt figyelmet érdemel. A magyar vad világhírű még akkor is, ha az utóbbi 20-25 évben, kedvezőtlen folyamatok hatására, mind mennyiségében, mind minőségében jelentősen megváltozott. Fénye kicsit megkopott, de megvan a remény arra, hogy visszaszerezze régi tekintélyét, ha elkészül a Nemzeti Vadgazdálkodási Program, melyet a kormány vagy a törvényhozás elfogad. Európában vagy forintban nem lehet kifejezni azt a természeti értéket, amelyet hazánk vadallo-

mánya képvisel. A jövő és a fenntartható vadászat érdekében meg kell határozni azokat az irányelveket, amelyek ezt az értéket megőrzik, tovább gazdagítják. Mindehhez elsősorban a magyar vadászok megértésére, összefogására, áldozatvállalására és fegyelmeztségére van szükség. Nem vitás, hogy az utóbbi negyedszázadban a vadászok társadalmi összetétele jelentősen megváltozott, kicserélődött. A tudomány és a technika fejlődésével a vadászat gyakorlata is részben átalakult, és mondjuk meg őszintén, nem jó irányba halad. Nyilván nem az őskori módszerekhez ragaszkodunk, de a mai vadászat vezetőinek a felelőssége, hogy az oktatást és a vizsgáztatást szigorítsák és új mederbe tereljék. Az új vadászgenerációknak meg kell tanítani a

vadászat valódi sportszerű gyakorlatát, és meg kell tőlük követelni a szigorú vadászetikát és erkölcsöt. Ahogy a különböző sportokban nem vitatják és nem engedik a doppingot, úgy a vadászatban is meg kell őrizni a hagyományokat. Ha társadalmunknak lesz egységes, etikus és erkölcsös vadászrétege, már csak élőhely és vad kell ahhoz, hogy gazdálkodhassunk és vadászhatunk.

Nagyvadgazdálkodásunkban fő cél a minőség javítása, a korosztályviszonyok és az ivararány helyreállítása, a vadászati módok felülvizsgálata, azaz új állomány-szabályozási elvek kidolgozása. Nem lehet az árbevételi kényszernek alávetni a szakmai elveket, és semmibe venni az etikai szabályokat.

Az apróvad-gazdálkodás az utóbbi években olyan mélypontra került, hogy a legsürgősebb teendők közé tartozik a helyzet megváltoztatása. Alapja az élőhelyfejlesztés, mely magában foglalja a búvóhelyek létesítését, a takarmánnyal és ivóvízzel való kellő ellátottságot, a vadvédelmet és a komplex ragadozó-gazdálkodás felülvizsgálatát. A meglévő törzsállományokkal szakszerűen és okosan kell gazdálkodni, amihez hosszú távú tervezés szükséges. Mindemellett a vadgazdálkodás és vadászat területén számos problémát kell rendezni, mint például az orvvadászat kérdésének rendbetétele, a vad által és a vadban okozott károk újraszabályozása, a hatósági felügyelet megerősítése, a hivatásos vadászok státusának, jogainak és kötelezettségeinek rendezése, hogy csak néhányat említsünk. Mindez természetesen azon az alapon nyugszik, hogy meg kell teremtenünk a mező- és erdőgazdálkodás, a természetvédelem és a vadgazdálkodás összhangját.

Van tehát teendőnk bőven, nemcsak a vadászok, hanem a vadállomány „közérzetének” javítása érdekében is ahhoz, hogy vadászati értékeinket megőrizzük, fejlesszük. Meg kell tartanunk nemzeti sajátosságainkat még akkor is, ha bizonyos mértékig ránk is vonatkoznak azok az uniós előírások, amelyekkel nem minden vonatkozásban értünk egyet. Ma már elmondhatjuk, hogy nincs olyan földrész, ahonnan ne érkezett volna hazánkba vadászati céllal látogató, és büszkék lehetünk arra, hogy Magyarország továbbra is egyik célországja a vadászturizmusnak. A trófeák és a vadhús értékesítése, a magyar vadászati szokások és hagyományok bemutatása, a kiállítások szervezése, mind-mind a magyar vadászat értékét növelik és fejezik ki. Szinte valamennyi vadfajból van nemzeti értékévé nyilvánított trófeánk, melyet nem engedünk kivinni az országból, hanem büszkén helyeztük el a vadászati múzeumban.

Tisztelt Vadásztársaim!

Az előzőekben vázoltak arra köteleznek bennünket, hogy vigyázzunk értékeinkre, becsüljük meg eredményeinket, őrizzük meg hagyományainkat, sőt éljünk velük, gyakoroljuk a vadászat hagyományos módszereit, vadásszunk etikusan, hogy ne csak vadásztársaink, hanem tágabb környezetünk megbecsülését is élvezzük. Mutassuk meg a közvéleménynek, hogy a magyar vadászat értékei nemzetgazdaságilag rendkívül hasznosak, és vadászati eredményeink Magyarország nemzetközi elismertségét növelik. Legyünk vadászok a szó legnemesebb értelmében.

Pechtol János

MEKKORA ÉRTÉK AZ APRÓVAD?

foto: Blummann Ödön

Közhely, hogy Magyarországon a két világháború közötti időszak az apróvad, az 1945 utáni kor pedig a nagyvad fénykorát jelentette. Az okokat is elég jól ismerjük. A 20. század első felében főképp extenzív mezőgazdálkodás folyt, kevés munkagéppel, vegyszerezéssel, a mainál apróbb parcellákban, s ez kedvező élőhelyet teremtett az apróvad számára. A ragadozókat nem védte a törvény, a szőrmés és szárnyas kártevőket tetszőleges mértékben lehetett apasztani, még mérgezni is. Vegyük ehhez hozzá, hogy a gímszarvas, a vaddisznó, sőt még az őz is a mainál lényegesen kisebb területen élt. Mindenki vadja a nyúl és a fogoly volt, igazán sok fácán inkább a nagybirtokokon élt. S ezeken a gazdálkodás egyik ágazata volt a vadgazdálkodás, amelynek nem kellett hasznot termelnie, elért a többi, jövedelmező tevékenység között. Értékét ekkor elsősorban az jelentette, hogy egy-egy földesúr barátait, rokonait néhány jó vadászaton láthatta vendégül.

Az apróvad-gazdálkodás világhírű példáját szolgáltatta Tótmegyer és Pusztaszer, ahol évről évre hihetetlen zsákmányt produkáltak. Az itteni vadásznapi való részvételért nemcsak a legkiválóbb magyar puszkások, de dúsgazdag külföldiek, még indiai maharadzsa is versengtek. Ebben az időszakban az apróvad legfőbb értéke a vadászati élmény volt. A zsákmány jó részét vadkereskedők vásárolták föl, ebből származott némi bevétele a birtoknak, de ez nem volt meghatározó.

A világháború után a vadászat rendszere csak lassan állt helyre. A harcok okozta pusztítások miatt a vadállomány is csak lassan regenerálódott. A nagybirtok fölöstése után hamarosan meg-

kezdődött a tévesztés és az állami gazdaságok szervezése. A nagyüzemi mezőgazdaság szervezése nagyobb táblák kialakítását jelentette, valamint a gépesítés elterjedését, a vegyszerek egyre szélesebb körű használatát. Szinte minden változás kedvezőtlen volt az apróvad számára. Ezért nem is olyan könnyű megérteni, hogy a vadon élő állományok létszáma miért csak a 70-es évek közepére csökkent le igazán. Annál is inkább, mivel akkor a mezei nyúl, a fácán és a fogoly az ország szinte összes vidékén élt, a vadászatban ezek jelentették a mindennapi zsákmányt. Az élőhely változására közismerten a fogoly a legérzékenyebb, s elsőként ennek a fajnak az állománya és terítéke zuhant meredeken, ami ahhoz vezetett, hogy 1976-tól lényegében betiltották a vadászatát. A 70-es években a mintegy 500 ezer–1 millió körülire becsült törzsállomány 1974–1980 között ötödére, 200 ezer alá zuhant, azóta tovább csökkent, és egyelőre semmilyen módszerrel nem állítható helyre rendszeres kibocsátás nélkül, önfenntartóan. A fácán és a mezei nyúl szolidabb ütemben fogyott, s vad törzsállomány mára stabilizálódott. Persze a fácán esetében a kép élességét erősen rontja az állandó, nagyarányú kibocsátás, amely bizonyos években meghaladja a vad állomány létszámát. Ezzel majdnem egy időben, de a 60-as évek kezdetétől egyenletesen és folyamatosan emelkedett a nagyvadfajok létszáma. S ez nem csak azt jelenti, hogy a régi élőhelyeken megnőtt a létszám, hanem azt is, hogy ezek a fajok (elsősorban a gím és a vaddisznó, de korábban, a 30-as–40-es években az őz is) új élőhelyeket hódítottak meg. Olyan területeken terjedtek el, ahol korábban színüket sem látták.

Persze attól, hogy két jelenség időben egybeesik, még hiba volna nyomban ok-okozati összefüggést látni közöttük. Ma már egyre többen vonják kétségbe, hogy az apróvad fogyásának egyik fő oka a vaddisznó terjeszkedése lenne.

Az azonban bizonyos, hogy az új fajok megjelenése több területen megváltoztatta a vadászok gondolkodását. A legtöbb apróvadász területen a disznót és a gímet örömmel fogadják, pátyolgatják, föl sem merül, hogy elüldözzék vagy kiirtsák. Sokan egyszerűen úgy gondolták, még egy kisebb disznóban is sokkal több hús van, mint egy nagy nyúlban. Elsősorban a vaddisznó meg-

jelenése valamely új területen a vadgazdálkodás és a vadászati technikák számára is kihívást jelent. Ahol nincs sok disznó, ott szinte kizárólag a lesvadászat kecsegtet eredménnyel, szórón, víz mellett vagy tarlón. Valljuk meg, a les nem a legmagasabb szintű tudást és kultúrát követeli a vadásztól. Az alkalmas helyen túl kizárólag jó távcsőre, kényelmes ülőkére és türelemre van szükség. Egyáltalán, szinte az összes nagyvadvaszati mód egyéni. Hajtást vagy terelést csak olyan helyen lehet eredményesen rendezni, ahol több vad van, s ezek nem tipikusan az újonnan meghódított területek.

Egy főképp mezőgazdasági és ártéri területen a nagyvadért nem sok mindent tudunk tenni. Hasznos néhány szóró, amelyet egyébként az őz és a fácán is látogat. Esetleg – ha száraz a vidék – párdagonya, és kész.

Ehhez képest az apróvadállomány sokkal több törődést igényel. Változatosabb etetést télen, vadföldeket egész éven át, a ragadozók folyamatos visszaszorítását, kotorékozást, csapdázást, itatóhelyek létesítését, no meg az élőhely állandó javítását. A fészekmentést már nem is említem. Ám mindez hosszú távú befektetés, lassan térül meg. S ha minden bejön, akkor sem számíthatunk

olyan többszázas terítékekre, amelyet a kibocsátás garantálni tud.

A jó apróvadász terület fő értéke, hogy ott kellemes társas vadászatokat lehet tartani az őszi-téli időszakban. A vadászat egyik legnagyobb élvezete a közös hadművelet, ahogy szakszerűen, szervezeten, együttműködve *megvadásszunk* területünk egyes részeit. Oly módon, hogy minden résztvevő hasonlóan jól szórakozzék, s a zsákmány, azaz a teríték az elérhető legnagyobb legyen. A fácán- és nyúlhajtás adja meg az igazi értelmét a sokak által korszerűtlennek tartott társasági formának. Itt van rá alkalom, hogy sörétes lőtudásunkat mások előtt bemutassuk, és hogy mások lövéseiben gyönyörködjünk. Ugyanez a helyzet a kutyák munkáját illetően. Ugyanakkor a fácánhajtás legalkalmasabb megszervezése a terület és a vad magas szintű ismeretét feltételezi.

Bérvadászatot fácánra csak akkor érdemes tartani, ha nagyobb mennyiségű madarat engedünk ki. A természetes állomány nem ad akkora terítéket, amely elegendő bevételt jelentene. Avagy fordítsuk meg: a piac nem adná meg azt az árat, amiért megérné bérvadászokat fogadni. Lőtt fácánt manapság 13–16 euróért, mai árfolyamon 3900–4800 forintot árón ajánlanak. Ki fizetné meg a dupláját? Még akkor is, ha sokkal szebb a tolla, sokkal hosszabb a farka, sokkal jobban röpül. A fogolyért többet el lehet kérni, akár 25 eurót (7500 forintot) is. De foglyot ma csak néhány különleges területen lehet lőni. Pedig az igazi vadászati érték az volna, ha egyszerre, egymás mellett lehetnénk a nyulat, a fácánt, színesítésül hozzá néhány foglyot!

Márok Tamás

TÚLSZABÁLYOZÁS HELYETT KONTROLLHIÁNY

2005 szeptemberében ezzel a címmel tartottunk előadást Gödöllőn, egy szakmai tanácskozáson, ahol a „mínusz pontos rendszerhez” kapcsolódó szankciók eltörlésének Csongrád megyei tapasztalatairól számoltunk be, illetve várható hatásait latolgattuk, elsősorban az őzre koncentrálna.

Tekintettel arra, hogy akkor az előadás anyagát sehol nem publikálták, be-

vezetés-, tanulság- és érdekességképpen most had idézzünk az ott elhangzottakból:

„Milyen változások prognosztizálhatók a »mínusz pontos rendszer«-hez kapcsolódó szankciók eltörléséből?”

A kérdés megválaszolásához – mely a legjobb esetben is csak feltételezés lesz – több neves szakember véleményét hívjuk segítségül.

A Magyar Vadászlap 2005. májusi számában a szakma elismert képviselői eltérő vehemenciával nyilatkoztak a trófeabírálati rendszer változásairól. E szakemberek közül Szidnai László, dr. Balázs István, Homonnay Zsombor és Somfalvi Ervin alapvetően egyetértettek abban, hogy a drasztikus jogszabályi változás beláthatatlan következményekkel járhat.

Ugyanakkor sokan mások, pl. a jogszabály-módosítás előkészítői, a vadászatra jogosultak jelentős köre meglepedéssel nyugtázta a változásokat. Engedjék meg, hogy érveléseik közül – a teljesség igénye nélkül – néhányat idézzünk (értelemszerűen most csak azokat, melyekkel nem, vagy csak részben értünk egyet):

Érvelés a mínusz pontokhoz kapcsolódó szankciók ellen		Észrevétel (a szerzők részéről)
„Az agancsmínőségre történő selejtezés kevésbé hatékony, és ezzel jelentős szelektációs eredményt elérni nem lehet.”	↔	Fontos , hogy nem zárják ki teljesen a „selejtezés” (válogató vadászat) szerepét! Kérdés: végeztek-e már <u>kontraszelektációra</u> tartamkísérleteket, amikor is kizárólag a „selejt” egyedek maradtak az állományban?! Ha nem, akkor ez csak feltételezés, és hipotézisre építeni a következtetést és a jogszabály-módosítást TÖBB MINT KOCKÁZATOS... Adott esetben egy kiváló minőségű nagyvadállomány SZINTEN TARTÁSA is komoly szakmai feladat és JELENTŐS EREDMÉNY! Megjegyezzük , könnyen lehet, hogy a „selejtezés” esetleges elbagatellizálása számottevő szelektációs eredményt produkál majd, csak negatív előjellel.
„Egyértelműnek tűnik, hogy valamely populáció agancsméreteit döntően az élőhely minősége határozza meg.”	↔	Valóban, de ezek szerint más tényezők is hatnak!
„Nincs bizonyítékunk arra, hogy a selejtezés következtében a nagyvadállományok trófeaminősége változott volna.”	↔	Ugyanakkor kizárni sem tudjuk a „selejtezés” szerepét. Ha egyre ritkábban is, de újabb és újabb világrekordok születnek, és ez nem csak az élőhelynek köszönhető.
„A természet újra és újra elő fogja állítani mind a gyengébb, mind a kapitális példányokat.”	↔	Ez ténylegesen helytálló, de nem mindegy, hogy milyen arányban! Márpedig a „selejtezés” szakszerűsége vagy szakszerűtlensége erre hatással van!
„Az érmesarány csökkenése vagy növekedése egyértelműen az állomány átlagkorában beállt változás, ill. a korosztály-szabályozási gyakorlat következménye;”	↔	Viszonylag könnyen lehet helyes korosztály-szabályozás mellett olyan terítéket produkálni, amelyben a klasszikus minősítés szerint pl.: az egyedek akár 30-40%-a szakszerűtlen lelövés (és fordítva). Megítélésünk szerint az időnként elméleti szinten túldimenzionált helyes korosztály-szabályozás SZÜKSÉGES, DE NEM ELÉGÉSÉGES feltétele az érmesarány növekedésének!
„Az igaz vadásznak pedig mínusz pontra sincs szüksége az önmegtartóztatáshoz”	↔	Hasonló hipotézisen már egy „világrendszer” omlott össze, igaz, annak több évtized kellett.
„A többieket úgysem tartja vissza a mínusz pontok következményeként kilátásba helyezett szankció sem.”	↔	Ezen az alapon pedig az élet minden területén eltörölhetnének a szankciókat. Kérdés: mi lenne az eredménye...?

fotó: Utassy György

Következtetés:

Amennyiben elismerjük, hogy a szelekció („selejtezés”), ha kismértékben is, de hozzájárul a kiváló minőségű populáció (trófea) kialakulásához, úgy az is lehet minimumtényező.

Így Murphy törvénye szerint – megfelelő kontroll, illetve szankció hiányában – azzá is válik (válhat).

A kérdésre válaszolva, hogy milyen változások prognosztizálhatók a „minusz pontos rendszer”-hez kapcsolódó szankciók eltörléséből, az alábbi feltétellel élünk:

A 10 éves ciklus vége felé közeledvén, amikor is várhatóan tovább aprózódnak a vadgazdálkodási egységek, és a mindenkori vezetés egyre több helyen küzd anyagi problémákkal, a megfelelő kontroll (szankció) nélküli szelekció („selejtezés”) könnyen a minőségi nagyvadgazdálkodás szűk keresztmetszetévé válhat (Szél, Preszner, 2005, Gödöllő)."

Most pedig nézzük, mi történt 2005 óta, illetve – a trendek jobb érzéke-

lése végett – 1997 óta. A számadatok és a hozzájuk kapcsolódó gondolatok Csongrád megyei tapasztalatokat tükröznek, de az összefüggések, következtetések általános érvényűek lehetnek.

Az elmúlt 14 év alatt Csongrád megye őzállománya 2,2-szeresére, a hasznosítás pedig 3,3- szorosára nőtt (1. grafikon). Tapasztalataink szerint a maximálisan fenntartható létszámot ténylegesen meghaladó őzállomány – egy-két esettől eltekintve – lényeges vadkárt nem okozott. Ezt bizonyítja pl., hogy az utóbbi 5 évben regisztrált, 1 évre eső átlagos, megyei mezőgazdasági vadkár (5 010 000 Ft) 20%-a, az átlagos megyei erdei vadkárnak (3 109 000 Ft) pedig 50%-a volt az őz által okozott kár. Ezért – csatlakozva a Farkas Dénes által már 2004-ben megfogalmazottakhoz – az őz esetében az üzemtervekben csupán a minimálisan fenntartandó állomány nagyságát tartjuk indokoltnak elérni.

A mezőgazdasággal és erdőgazdálkodással foglalkozók megnyugtatóra szolgál az a bírósági gyakorlat, hogy legtöbb esetben csak azt a kárt nem ítélik

fotó: Utaasy György

meg, amellyel kapcsolatban nem nyújtanak be keresetet.

Amennyiben egy kézben összpontosul a vadgazdálkodás és a földhasználat – várhatóan egyre több példa lesz erre a jövőben –, bízunk a létszám-optimalizálást a földhasználóra. További érv a maximálisan fenntartható létszám eltörlése mellett, hogy jelenleg a becslés érdemben nem ellenőrizhető, és **valótlan becslési, illetve manipulált haszno-**

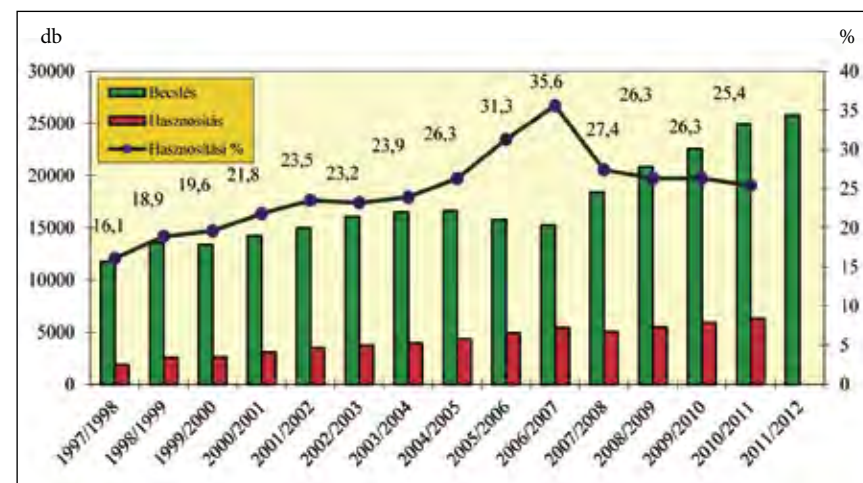
sítási adatok közlésére nincs értelme kényszeríteni a gazdálkodókat, hiszen így az állam önmagát is becsapja.

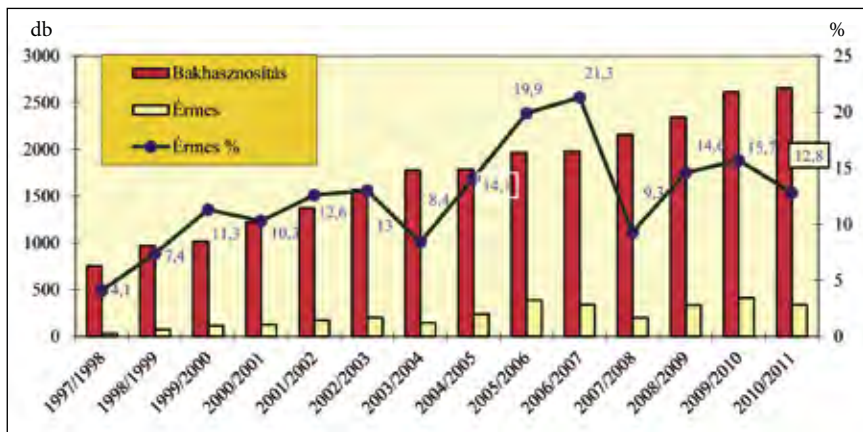
A vizsgált időszakban az őzhasznosítás a kezdeti 16%-ról 25–30% közé emelkedett (2. grafikon). Az üzemtervi ciklus végét megelőző két évben meghaladta a 30%-ot, s ez egyfelől természetesnek mondható. Ebben az időszakban – vélhetően a központi „létszámdirektívák” hatására – az állományt alulbecsül-

1. grafikon Becsült őzállomány (db) és őzhasznosítás (db), valamint fenntartható maximum létszám (db) Csongrád megyében 1997–2011 között

2. grafikon Becsült őzállomány (db) és őzhasznosítás (db és %) Csongrád megyében, 1997–2011 között

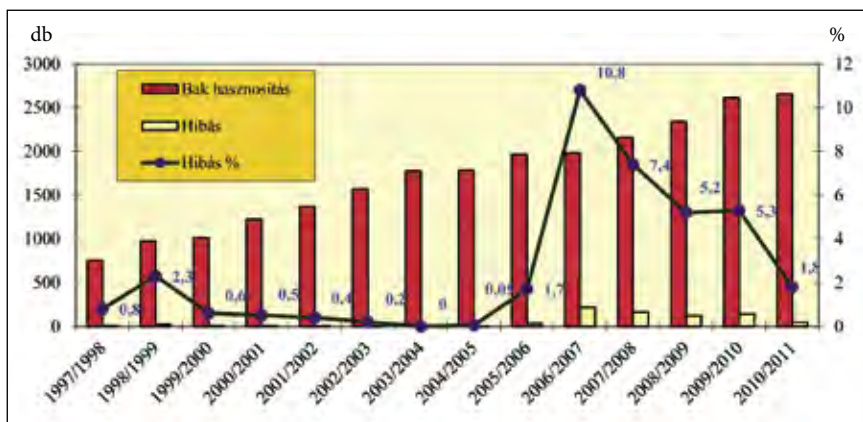
3. grafikon Özbakhasznosítás (db) és az érmes bakok száma (db), az érmes bakok aránya a hasznosítás %-ában 1997–2011 között

ték, ugyanis a magasabb hasznosítási %, illetve hasznosítási darabszám ellenére is tovább növekedett az állomány.

Abból a megfontolásból, hogy többé-kevésbé valós képet kapjunk a megye őzállományáról, a vadászati hatóság részéről arra kértük a vadászatra jogosultakat, hogy **őszintén becsüljenek, és szakszerűen hasznosítsanak.** Ennek érdekében az utóbbi években általában a 25–30% közötti hasznosítást javasoltuk.

Az őzbak-hasznosítási számadatokból (3. grafikon) kitűnik, hogy az elmúlt 14 év alatt minimális alternálással – mely részben az évjáratoknak is betudható – gyakorlatilag mind abszolút mennyiségében, mind pedig arányaiban folyamatosan növekedett az érmes kategória. A 2005/2006-os és a 2006/2007-es vadgazdálkodási év kimagasló, 19,9 és 21,3%-os érmesaránya nyilvánvalóan az üzemtervi ciklus végével hozható össze-

4. grafikon Özbakhasznosítás (db) és hibás lelövés (db), valamint a hibás lelövés aránya a hasznosítás %-ában 1997–2011 között

függésbe. Ezt támasztja alá a 2006/2007-es évben tapasztalt viszonylag magas (10,8%) hibás lelövés is (4. grafikon). Erre az időszakra már tudatosult a vadászatra jogosultakban a szankcionálás lehetőségének eltörlése.

Önök közül bizonyára sokan olvasták Farkas Dénes – a NIMRÓD 2005. májusi számában megjelent – *Javítható-e az őzállomány minősége* című írását. A szerző három évtized adataiból megállapítja, hogy: „... sem az állomány minősége, sem az érmes agancsok aránya nem változott a »selejtezés« hatására, sem a gyenge, sem pedig a kiváló minőségű állományokban (megyékben).”

Az általunk ismertetett adatok csak 14 évet fognak át, mégis elég látványos a javulás!

Mi lehet a magyarázat?

A bölcsek követ sajnos nem hordjuk a tarsolyunkban! Annyi bizonyos, hogy a vizsgált időszak (1997–2011) alatt az élőhelyben döntő változás nem következett be. Ugyanakkor a megyei összlétszám 11 758 db-ról 25 802 db-ra növekedett. Ez azt jelenti, hogy az egyedsűrűség nettó területre vetítve 3,2 db/100 ha-ról 7,02 db/100 ha-ra emelkedett. Ebből arra következtetünk, hogy egy bizonyos populációnagyság alatt nehéz megfelelő minőséget produkálni! Feltételezzük továbbá, hogy magasabb egyedsűrűség mellett – revírnagyságtól és ivararánytól függően – az erősebb (domináns) bakok örökítési valószínűsége nagyobb. Kővári Ferenc (2003) szerint – Szolnok megyére vonatkoztatva – minőségromlás veszélye nélkül fel lehet emelni az egyedsűrűséget 7–12 db/100 ha-ra.

Természetesen a kérdés ennél sokkal bonyolultabb! Éppen ezért nem vállalkozunk annak megválaszolására, hogy

mitől jó vagy mitől gyenge egy őzállomány.

Az jut eszünkbe, ami egy finom étel kóstolása kapcsán: az ízek harmóniája – azaz a hozzávalókból éppen annyit tartalmaz, amennyi szükséges. De hivatkozhatunk a Liebig-féle minimum-törvényre is.

Liebig 1840-ben (!) megfogalmazott törvénye szerint **a növények növekedését mindig az igényekhez képest legkisebb mennyiségben jelenlevő tápanyag korlátozza. Megítélésünk szerint a Liebig-féle minimum-törvény egy kiváló minőségű populáció kialakulására vagy egy kapitális példány születésére is igaz.**

Élőhely, genetika, egyedsűrűség, »selejtezés«, ivararány, korosztály-összetétel, nyugalom, egészségi állapot stb. Vajon melyiknek van fontosabb szerepe az állománykezelésben? A kérdés ilyen formában történő feltevése eleve helytelen. Úgy gondoljuk, valamennyi kutató, vadgazda egyetért azzal a kijelentéssel, hogy az élőhely szerepe meghatározó. Ugyanakkor sorrendiséget felállítani vagy túlzott hangsúlyt adni bármelyik tényezőnek a Liebig-féle minimum-törvény tagadását jelentené. A fenti törvény pedig mindenkor érvényesül, hiszen **adott körülmények között az igényekhez képest bármelyik tényező kerülhet minimum helyzetbe, azaz hiánya (vagy éppen túlzott volta) a minőségi nagyvadgazdálkodás szűk keresztmetszetévé válhat.**

A fentiek alapján, ha egy adott területből a »maximumot« szeretnénk kihozni – márpedig bizonyos közgazdasági szabályokon belül ez a cél –, akkor a **különböző tényezők milyenségét nem elegendő a populáció szintjén vizsgálni,**

hanem azt az egyed (bakok esetében a revír) tekintetében is figyelni kell. Ebből adódóan sosem mondhatjuk, hogy elértük a csúcst, hiszen **mindig lesz „gyenge láncszem”**. Nagy kihívás ez a vadgazda számára. **Jó szem, nagy tapasztalat, kiváló érzék kell a mindenkor szűk keresztmetszet megtalálásához.** Többek között ez teszi szakmánkat egyedivé, kiismerhetetlenné és egyben vonzóvá.

Csongrád megyében 2007-et követően napjainkra a hibás lelövések száma 10,8%-ról 2-3%-ra csökkent. Ehhez valószínűleg nagymértékben hozzájárult az ún. „spektív-díj” bevezetése, amelynek lényege, hogy a Csongrád Megyei Vadászkamara jóvoltából a megye vadászatra jogosultjai közül minden évben az kap egy értékes spektívét, aki az adott vadgazdálkodási évben nem mutatott be hibás lelövés következtében terítékre került őzbak trófeáját, továbbá a korosztály-szabályozást az elfogadott éves vadgazdálkodási tervéhez képest a legpontosabban teljesítette.

Az ösztönzés következtében az elmúlt 5 évben Csongrád megyében fokozatosan csökkent azon vadászatra jogosultak köre, akik 10% feletti hibás hasznosítást produkáltak. A 2009/2010 és a 2010/2011-es vadgazdálkodási évben a 61 vadgazdálkodási egységből már csak 3-3 vadászatra jogosult lépte túl a 10%-os „határt”.

Farkas Dénes *Nézd és lásd!* című könyvében idézi von Bayernt: „Fegyverrel nem lehet az állomány minőségét megjavítani.” Ez kétségtelenül igaz, de megítélésünk szerint tönkretenni igen, és pontosan ezért kellene a kiállításba helyezett szankciók az esetleges kontraszelekciót végzők megfékezésére!

A vadászati hatóság ugyanis a jelenlegi személyi és anyagi feltételek mellett a problémák jelentős részét csak tűzoltó jelleggel, fáziskéséssel érzékeli.

KOROSZTÁLYVISZONYOK

Az állomány ideális korosztályviszonyaira – elsősorban a kulminációs korrall és az ivararánnyal összefüggésben – számtalan modellt, ajánlást dolgoztak ki. Tekintettel arra, hogy a korbecslés sokszor a terítékre került egyedek esetében is csak saccolásnak nevezhető – még inkább a korosztályonkénti állománybecslés –, így az említett ajánlásoknak elsősorban elméleti jelentősége van.

Ezt támasztja alá az őzbakvadászat gyakorlata, miszerint – amennyiben a vendégnek nincs külön kikötése – a vadászatnál lényegében kétféle „korosztályt” ismerünk: kímélendő és löhető („selejt” vagy golyóérett). Majd a vadászati idény vége felé próbáljuk a jóváhagyott éves vadgazdálkodási tervet és a tényleges hasznosítást a korosztályviszonyok tekintetében is közelíteni! Az, hogy valójában mi maradt az állományban, a későbbi évek hasznosítási adataiból derül ki.

Megítélésünk szerint a korosztályviszonyok alapján történő esetleges szankcionálás a gyakorlatban nem hozta a tőle elvárt eredményt, ugyanis helyes korosztály-szabályozás mellett is lehet magas arányú szakszerűtlen hasznosítást produkálni – mint ahogy arra megyénkben több tanulságos eset is volt –, és fordítva. Ez utóbbit példázza az egyik legjobb őz-állománnyal rendelkező vadászatra jogosultunk korosztály szerinti őzbakterítékadatainak alakulása az elmúlt 3 évben (1. táblázat):

Őzbakhasznosítás	2008		2009		2010		Hatósági javaslat
	db	%	db	%	db	%	
fiatal (1 – 3 év)	13	32,5	11	21,5	33	57,9	35–40
középkorú (4 – 5 év)	11	27,5	16	31,4	9	15,8	30–35
öreg (6 év felett)	16	40	24	47,1	15	47,1	25–30
összesen	40	100	51	100	57	100	100
érmes	14	35	17	33,3	11	19,3	–
hibás	0	0	0	0	0	0	–

1. táblázat

A fenti adatok szerint a korosztály-szabályozás miatt a vadászatra jogosultat mindhárom évben el kellett volna marasztalni, holott nem volt hibás lelövés, és az érmesarány két évben is 30% felett volt.

Természetesen szankció helyett gratuláltunk...

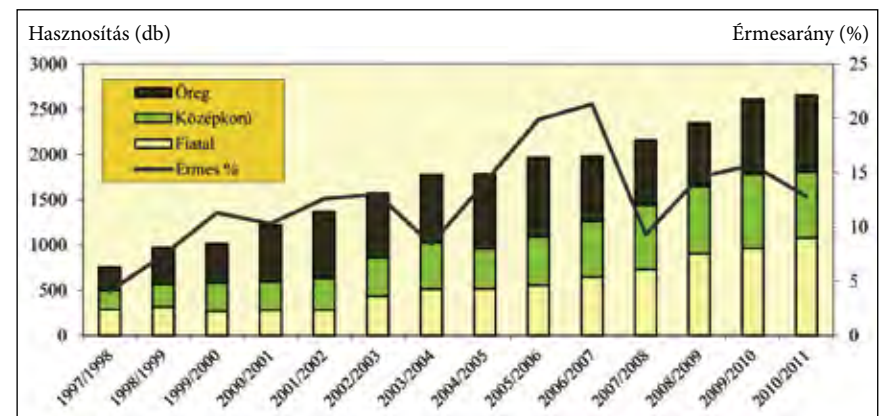
Úgy tűnik, hogy a korosztályonként javasolt hasznosítási %-okat is – a kulminációs korhoz hasonlóan – élőhelytől és állománytól függően differenciálni kell!

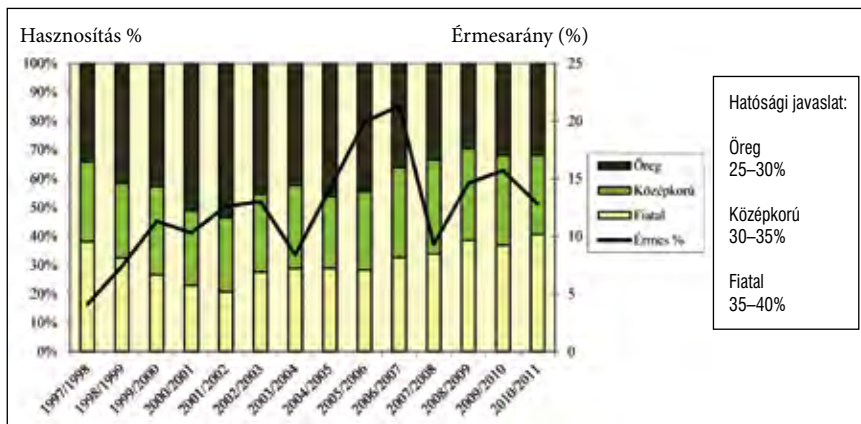
Mindezek után röviden tekintsük át Csongrád megye őzbakhasznosításának

korosztályviszonyait az elmúlt 14 év vonatkozásában.

Az 5. grafikonon látható, hogy az őzbakhasznosítás növekedésével „párhuzamosan” elsősorban a fiatal korosztály hasznosítása növekedett. Valamivel kisebb ütemben emelkedett a középkorú egyedek lelövése, az „öreg” korcsoport hasznosítása pedig az első 4 évet követően – az egyre emelkedő teríték ellenére – gyakorlatilag egy szinten maradt. Ugyanakkor az érmes trófeák száma, valamint aránya lényegében emelkedő trendet mutat. Ez véleményünk szerint nagyrészt a szakszerű „selejtezésnek” (válogató va-

5. grafikon Csongrád megye őzbakhasznosításának korosztály szerinti megoszlása (db) és az érmesarány a hasznosítás %-ában 1997–2011 között

6. grafikon Csongrád megye őzbakhasznosításának korosztály szerinti megoszlása %-os formában, valamint az értesarány a hasznosítás %-ában 1997–2011 között

dászatnak) köszönhető, ugyanis az egyéb befolyásoló tényezőkben – leszámítva a csapadékviszonyokat – ismereteink szerint lényeges változás nem történt!

A 6. grafikon alapján egyértelmű, hogy az elmúlt 14 évben a fiatal korosztály hasznosítási aránya 2001–2003 között volt a legalacsonyabb (alig haladta meg a 20%-ot), majd ettől kezdve mind abszolút mennyiségében, mind pedig arányaiban növekedett. Napjainkra elérte, illetve meghaladta az általunk javasolt 40%-ot. A középkorú egyedek hasznosítása %-os arányában stabil, 30% körüli, abszolút értékében pedig az összes hasznosítás emelkedéséből eredően növekvő (5. grafikon). Az öreg korosztály hasznosítása megyei szinten minden évben elérte vagy meghaladta a 30%-ot, azaz vadászatra jogosultjaink döntő többsége hagyta megöregedni az ígéretes bakokat. Talán ez lehet az egyik magyarázata őzállományunk minőségi javulásának. Gyakorlatilag az elmúlt 5 év őzbakterítékadatainak korosztályviszonyai stabilnak mondhatóak. E stabilitást növelné az üzemi ciklus kibővítése, amely kü-

lönösen a gím- és dámszarvasállomány minősége érdekében lenne indokolt.

Tekintettel arra a tényre, hogy az utóbbi 5 évben az őzbakteríték korosztály szerinti megoszlása (6. grafikon) stabilnak mondható, feltételezzük, hogy a kint lévő állomány is az. Ugyanakkor az értesarány ebben az időszakban egyik évről a másikra 21,3%-ról 9,3%-ra változott. Ez ellentmond a mínusz pontokhoz kapcsolódó szankciók eltörlése mellett érvelőknek, miszerint: „az értesarány csökkenése vagy növekedése egyértelműen az állomány átlagkorában beállt változás, ill. a korosztályszabályozási gyakorlat következménye”. Számunkra a 14 év vizsgálati adatai (5–6. grafikon) ilyen összefüggést nem tükröznek. A 2006/2007-es vadgazdálkodási év kimagasló (21,3%) és a 2007/2008-as idény viszonylag alacsony (9,3%) értesaránya egyértelműen az üzemi ciklus váltásához és ezzel összefüggésben a mínusz pontokhoz kapcsolódó szankcionálás hiányához köthető.

Javasoljuk továbbá őzállományunk védelme érdekében az őz tarvad terelemben történő vadászatát – a korábbi

MINŐSÍTÉS	JAVASOLT SZANKCIÓ	
	Bérvadászat esetén a „bírság” összege a szerződés alapján fizetendő díj	Tértítésmentes vadászat esetén a Vhr-ben rögzített vadgazdálkodási érték
–1 pont	25%-a	25%-a
–2 pont	50%-a	50%-a
–3 pont	100%-a	100%-a

2. táblázat

gyakorlatnak megfelelően – külön engedélyhez kötni.

Véleményünk szerint e tekintetben a jelenlegi szabályozás nem az értékmegeőrzést szolgálja, mint ahogy a szankció nélküli hibás lelővések sem! Nemcsak azért, mert a terelővadászatok idején sok a tar fejű bak, hanem azért sem, mert ez a vadászati mód nem teszi lehetővé az őz érdemi bírálatát, a mozaikszerű selejtezés elvét pedig nem is ismeri! Az esetleges vadkármegelőzés vagy elhárítás az őz esetében az egyéb vadászati módokkal is megoldható.

A vadászati tevékenység jellegéből adódóan a leggyakorlottabb hivatásos vadász vagy sportvadász is követhet el hibát. Éppen ezért – valamint az egyéb praktikák (pl. trófea be nem mutatása) mérséklése céljából – célszerű, ha a szabályozás a szankcionálást illetően megengedő.

Javasoljuk, hogy a szankcionálás alsó határát az összes elejtett bakmennyiség alapján számított 10% hibapontban (mínusz pontban) határozzuk meg. Például 60 db elejtésnél a 10% összesen 6 mínusz pont, amely még szankciómentes. Ez lehet pl. 2 db súlyos hiba (–3 pont) vagy 6 db enyhébb hiba (–1 pont).

Amennyiben a mínusz pontok összege meghaladja az ily módon számított határt (a példa esetében a –6 pontot), úgy a vadászatra jogosult az összes hibás lelővés után számított szankciót kapja.

A szankció mértékét részben a korábbi szabályozásnak megfelelően javasoljuk meghatározni (2. táblázat):

Amennyiben a bérvadászati szerződés alapján fizetendő díj kisebb, mint a vadgazdálkodási érték, úgy a „bírság” összege a vadgazdálkodási érték alapján kerül kiszámításra.

A régebbi szankcionálásnak a „zéró tolerancián” túlmenően az is hibája volt, hogy lényegében az adott terület vadállományát sújtotta. A lelőtt mínusz pontos egyed a továbbiakban már egyébként sem javíthatta az állomány minőségét, ráadásul a büntetesként kifizetett összegnek is nagyrészt a vadállomány látta kárát (hiszen legtöbbször ki kellett „bőjtölnie”). Ezért e tekintetben azt javasoljuk, hogy a „bírság” összegét közvetlenül oda forgassák vissza, ahol a hibát elkövették. Nevezetesen a fenti módon kiszámított összeget a jóváhagyott éves vadgazdálkodási tervben meghatározottakon túlmenően, helyben és igazoltan élőhelyfejlesztésre fordítsa a vadászatra jogosult.

Javaslatainknak „már csak” a jogi hátterét kell kidolgozni.

Szél István
Preszner Sándor

ÚJ HELYEN – ÚJULT ERŐVEL

A hazai vadászati közélet egyik meghatározó szervezete, a Vadászati Kulturális Egyesület ezúton szeretné megköszönni a jelenlegi és a jövőbeni tagjainak, valamint a támogatóknak, illetőleg a szimpatizánsoknak, hogy a tavalyi, a VKE fennállásának 20. évfordulója alkalmából szervezett ünnepi eseménysorozat programjain részt vettek és önzetlen segítségükkel, közreműködésükkel hozzájárultak a rendezvények sikeres lebonyolításához.

A születésnap esztendő két alappillére – a FeHoVa keretében megtartott nagyszabású képzőművészeti kiállításon túlmenően – a május 22-én, Nádasdladányban megrendezett Vadászati Kultúra Napja, illetőleg az október 22-én, Gödöllőn szervezett I. Nemzetközi Vadászati Kulturális Konferencia volt. Ezen túlmenően a VKE ismételtén kiírta a képzőművészeti és az irodalmi pályázatát, a Bársony István Országos Ifjúsági Prózamondó Versenyét, közreműködött a megyei vadásznapok előkészítésében, és több vadászati szak-, illetve szépirodalmi kötet megjelenését támogatta.

Legyen Ön is a Vadászati Kulturális Egyesület tagja, csatlakozzon hozzánk és támogassa a vadászati kultúra és etika ápolása érdekében végzett munkánkat!

Keressen bennünket új címünkön,
a 1163 Budapest Cziráki u. 26-32.
II/156. alatt!

Vadászati Kulturális Egyesület
Tel.: 06-70/378-4040
vke@vadaszatikultura.hu
www.vadaszatikultura.hu

C SEREVADÁSZAT.EU

10 érv, amiért regisztrálok:

- 1. Ingyen vadászhatok.**
A nagy álmok is megvalósíthatóak! A regisztrált tagok köréből, baráti alapon szerveződő cserevadászatokra van lehetőségem, akár nemzetközi szinten is.
- 2. Jelzik irataim érvényességének lejáratát.** A hamarosan megújítandó vadászati dokumentumok lejárta előtt beállíthatok több, személyre szabott emlékeztetési időt, így elkerülhetem a kellemetlen procedúrákat!
- 3. Kereskedhetek.** Cserélhetek, keresgélhetek kedvem szerint. Fölajánlhatom a már nem használt vadásztárgyaimat, és elcserélhetem bármire, akár vadászatra is. Ezen felül lehetőségem van apróhirdetés feladására.
- 4. Növelhetem vadásztársaságom bevételét.** Az általam szervezett cserevadászatoknak köszönhetően fellendíthetem a vadászturizmust. Igény szerint feltölthetek fizetős vadászati lehetőségeket is.
- 5. Okosabban vadgazdálkodhatok.** Kiszélesíthetem vadgazdálkodási ismereteimet, megoszthatom egyéni tapasztalataimat, véleményt nyilváníthatok a szakmai cikkekről.
- 6. Személyre szabhatom megjelenésemet.** Igényeim szerint beállíthatom profiloldalamat és egyéni információkat adhatok meg magamról.
- 7. Több társaság, több esély!** Megkereshetem a vadásztársaságokat, vadászbarátaimat, akár létrehozhatok egyedi csoportokat. Emellett új vadász cimborákra találhatok.
- 8. Megoszthatom élményeimet.** Beszámolhatok saját, illetve társaságom eredményeiről. Megoszthatok korlátlan mennyiségű képet, videót. Nyilvánossá tehetem vadászélményeim, meghirdethetem saját, illetve társaságom közelgő eseményeit.
- 9. Új ízeket ismerhetek meg.** Egy-egy sikeres cserevadászat során megismerhetem az adott ország tradicionális ízvilágát. Az oldalon széleskörű receptkínálatból választhatok, ezen felül megoszthatom gasztronómiai tapasztalataimat.
- 10. Mert ingyenes.** A szolgáltatásokat kivétel nélkül ingyenesen vehetem igénybe bárhol a világon.

WWW.CSEREVADASZAT.EU

A GÍMBIKÁK ELFIATALODÁSÁNAK PROBLÉMÁI ÉS A MEGOLDÁS LEHETŐSÉGEI

fotó: Blaumann Ödön

Hosszú évek óta témája a szakmai beszélgetéseknek és konferenciáknak, valamint a szakcikkeknek a címben szereplő probléma (ha ez probléma egyáltalán), így amikor felkérést kaptam a tanulmány megírására, úgy döntöttem, hogy meglévő ismereteimet kibővítendő, a probléma mélyére ásom magamat, és az okok feltárása mellett a megoldást szolgáló javaslatok megfogalmazására is kellő időt és energiát fordítok.

Tulajdonképpen fel kell tenni a kérdést, hogy kinek okoz a feltételezett elfiatalodás problémát, és miben jelentkeznek az.

A vadállomány hasznosítása az állomány szisztematikus kezelése tartós hozamok elérése céljából. Az elfiatalodás miatt kialakuló esetleges instabil korelaxáció következtében ennek lehetőségei korlátozottak. Az állomány igazi genetikai értékét a genetikai alapoknak és az élőhelynek, valamint a gazdálkodás szakszerűségének összhatására megjelenő golyóérett, vagyis idős, megfelelő agancsformát és tömeget felmutatni képes, a szaporodásban nagy szerepet betöltő egyedek megléte jelenti. Természetesen tisztában vagyok, vagyunk azzal, hogy a génkészlet 50%-a nőivarú egyedek által közvetített, s genom a fiatal bikák esetében is rendelkezésre áll. Mégis azt mondom, hogy időskorú, érett trófeájú egyedek nélkül a vadállomány kezelése olyan, mintha szem nélküli szalmát aratna a cséplőgép, mintha értelmét vesztené a gazdálkodás. A gímszarvas etológiájához hozzátartozik a bögési magatartás, ami arra épül, hogy a legidősebb, feltehetően legerősebb egyedek örökíthetik a genotípusukat a következő generációkban, s a nem

kellően strukturált szerkezetű állományokban – értsd ez alatt az öreg bikák hiányát – a bögés intenzitása és az örökítési kiválasztódás alacsonyabb fokú lesz. Nyilvánvaló, hogy a bögési magatartás is másképp alakul az öreg bikák hiányában – ennek sajnos számos jelét voltunk kénytelenek az elmúlt években meg tapasztalni. Egy állomány értékének fokmérője, az ottani vadgazdálkodási tevékenység megvalósulásának egyik meghatározó eleme az érett, időskorú, kumulációhoz közeli egyedek megléte. Azt a nyilvánvaló érdeket sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a bérvadászatra alapozott ágazat bevételeit is jelentősen befolyásolhatja a nagy értékű egyedek hiánya vagy megléte. A szakmai önbecsülésről nem is beszélve, amely ugyan nem érdemi, hanem érzelmi alapú, de azért sokunk számára fontos része a munkának.

Mindenekelőtt a fellelhető trófeabírálati adatok feldolgozásának álltam neki, eldöntendő, hogy a statisztikai adatok mily mértékben igazolják az elfiatalodással kapcsolatos szakvéleményeket. Szerencsémre a Szent István Egyetem által működtetett Országos vadgazdálkodási Adattár – továbbiakban (OVA) – évi rendszerességgel közölt vadgazdálkodási beszámolóit kellő időtávlatú betekintést engedtek a gímszarvasállomány trófeabírálatával kapcsolatban. A táblázatok segítségével megyei bontásban nyomon követhetőek voltak a trófeabírálatok eredményei a kor és agancstömeg, az arany-, ezüst- és bronzérmes minősítés, valamint a szakszerűtlen elejtés, köznyelvben mínusz pontos trófeák vonatkozásában, amelyek segítségével jórészt nyomon követhetővé vált az állomány az elmúlt másfél

Év	Összes bírált db	Arany-érmes	Arány	Érmes- arány	Fiatál 2-5 év között	Arány	Középk. 6-10 év között	Arány	Öreg 10 < év	10 év feletti bikák aránya	10 < kg db	10 kg feletti bikák aránya
1994	7208	219	3,0%	31,4%	3506	49%	2890	Arány	891	12%	166	2,3%
1995	6220	199	3,2%	32,0%	2923	47%	2471	40,1%	826	13%	145	2,3%
1996	5413	114	2,1%	29,6%	2476	46%	2257	39,7%	680	13%	90	1,7%
1997	5056	177	3,5%	32,3%	1415	28%	2176	41,7%	765	15%	37	0,7%
1998	5815	166	2,9%	34,0%	2325	40%	2647	43,0%	843	14%	132	2,3%
1999	6673	195	2,9%	33,3%	2920	44%	2972	45,5%	781	12%	36	0,5%
2000	8186	224	2,7%	29,8%	4072	50%	3222	44,5%	892	11%	175	2,1%
2001	8704	273	3,1%	31,3%	4361	50%	3423	39,4%	920	11%	192	2,2%
2002	9761	288	3,0%	31,5%	4934	51%	3836	39,3%	991	10%	231	2,4%
2003	10 265	249	2,4%	31,1%	5251	51%	4149	39,3%	865	8%	166	1,6%
2004	9097	280	3,1%	32,7%	3250	36%	3780	40,4%	753	8%	58	0,6%
2005	9716	282	2,9%	32,5%	5010	52%	4097	41,6%	609	6%	209	2,2%
2006	9203	335	3,6%	24,5%	4543	49%	4016	42,2%	644	7%	170	1,8%
2007	9814	357	3,6%	35,8%	4846	49%	4367	43,6%	701	7%	199	2,0%
2008	10 335	372	3,6%	34,6%	5281	51%	4464	44,5%	590	6%	194	1,9%
2009	10 680	250	2,3%	30,3%	5865	55%	4355	43,2%	927	9%	151	1,4%

évtizedben való alakulása, 1994-től napjainkig. A több ezer, rendelkezésre álló adatból alakítottam ki egy táblázatot, amely a témával kapcsolatos legfontosabbakat tartalmazza.

Nos a számok nem hazudnak, és egyértelműen megmutatják, hogy a vizsgált időszakban folyamatosan nőtt a bíraltott gimtrófeák száma, és az évtized végére stabilan elérte és meghaladta a tízezer darabot. Ez egyértelműen azt bizonyítja, hogy hazánk gímszarvasállománya folyamatosan növekszik. Eközben az aranyérmes trófeák száma és főként aránya folyamatosan csökkent. Ezzel párhuzamosan az összes érmesek aránya is csökkenő tendenciát mutatott, ami arra enged következtetni, hogy egyre fiatalabb korban történik

meg a bikák hasznosítása. Az aranyérmesek aránya – a kezdeti 3%-ról változást mutatva – a vizsgált időszak végére alig haladta meg a 2%-ot. Ez egyfajta gazdálkodási hiba bekövetkezésére utal. A korosztályviszonyokat tekintve a fiatal (2–5 éves korosztály) hasznosítása előbb elérte, majd tartósan meghaladta a teríték felét. A középkorú (6–10 éves) korosztály hasznosítása is meghatározó módon 40% fölött alakult. A matematika elemi szabályai szerint e két korosztály korábinál nagyobb mértékű hasznosítása csak az öreg korosztály (10 év feletti) jelentős csökkenésével volt megvalósítható. Az öreg korosztálynak a vizsgált időszak kezdetén még 13–15%-ot kitevő hasznosítása jellemzően 10% alá csökkent. A legfontosabbnak vélt

1. sz. grafikon

adatokat grafikonon (1. sz. grafikon) is ábrázoltam a könnyebb érthetőség kedvéért.

Az ábra könnyebb érthetősége kedvéért megadom, hogy az oszlopok a bal oldali Y tengelyhez kapcsolódva az évente elejtett gímibikák számát mutatják, míg a különböző görbék a jobb oldali Y tengelyhez csatlakozva a különböző arányok változását szemléltetik.

Az ábrán jól látható a hasznosítás mértékének növekedése mellett az állomány legértékesebb korosztályának és a 10 kg-ot meghaladó egyedek arányának a folyamatos csökkenése. Szembetűnő, hogy a 10 év feletti bikák a vizsgált időszak kezdetén még jóval 10% feletti

arányt képviseltek, de az utolsó években jelentősen elmaradtak ettől az aránytól.

Fontosnak tartom az aranyérmes és 10 kg feletti bikák arányváltozásának folyamatát is bemutatni, melyet a következő, 2. sz. grafikonon teszek meg.

Nem kell nagy tudomány ahhoz, hogy lássuk az összefüggést a 10 év feletti bikák előfordulása és az aranyérmesek számának alakulása között. Az összefüggés nyilvánvaló, főként a dél- és nyugat-dunántúli gímszarvasállományok esetében. A 2. sz. grafikon és főként a változásokra illesztett trendvonalak, illetve azok matematikai összefüggései egyértelműen mutatják, hogy a vizsgált 15 év alatt jelentős mértékben csök-

2. sz. grafikon

kent az idős és ezzel összefüggésben az aranyérmes bikák előfordulása. S a folyamat sajnos nem tűnik befejezettnek. Elgondolkodtató, hogy az aranyérmes bikák aránya több évben meghaladja a 10 év feletti bikák arányát, ami azt jelenti, hogy jó néhány bika már középkorban eléri a legkiválóbb érmes kategóriát, s már akkor hasznosítva lett. Ez a szakember számára egyértelműen kétséges teszi azon egyedek elejtésének szakszerűségét! A trendvonalak vészesen és egyértelműen közelednek a nulla felé...

Azt is tudnunk kell azonban, s ezt a bemutatott adatok nem is árulják el a számunkra, hogy egyre több olyan idős bika kerül hasznosításra, amelyek a

gyenge vagy közepes tehetségű kategóriába tartoznak, legalábbis ezt mutatják az egyre nagyobb számban előforduló éves trófea-bemutatókon látható trófeák. Ezt a sokak által követett szokást a Zalaerdő Zrt. kezdte el jó tíz évvel ezelőtt, s azóta Somogyban, Tolnában és még számos más megyében is átvették, főként az erdőgazdaságok, hiszen ezeken a területeken hasznosítanak olyan számú gímikát, amely már érdemes az ilyesféle bemutató szervezésére, ahol a térség, a megye vadászati szakemberei képet kaphatnak az az évi felrakásról és az állomány minőségének alakulásáról. Nos, a közelmúltban 3 erdőgazdaság trófea-bemutatóján volt mód

fotó: Sándorfalvi László

részt venni (Gyulaj Zrt., SEFAG Zrt. és Zalaerdő Zrt.), s mindhárom esetben meg kellett állapítanom, hogy minden szakmai képzettség és tapasztalat ellenére mindegyik cég a *limesen*, a szakmai határon vadásztat, vagyis a kapitális bikák java része épphogy eléri a 10 évet, az igazán idős bikák sok esetben a 7-8 kg-os kategóriából kerülnek ki, ugyanakkor az állománykezelési stratégia és látásmód megyénként jelentősen eltérő. Egyértelmű, hogy sok olyan, gyenge képességű, 5-6 kg-os ún. selejtbikát ejtenek el főbögésben, amelyeket egy-két évtizeddel ezelőtt az október–januári selejtbikaszezonban lövettek meg, s nem a főidényben. Egyszóval a kapitális idős bikák szinte eltűntek a rendszerből.

Az adatok alapján igazolódni látszik az az érzés vagy állítás, amit a szakmában dolgozó emberek évek óta hangoztatnak, hogy a gímikaállomány elfiatalodott, s évek óta véletlenszerű az idős, kapitális bikák előfordulása.

OKOK

Árbevétel kényszere A folyamatot jelenleg egy dolog vezérli: a bevétel kényszere. Ez az, ami minden szakmai tevékenységet alapvetően befolyásol, és minden más érdeket felülír!

Mi lehet az oka annak, hogy a folyamatosan növekvő hasznosítás ellenére a gazdálkodás nem hoz elegendő bevételt a vadászatra jogosultak számára? Ennek a kérdésnek a megválaszolásához nézzük meg a bérvadászat alakulását, miként alakult a folyamatosan növekvő gímika-hasznosítás mellett a fizető vendégek által elejtett gímikák száma és aránya 1999–2009 között.

A vizsgált 10 év alatt a bérvadászok által elejtett gímikák száma a hasznosítás változásával együtt növekedett, és több évben elérte vagy meg is haladta a 6 ezer darabot, arányaiban pedig végig 60% körül alakult. Elmondható, hogy a hasznosítás egyre növekszik, gímikáink

sült. Persze ez a fegyelmezett és kellő szakmaisággal történő állományhasznosítás mellett nem jelenthetne problémát, mert ami nem elejthető a kisebb területen, annak ugyanúgy nem volna szabad elejthetőnek lennie a nagyobb területen sem. Tehát alapvetően nem a területnagyság, hanem az élőhelyi igényeknek való nem megfelelés jelenti a problémát! A nagyobb vadállománnyal rendelkező, sok esetben állami cégek által kezelt területek inkább belenyugodtak a területvesztésbe, de a nagy kockázattal járó vadkáros „kifutó” területrészekért nem bocsátkoztak harcba – hagyták vagy még inkább elfogadták, hogy azt a földtulajdonosok a saját, eddig nem létező vadászterületükbe integrálják. A vadászterületek kijelölésénél igenis szempontnak kellene lenni, hogy a vadkárok miatt „kellemetlenné váló” kifutóterületeket is ugyanaz a vadászatra jogosult kezelje, mint a nagy téli beállóhelyeket! A leírt folyamat következtében szám-talan kis kiterjedésű, sok esetben a minimális 3000 ha-t el nem érő, a gímszarvas életfeltételeit kiszolgáltatni nem tudó önálló terület alakult ki, ahol a vegetációs időszakban, értsd a kukorica betakarítása végéig akár jelentősebb létszámú vadállomány is élhet, amelyre vadászni jól és eredményesen lehet, ahol azonban a téli vadbúvók hiánya miatt a vadászati idény rövid és kíméletlen. A szomszédos erdőszült terület ezzel egy időben megszabadult a vadkár kockázatától, és csodálkozva, sok esetben sértődötten látja, hogy a megmaradt területén lévő állomány csak nem akar megöregedni, s a korosztályviszonyok, valamint az ivararány alakulásában már nem játszik olyan

meghatározó szerepet, mint korábban. Úgy vélem, hogy vadgazdálkodásunk meglévő problémáinak kialakulásában jelentős szerepe van a vadászterületek elaprózódásának és a vadászterületek kialakítása során a szakmai érdekek érvényesítése hiányának. Szerintem nem a földtulajdonosoktól lett volna elvárható, hogy a szakmai érdekeket képviseljék, hanem az államtól.

2. Az állam szerepvállalása Korántsem csak a vadászterületek kialakítása során járt el figyelmetlen, erélytelen gazdaként az állam. Mivel a vad tulajdonjoga az államot illeti meg, így elvárható lett volna, hogy a beavatkozásnak azon eszközével, mely a rendelkezésére áll, illetve a jogszabályok változtatásával igyekezzen a rossz irányú folyamatokat befolyásolni – az elmúlt másfél évtizedben sajnos ennek az ellenkezője történt. Na nem a tv., illetve a vhr.-módosítások számát keveslem, mivel a rengeteg változtatástól lassan alig lehet ráismerni az eredeti jogszabályra, hanem a vadállománynak, mint az állam tulajdonában lévő jelentős értéknek a használatával kapcsolatos átgondolt intézkedéseket hiányolom. A szakemberek jelzései alapján, illetve egyéb megfontolásból miért nem rövidítették le a golyóérett gímbika vadászatának idényét? Ezek az adatok, amelyeket most feldolgoztam, a vadászati hatóság és szakirányítás embereinek is a rendelkezésére álltak, mégsem jutott eszébe senkinek, sajnos magamat is beleértve, hogy ha ily mértékben csökken az idős, illetve kapitális bikák száma és aránya, akkor lerövidítse a golyóérett bikák szezonját csak szeptemberre. Ugyanez a helyzet a dámbikák esetében is – ott

sem volna szabad októbert követően nem „selejt bikát” elejteni! Októberben jellemző módon olyan periferikus gímszarvasterületeken ejtették el azokat az érett gímbikákat, amelyek a tradicionális bögőterületükről váltottak át téli otthonterületükre. Néhány megyében érdekes módon alakult az október utolsó napjaiban elejtett kapitális bikák száma. Talán szerencsésebb lenne ezeket az utolsó mohikánokat megőrizni a következő üzekedési időszakig! Ugyancsak megkérdőjelezhető az állam szerepe abban, ahogyan a trófeabírálat intézményével bánt az elmúlt időszakban. Gyakorlatilag felszámolták az OTBB-t, az Országos Trófeabírálati Bizottságot, amely pedig jelentős szakmai elismertséggel és szereppel bírt a CIC szervezetén belül. Eltűnésével szakmailag kevesebbek lettünk, s trófeabírálok szakmai továbbképzésének lehetősége is minimalizálódott. A bírálatokat a megyei vadászati hatóság emberei végzik, már ha a többes szám használata jogos ebben az értelemben. Olyannyira lecsökkent ugyanis a megyei hatóság létszáma és pénzügyi kerete, hogy a legtöbb helyen egyazon ember végzi a bírálatot, és dönt a kilövés szakszerűségének megítéléséről. Ez azonban nem „egyemberes” feladat, nem véletlenül hívták korábban bizottságnak. A korábban jól működő és a térség legtapasztaltabb szakembereit integráló megyei trófeabírálati bizottságok nyilvános bírálati sok hasznos tapasztalat mellett arra is jók voltak, hogy a szakmai közösség véleményt tudjon formálni egy adott vadgazdálkodó szakmai munkájáról, s ennek nagy visszatartó ereje volt. Ugyancsak a trófeabírálattal kapcsó-

latos probléma továbbá, hogy megmaradt ugyan a mínusz pontos, vagyis a szakszerűtlen elejtés minősítése a bírálat során, mivel azonban a korábbi anyagi szankciók nem sújtják a hibázó vadászatra jogosultakat, viszont a tv. szerint a tervtől való eltérés vadgazdálkodási bírság kiszabásával járhat; de ezt az eszközt vajmi kevéssé és kis hatékonysággal használták a megyei vadászati hatóságok. Főként a mennyiségi tervtől való eltérés esetében volt ez gyakorlat, a szakszerűtlenség miatt alig-alig fordult elő bírság kiszabása, jóllehet a jogi lehetőség megvolt erre. Ezért az évente országosan 2–400 db (2–6%) közötti szakszerűtlennek kimutatott lelövésnek szinte semmi következménye nem volt. Véleményem szerint a mínusz pontos trófeák valódi száma a kimutatott mennyiségnek a többszöröse volt, csak éppen valamely – számomra megmagyarázhatatlan – okból nem kerültek ebbe a kategóriába. Ugyancsak az állam nem szerencsés, szakmailag nem alátámasztott intézkedésének lehet tulajdonítani azt a koncepcióváltást, amikor 2004-ben az addigi, minőségre alapozott állomány szabályozást felváltotta a korosztály-szabályozás. Az első táblázat adatai bizonyítják, hogy sikeres is volt a hasznosításban bevezetett elképzelés az 50% fiatal, a 35% középkorú és a 15% idős bika elejtése vonatkozásában. A probléma pusztán annyi, hogy míg az első két korosztályból a vadászatra jogosultak túl is teljesítették az elvárásokat, azonban úgy tűnik, hogy az idős korosztályba nem tud annyi bika bekerosodni, mint korábban, s ahogy azt a koncepció kiöltöli elképzelték. Az elképzelést az a tévesnek

bizonyuló gondolat vezérelhette, hogy a fiatalok lelövésével lehet és kell a gímszarvasállomány létszámát féken tartani. Ez azonban nem igazolódott be! Úgy tűnik, hogy valami sántít a matematika körül. Kétségtelen, hogy a gímszarvasállomány és annak hasznosítása is folyamatosan nő, 2011-ben a hasznosítás kis híján elérte a 40 000 db-ot, így nem tűnik indokoltnak az a fajta bikadeficit, amely az öreg korosztály esetében jelentkezik. Milyen okok vezethettek mégis oda, hogy ez a helyzet egyre meghatározóbb módon mégis bekövetkezhet?

A nem legális hasznosítás (orvvadászat) mértékét valószínűleg még megközelítőleg sem tudjuk bekalibrálni. A nagy gímállománnyal bíró megyékben megszokottá vált az a gyakorlat, hogy a február végi szezonzárást követően a megyei hatóság sokszor kérés nélkül is kiadja a borjú korosztályra a szezonon kívüli engedélyt, majd május 1-jével kezdődőleg az ünnélelövési engedélyt. Az egyre fokozódó vadkár nyomása kellő indokot teremtett a szezonon kívüli lelövési engedély megadására. Ez utóbbi hatására sok területen még július végén és augusztus elején is vadásszák az előző évi borjakat, vagyis 10-11 hónapig vadászati nyomás alatt tartjuk ugyanazt a korosztályt. Néhány területen előfordulhatott, hogy ha egy területen elfogyott a nőivarú egyed, akkor bizony hozzányúlhattak a bikaborjakhoz, illetve a kis csaposokhoz. Aztán meg csodálkozunk, hogy rossz lesz az ivararány! És még nem is beszéltünk a felnőttkori ivarváltásról. Hogy mit is nevezek ennek? A tehének helyett elejtett és leadott fiatal bikákat. Ha ezeket a csökkenéseket számba vesszük, s hozzátesszük még az erőltetett

korosztály-szabályozás merev kvótáit is, hamar beláthatjuk, hogy nincs, ami meg tudjon öregedni! Az állam e témában tapasztalható intézkedései alapvetően – de roppant kis hatékonysággal – az állomány mennyiségi szabályozására koncentráltak, a minőség sajnos kevésbé kapott szerepet. Ugyancsak az állam erélytelenségének és döntésképtelenségének lehet betudni, hogy az elmúlt két évtizedben a hivatásos vadászok szerepe gyökeresen megváltozott. Most nem a munkaruha-járandóságról vagy a lődíjról beszélek, hanem a szakmában betöltött szerepükről. Gyakorlatilag a pénzügyi terv végrehajtásáért felelős szakmunkásokká váltak, a szakmai munkába beleszólásuk vagy érde-

mi tevékenységük nincsen, pedig ezek az európai szinten kimagaslóan iskolázott emberek alkalmasak lennének ilyen feladatra is. Ehhez képest minden év végén attól kell rettegenek, hogy az őket alkalmazó vadászatra jogosultnál nem szűnik-e meg a további munkalehetőségük, s mindez nagymértékben attól függ, hogy mennyire prostituálódnak a munkáltató anyagi érdekének képviselője során! A hivatásos vadász szerepe és tevékenysége a végletekig devalválódott, mert nem minden helyen ismerték fel a szaktudásra alapozott munka szükségességét.

Summázva: a gímszarvasállomány esetében az adatok elemzése kapcsán beigazolódni látszik a negatív tendencia,

mely szerint egyre kisebb az idős, golyóérett bikák előfordulásának valószínűsége annak ellenére, hogy a gímállomány, illetve annak hasznosítása a többi nagyvadfajához hasonlóan folyamatosan nő. A vadászatra jogosultak az árbevétel kényszerétől vezérelve meglehetősen szabadon, mintegy sajátjukként bánnak az állam vadjával. A magánérdekek egyértelműen felülírják a szakmai szempontokat. Az állam nem bánik jó gazda módjára a tulajdonával, nem tudja vagy nem akarja érvényesíteni az akaratát. A megyei vadászati hatóságok a működőképességük határára értek: gyakorlatilag határozatok gyártásával, a vadgazdálkodási folyamatok utólagos, formai kontrolljával és annak ledokumentálá-

sával foglalkoznak – terepi ellenőrzésre vagy a folyamatok érdemi befolyásolására szinte semmi lehetőségük nincsen. A hivatásos vadászok szerepe és szakmai munkája elértéktelenedett. Mindezeket figyelembe véve, a következőket szeretném megfogalmazni:

Megoldási javaslatok A problémák okainál használt sorrendben kívánom elképzeléseimet papírra vetni. Az első a főként a vadkárok indukálta árbevételi kényszer. Több alkalommal megjegyeztem már, hogy kevesebb több volna!

A szakmai munkának és presztízsének visszaállítása

1. **A nagyvadállomány csökkentése** Kevesebb több volna! Nem szabad a megoldásokat rajtunk kívül álló feltételekkel kezdeni. És mástól várni a segítséget. Vadgazdálkodási tájanként célszerű volna a prioritási sorrend felállítása az egyes vadfajok között. Magam a Délnyugat-Dunántúlon a gímszarvast tenném első helyre, s a vaddisznót a legvégére. Természetesen vadgazdálkodási tájanként más és más

lehetne a sorrend, az élőhely kínálta lehetőségeknek és az egyes vadfajok egymáshoz viszonyított mennyiségi arányának figyelembevételével. Sok területen ugyanis a vaddisznó által okozott vadkárokat a gímszarvassal „fiztetik meg”! El kellene végre dönteni, hogy a folyamatosan növekvő állományú, 2010-ben már 100 ezer darabos hasznosítást produkáló vaddisznóállományt nem volna-e célszerű jelentősen csökkenteni ahhoz, hogy az erdei és mezei környezetre gyakorolt nyomás valamelyest csökkenjen! Tudom, hogy ezzel sok vadász lelkivilágát bántom meg, mivel a vaddisznó számos embernek a kedvenc vadja és leggyakoribb vadászszákmánya. Mégis azt javaslom, hogy keressük meg a vaddisznó-populáció csökkentésének lehetőségét annak érdekében, hogy a többi – főként a nagyobb értéket képviselő – vadfajnak nagyobb élőhelyhasználati lehetőség álljon rendelkezésére. Volnának elképzeléseim ennek módjára vonatkozóan. Ugyanakkor a gímállomány is bizonyos térségekben (ésszerűtlenül) nagyobb sűrűségű annál, amit erdei és mezei környezete jelentős károsodás nélkül el tudna viselni, ezért ott is célszerű volna az átgondolt állománycsökkentés végrehajtása. Ezt indokolja az is, hogy a vadtartás költségei ezeken a területeken jóval meghaladják a vadászatból eredeztethető bevételek mértékét, s az árak is inkább lefelé mozdulnak ahelyett, hogy a költségnövekedést követve emelkednének.

A gímszarvasállomány kezelésének átalakítása A gímszarvas esetében célszerű volna kialakítani egy új, a vadgazdálkodási tájra – s nem

vadászterületre – alapozott tervezési és gazdálkodási modellt, amelyben egyszerre történék meg – az állomány folyamatos megfigyelésére, kontrolljára alapozottan – a korosztályviszonyok, a sűrűség, az ivararány és a minőség kezelése. (Erre vonatkozólag a 2007-es évkönyvben már tettem részletes javaslatot, ezért ezt most nem ismételném meg. Ennek bizonyos elemeit a 2014-ben lejárt körzettervek megújításakor már célszerű lenne érvényre juttatni! Hasonlóképpen célszerű volna a borjak elejtését ivaronként nyomon követni, s ebben a vonatkozásban már a tervezés során a szakmai szempontokat érvényre juttatni. A golyóérett bikák vadászati idejének korábban említett lerövidítését fenntartom, az „ünözés” gyakorlatát pedig ellenzem, s korántsem csak az ivararányt befolyásoló szerepe miatt! Érdemes volna megalkotni egy szarvasgazdálkodási kiskátét, mert Széchenyi Zsigmond 50-es években írott szarvasselejtezési könyve óta nem jelent meg átfogó gyakorlati útmutató.

A vadászterületek kialakításával kapcsolatban az eddigi gyakorlattól eltérően azt javallanám, hogy az állam jelölje ki a vadászterületek határát szakmai alapokon, a térség vadállományának és az élőhelyi sajátosságoknak a figyelembevételével, s a kijelölt területek földtulajdonosai döntsenek a hasznosításról.

A vadászati hatósági munka megerősítése kapcsán elmondható, hogy a megyei vadászati hatóságnál dolgozó szakemberek jól látják a problémákat, és volna is elképzelésük azok megoldására, de a jelenlegi jogszabályi környezet határokat szab a számukra.

Ezeknek a feloldása alapvetően megoldandó feladat, hiszen a jogszabály most is tartalmazza a beavatkozás, szabályozás kereteit, de az eddig alkalmazott gyakorlat nem volt hatással – vagy csak igen kis mértékben – a vadászatra jogosultak szakmai tevékenységére. Javasolom továbbá az OTBB és a trófeabírálat, valamint a megyei vadászati hatóságok és a megyei vadgazdálkodási tanácsok szakmai szerepének visszaállítását, megerősítését, beleértve a hibás lelővések utáni pénzvonás visszaállítását vagy annak valamilyen formában történő felfrissítését. Összességében a megyei vadászati hatóságok kezébe olyan egyértelmű és hatékony lehetőséget kell adni, mint például a korosztályviszonyoktól való eltérés miatti, jelenleg is meglévő bírság kiszabása, létrehozva ennek az ismételt szakszerűtlen elejtés miatti változtatát. Ennek célját abban látom, hogy ha a folyamatot a pénzvágy vezérli, akkor csak azon keresztül lehet érdemben befolyásolni!

A tervezés és ellenőrzés során javasolnám a területi vadgazdálkodási tanács – az OVA adataira, illetve elemzéseire épülő – ajánlásainak kritikus beépítését a hatósági döntésekbe.

A szerkezetátalakítás tekintetében ugyancsak érdemesnek tartom átgondolni a vadászati tevékenység és a vadgazdálkodás funkcionális elválasztásának lehetőségeit. Még mielőtt bárki a fejemet venné ezért az ötletért, szeretném idézni az általam gyakran emlegetett példát.

Sok ember van, aki szereti a jó bort, mégis kevesen vannak, akik az előállítás fáradságos munkáját is örömmel, kellő szakértelemmel végzik. A szőlő

megművelője, aki persze maga is szívesen kóstolgatja termékét, örömet és egzisztenciáját találja meg abban, hogy ki- és betakarja a tőkét, gyomot irt, szőlőt metsz és permetez, majd szürettel, később pedig kezeli a bort, a végén azonban a fölös mennyiséget eladja, s akinek a lehetőségei lehetővé teszik, az válogatva borok között, abból vesz, amelyiket kedveli. A vadászatra lefordítva mindezt: a tanult vadgazda a szőlőt művelő és a terméket előállító ember, a vadász pedig az a szereplő, aki lehetőségei és kedve szerint válogatva a borok között, arra és úgy vadászik, amit megengedhet magának. A két funkció egybeeshet ugyan, de a jelenleg működő gazdálkodási kényszer nem volna kötelező a vadászni vágyó emberre!

A javaslatok megvalósításához egyértelműen a jelenlegi törvény alapos átdolgozásán vagy új törvény megalkotásán keresztül vezet az út!

Ez lehetőséget ad az államnak arra, hogy átgondolja saját szerepét és azt a módot, amely által érvényesíteni tudja a vadászattal és vadgazdálkodással kapcsolatos akaratát és szándékait.

Tisztában vagyok azzal, hogy fenti javaslataim, felvetéseim alapjaiban változtatnák meg a jelenlegi működést, és jó részük csak a most érvényben levő üzemtervi időszak lejártát követően léphetne életbe, de azért vetem fel őket, hogy gondolatokat ébresszek és megoldási lehetőséget kínáljak ennek a most már lassan kilátástalanná váló állapotnak a kezelésére!

Dr. Buzgó József

**GROUPAMA
GARANCIA
BIZTOSÍTÓ**
A MAGYAR VADÁSZOK
HIVATALOS BIZTOSÍTÓJA

»»» A GROUPAMA GARANCIA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSA FEDEZETET NYÚJT

- a fegyveres vadászat során Magyarország területén okozott olyan károkra, amelyekért az okozónak kártérítési kötelezettsége van;
- a vadászattal, vadásztársaság vadgazdálkodásával összefüggő baleset során bekövetkező mulékony sérülés, rokkantság, baleseti halál esetére.

»»» A GROUPAMA GARANCIA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSÁNAK SZOLGÁLTATÁSAI

- A felelősségbiztosítás révén a biztosító szolgáltatási kötelezettsége szerződként 10 millió forint/kár és 10 millió forint/év/fő.
- A balesetbiztosítás keretében a biztosító a Magyarországon bekövetkezett vadászbaleset kapcsán az alábbi szolgáltatást teljesíti:
 - baleseti halál esetén 600 000 forint egy összegben történő kifizetése,
 - 100%-os rokkantság esetén 500 000 forint kifizetése,
 - mulékony sérülés, csonttörés, csontrepedés esetén egyszeri 30 000 forint gyógyulási támogatás kifizetése,
 - baleseti kórházi napi térítés 2000 Ft/nap (maximum 15 napig).

»»» KÁRBEJELENTÉS

**Groupama Garancia Biztosító
Központi Üzleti Igazgatóság**

Cím: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/c.

Telefon: +36 1 462 3808

Fax: +36 1 462 3817

**Élet-, vagyon-,
gépjármű-,
lakás- és
utasbiztosítások**

Zöld út a garantált biztonsághoz

Biztosító

Az OTP Csoport partnere

Superbrands
4x
'08 '09 '10 '11

JÖVŐKÉPÜNK

A Vidékfejlesztési Minisztérium Erdészeti, Halászati és Vadászati Főosztályának vezetője, Vajai László a '90-es évek közepén már dolgozott az akkor Földművelésügyi Minisztérium néven működő intézmény kötelékében, ugyancsak vezető beosztásban, de – a kormányzati-politikai szándék hiányából adódóan – nem sikerült maradéktalanul megvalósítania a vadgazdálkodás fejlesztését célzó elképzeléseit. 2010-ben ismételten lehetőséget kapott arra, hogy az immár egy szakfőosztály irányítása alá vont három ágazat között az egyensúlyt megteremtve, a szakmai szempontok szem előtt tartásával rendezze azokat a kérdéseket, amelyek minden bizonnyal a legtöbb hazai vadgazdát és vadászt foglalkoztatják. A főosztályvezetőt szándékairól, terveiről kérdeztük, nem megkerülve az olyan kényes témákat sem, mint a védett fajok által okozott vadkár, a hivatásos vadászok állami alkalmazásba vétele vagy éppen a ragadozógyérítés legális eszközrendszerének a megváltoztatása.

– Évek óta beszélnek, beszélünk róla, de a megjelenése egyelőre várat magára, pedig jó lenne, ha végre-valahára megszületne az országos, átfogó, közép vagy hosszú távú stratégiai terv, a Nemzeti Vadgazdálkodási Program. Mikorra várható, hogy elkészül az anyag?

– Az Országos Magyar Vadászati Védegyelet fennállásának 130. évfordulójára rendezett ünnepség keretében, Nádasdladányban a hazai érdekvégyesítő és érdekvégyesítői szervezetek vezetői aláírták a Nemzeti Vadászati Kerekasztal alapító okiratát, amelyben a testület feladatai között első helyen szerepel a „vadgazdálkodási és vadászati nemzeti koncepció kialakítása”. Ez a stratégiai alaprogram kialakítását foglalja magában, de ezenkívül szükséges egy általános intézkedési tervcsomag és szakmai akcióterv elkészülte is. Ennek a kidolgozásában a Nemzeti Vadászati Kerekasztal véleményének kézhezvétele után az újonnan felálló Országos Vadgazdálkodási Tanács is részt vesz. A Tanács tagjai

már megkapták a vidékfejlesztési miniszter felkérését, így az érdemi munka gyakorlatilag elkezdődhet. Célunk, hogy 2012-ben a keretszabályokat tartalmazó Nemzeti Vadgazdálkodási Program megjelenjen.

– Szigorodik-e az állami vadászvizsga? S ha már az oktatásnál tartunk, hadd kérdezzem meg, mi indokolta, hogy az iskolarendszeren kívüli gyorstalpalók végzőseivel azonos kalap alá véve, egy – lássuk be – meglehetősen alacsony követelményszintű felkészítő tanfolyam nélkül is letehető vadászvizsgára kötelezzék azokat az egyetemi, főiskolai vagy technikus oklevéllel rendelkező szakembereket, akik 3–5 éven keresztül tanulták a szakmát? Nem érzik úgy, hogy ez a döntés a hazai szak- és felsőoktatás arculcsapása volt?

– A sokak által kifogásolt és kétségkívül jelentős társadalmi veszélyességgel járó „gyorstalpaló képzéseknek” vagy, ha úgy tetszik, a papírgyártásnak egyszer és mindenkorra véget kellett vetni, hiszen nagyon sokan jutottak igazi tudás

Vajai László 1951. szeptember 10-én született Veszprémben. 1975-ben Keszthelyen szerzett agrármérnöki diplomát, majd tanulmányait folytatva, 1984-ben Gödöllőn végzett vadgazdálkodási szakmérnöként. 1975–1979 között a Veszprémi Állami Gazdaság növényvédő-növénytermesztő agrónomusaként dolgozott. 1979-től az AGROKER marketingigazgatója, később a Közép-dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság osztályvezetője lett. 1991-ben került az FM Vadászati és Halászati Főosztályának élére. Az új évezred első évében kinevezték a Bábolna Rt. vezérigazgató-helyettesének, ezt követően a MAVAD Rt. vezérigazgatói pozícióját töltötte be. 2002–2007 között a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet területi irodájának vezetőjeként tevékenykedett. 2010-ben a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodási és Vagyongazdálkodási Területi Irodájából tért vissza a minisztériumba.

nélkül képesítőt bizonyítványokhoz, és egyre többen szerveztek tartalom nélküli tanfolyamokat is. A leggyorsabb és leghatékonyabb megoldás a rendelet vonatkozó passzusainak hatályon kívül helyezése volt. Azonban nem lehet végleges és hosszú távú cél az iskolarendszerű képzést végzőkkel szembeni diszkrimináció, és a valós szakismertet el kell fogadni. A hallgatók, kutatók, oktatók megnyugtató véget kijelent-

hetem, hogy ez csak átmeneti állapot. Amint az OKJ (Országos Képzési Jegyzék) módosul, a vonatkozó jogszabályt a VM is le fogja követni. Abbéli szándékunktól azonban, hogy a vadász-vadtenyésztő képzés csak iskolarendszerben és megfelelő feltételekkel rendelkező oktatási intézményben legyen oktatható, jöttányit sem engedünk. Amíg ez nem így lesz, addig minden marad a jelenlegi formában.

– A forráshiánnyal küzdő vadgazdálkodóknak jelenleg semmilyen speciális pályázati lehetőségük nincs arra, hogy pénzt szerezzenek a különféle fejlesztésekhez, beruházásokhoz. Várható-e valamilyen változás az ágazati támogatások rendszerében?

– A költségvetés mostani helyzetének tükrében újabb támogatási források megnyitása nem valószínű, de kezdeményezni fogjuk a régi vadgazdálkodási céltámogatási rendszer – új viszonyok figyelembevételével történő – elindítását. A legfontosabb azonban az apróvad élőhely-fejlesztési céltámogatása volna, amelyért folyamatosan küzdünk, ám lehet, hogy ez csak az Európai Unió 2014-ben kezdődő, új költségvetési szakaszában válik lehetségessé.

– A hivatásos vadászokkal kapcsolatban elhangzott vélemények igencsak ellentmondásosak. Egyesek szerint állami alkalmazásba kellene kerülniük, míg mások azt javasolják, hogy a jogosult maradjon a munkáltató. Abban viszont mindenki egyetért, hogy a szakma presztízsét javítani kell. Ugyancsak nem vitatéma, hogy időszzerű volna a vadöröket hatósági jogkörrel felruházni. Történt-e, történik-e a közeljövőben ebbe az irányba valamiféle elmozdulás?

– Az egységes vidéki őrszolgálat felállításáról készül egy koncepcionális anyag, amely tartalmazza többek között a vadóri, a mezőöri és az erdővédelmi feladatok integrálását is. Gyakorlati megvalósítási ideje a döntéshozóktól függ. A hivatásos vadászok és erdészek számára mindenképpen megnyugtató, hogy hamarosan soron kívül rendezve lesz a rájuk vonatkozó büntetőjogi védelem, amely bizonyos jogkörökkel ruhazza fel őket. Olyanokkal, amelyek-

ről éveken belül beszéltünk, mégsem történt semmi. Most végre változik a helyzet, de nem szabad ennyivel megelégedni. A kormányzati szándék szerint a büntető törvénykönyvbe bűncselekményként bekerül az orvvadászat, amely az erdészek és a vadőrök jogainak további kiterjesztését is szükségessé teszi.

– A vadászati idények és a vadászható vadfajok köre kényes kérdés, mégis számíthatunk arra, hogy ez a problémahalmaz a vadászok számára megnyugtatóan rendeződjék?

– A tarvad és a vízivad vadászatával kapcsolatosan mindenképpen változások várhatóak az új jogszabályban. A szakmai szempontok figyelembevételével kellett kell a kérdést felülvizsgálni, így a gimszarvastehen vadászati idénye biztosan módosul, és az őzsuta, valamint a gida terelővadászaton történő elejtését is átgondoljuk. Mindazonáltal – bár sokan kritizálták a döntést – a vaddisznókoca vadászata továbbra sem lesz idényhez kötve, mert az állomány további létszámcsökkentése csak akkor érhető el, ha a szaporításra képes nőivarú egyedeket is lövik a jogosultak. Az etika más kérdés, épeszű vadászember – akár szabad, akár nem – a malacok fölül ügysem „veszi ki” a szoptatót kocát. A nagyvad, elsősorban a vaddisznó hasznosításának aránya tovább fog emelkedni, ezzel egyidejűleg a lelövési tervekben foglalt előirányzatok végrehajtását a hatóság sokkal szigorúbban fogja ellenőrizni. Fontosnak tartom azonban megjegyezni, hogy az állományviszonyok értékelésénél – szakítva az eddigi gyakorlattal – az általánosításoktól tartózkodni fogunk, és az esetlegesen indokolatlanul magas nagyvadlétszámot helyi, lokális szinten fogjuk kezelni, azaz nem lesz or-

szágos érvényű például a gímállomány csökkentése, de ahol kell, ott a hatóság a célravezető beavatkozás érdekében igenis fel fog lépni.

– A sorozatos környezeti katasztrófák, árvizek, aszály, kánikula, szúnyoginvázió után úgy néz ki, hogy az apróvadfajok természetes törzsállománya regenerálódni tudott, ugyanakkor egyes ragadozófajok ugrásszerű létszámgyarapodása aggodalomra adhat okot. A ragadozógyérítés hatékonyabb eszközei közül – gondolok itt a mérgezésre és a füstgyertyázásra, valamint egyes szárnyas kártevők fegyverre alapozott kontrolljára – már jó néhánytól megfosztották a vadgazdákat, újabban viszont a kotorékozás tilalmáról is lehet hallani. Nyugtassa meg a hazai vadászokat, hogy ez csak rosszindulatú pletyka.

– Az állatvédő civil mozgalmak által keltett kotorékozás elleni hangok hozám is eljutottak, de hivatalosan nem tudok arról, hogy bárki bármiféle korlátozást tervezne ezzel a hagyományos vadászati móddal kapcsolatban. A ragadozó madárfajok gyérítésével már jó néhányan „darázs-fészekbe nyúltak”, ezért ezt egyelőre ne feszegezzük, de olyan természetvédő és vadgazda együttműködő partnerekkel, akik hajlandóak objektív monitoringrendszerekre alapozott kutatásban részt venni, már tárgyaltunk annak érdekében, hogy egyáltalán erről érdemben beszélni lehessen. Egy átfogó monitoring sok mindenre fényt derítene, megtudnánk például a valóshoz közelítő létszámadatokat, de a kártételre, az apróvadállományra gyakorolt hatásokra vonatkozóan is sok értékes adathoz juthatnánk, ami a szakmai konszenzuson nyugvó tárgyalás alapját képezhetné. Az alapkérdésre visszatérve, jómagam személy szerint minden erőmmel azon

leszek, hogy a szelektivitást biztosító ragadozógyérítési módszerek legálisak legyenek.

– Kóbor ebek elejtésének körülményeivel kapcsolatos anomáliák, hibás lelővések után járó szankciók hiánya – hogy csak kettőt említek a problémás, a gyakorlatból elrugaskodott és nem megfelelő jogszabályi háttér miatt felmerülő gondok közül. Mikorra várható a hón áhított törvény módosítás, és mi lesz benne? Csak halkan jegyzem meg, manapság divatos a társadalmi konzultáció. Mi lenne, ha a vadászokat is bevonnák a jogszabály-előkészítésbe?

– A módosító javaslatok begyűjtését még ez évben tervezzük a szakértői fórumokon. A folyamatos szakmai konzultációkon a vadászok véleményét az érdekérvényesítő szervezetek képviselik. A javaslatok feldolgozása év végére lezárul, és onnantól megkezdődhetnek az egyeztetések, amelyeknél hatalmas előnyt jelent, hogy az érintett korábbi tárcák immáron egy „fedél alatt”, a Vidékfejlesztési Minisztériumon belül működnek. A jogszabály-előkészítés végső szakasza jövő tavaszra várható. A részletekbe egyelőre nem szeretnék belemenni, de annyit kijelenthetek, hogy a „joghézagok be lesznek tömve”, a kiskapukat igyekszünk bezárni, a gyakorlattól elrugaskodott passzusokat ésszerűsítjük, és a szakmai szempontokat helyezzük a legelső helyre a törvény előkészítése során. Az előző szempontokkal egyenrangú feladatunk az, hogy átlátható, az érintettek keves bürokráciást terhet jelentő, könnyen alkalmazható jogszabály születtesen.

– Sokakat foglalkoztat a védett fajok által okozott vadkár. Van remény az ésszerű megoldásra?

– Az Unió tagállamainak szabályozásaiban több, e kérdéskörre vonatkozó megoldás található, amelyeket mindenképpen tanulmányoznunk kell. Főosztályvezetőként azonban azt kell mondanom, hogy ez a kérdés nem az én illetékességi területemhez tartozik, annak tisztázása ugyanis első helyen a Természet-megőrzési Főosztály feladata.

– *A vidékfejlesztést a jelenlegi kormányzat kiemelt fontosságú ügyként kezeli. Milyen szerep jut ebben a vadgazdálkodásnak-vadászatnak?*

– A vadgazdálkodás-vadászat az eddigénél lényegesen jelentősebb szerepet kell, hogy betöltsön, főként az apróvadás régiókban. Mint a vidékfejlesztés egyik elemét, a vadgazdálkodást is az uniós támogatásba kell bekapcsolni, ki-domborítva a vidék népességmegtartó

erejében betöltött szerepét. A halásza-ti ágazatban már sikerre vitt promóció jó példa. A vadászat területén erre sokkal nagyobb figyelmet kellene fordítani, mert sajnos – ismerjük el – jelenleg a társadalmi megítélés nem igazán kedvező, és a lobbitevékenység is lehetne hatékonyabb. A vadhús nagyobb volumenű belföldi értékesítése kapcsán egy védjegy sokat segíthetne, és ha ehhez a jövőben még egy civil kezdeményezés-re épülő marketingkampány is társul, akkor ezáltal többletbevételhez lehet juttatni a jogosultakat. Mutatja ezt már a 2011. évben hatályba lépett, a vadhús értékesítését szabályozó rendelet is, amelynek hatására a vadhús-felvásárlási árak tovább növekedtek.

Wallendums Péter

fotó: Utassy Gábor

Magyarországon – ahogy Európa többi országában is – egyre több szó esik a nyugdíjproblémáról. Öregségi nyugdíjat Magyarországon 1928 óta folyósítanak, a világ gazdaságilag feltörekvő részén (Kelet- és Dél-Ázsiában) pedig egyáltalán nincs – és várhatóan nem is lesz – állami nyugdíjrendszer. Ez a globális versenyben önmagában is kényszerítő körülmény, amely a nyugdíjcsökkenés irányába hat. Az állami nyugdíjrendszer tehát fokozatosan leépül, annak pótlására azonban létezik két klaszszikus alternatíva. Az egyik a sokgyermekes–nagy családos rendszer, ahol a nagyobb létszámú fiatalabb generációk tartják el az idősebbeket. Ezt hirtelen nehéz „bevezetni” a csökkenő létszámú Európában. A másik az öngondoskodás, ahol az egyén aktív időszak alatt felhalmoz saját időskori fogyasztására. Ezt tartom a reális útnak a jövő európai nyugdíjainak számára.

Magyarországon ma a megtakarításain többségét bankban tartjuk. Ennek előnye a biztonság és a könnyű hozzáférhetőség, míg hozama nagyjából a mindenkori inflációnak felel meg; azaz reálhozama gyakorlatilag nulla.

Ha viszont profikra – úgynevezett befektetési alapkezelőre – bízunk a pénzünket, akkor a befektetési alapokat olyan szakértők kezelik, akiknek ez a hivatása. A szakértelmen túl nagyon fontos előny a kezelt vagyon nagy mérete. Ezek milliárdos alapok egyszerre több tíz, akár száz vállalat részvényeibe fektetnek – így sokkal kisebb a rizikó. Az sem elhanyagolható, hogy az alapok nagy pénzeket mozgatnak meg, és ezt relatíve sokkal olcsóbban teszik, mintha néhány százezer forintról adnánk megbízásokat a tőzsdén.

A hosszú távú megtakarítás és a jól kezelt részvényalapok ideális kombinációját a befektetési életbiztosítások (unit-linked szerződések) kínálják. A biztosító gondoskodik arról, hogy a megtakarításunk rendszeresen befektetésre kerüljön. A speciális adottsága, hogy tíz éves tartam fölött befektetésünk mentesül a kamatadótól.

Gondolatmenetünkön végigérve elmondhatjuk: van reális út arra, hogy legyen nyugdíjunk, habár az állam helyett csak magunkra számíthatunk. A lényeg: időben el kell kezdeni a felkészülést. Egy hozzáértő pénzügyi tanácsadó segítségével meghatározhatjuk a kívánt tőke összegét és összegyűjtésének időpontját. Ehhez már helyesen tudjuk megválasztani az ideális kockázati szintet, hogy a lehető legnagyobb hozamot érijük el. A felkészült tanácsadó pedig ki tudja választani azt a terméket, ami a legtöbb segítséget és hasznot nyújtja a tartam alatt. A gondos tervezés és jó kivitelezés pedig biztosan meghozza gyümölcsét. Ha nyugodt, biztonságos és kiszámítható jövőt szeretne, forduljon hozzánk bizalommal!

A pénzügy minden szegmensének kínálatát tesszük le ügyfeleink asztalára egy kézről
személyre szabottan
ingyenesen
élethosszig tartó szolgálatként.

Pénzügyek, gondok nélkül.

dervadelin.gergely@mpk.hu
06-20/249-5643

A TAVASZI ERDEISZALONKA- VADÁSZAT KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON

A magyar erdei szalonka vadászatának módjáról először Pák Dienes tudósít az első magyar nyelvű vadászati munkájában, a *Vadásztudományban* (Pák, 1829). E szerint: „az erdeiszalontát estveli ’s reggeli lesben, vizsla kereséssel-hajtatással, hálóval, loszörhurokkal ’s facsapdával vadászhatsz”. Részletesen foglalkozik a tavaszi lesvadászattal, azaz a „lesés”-sel. „Az erdeiszalonták **tavaszi** megérkezésökkel ’s leginkább párszkor estve-reggel egy helyről másira huzódván sorfák közt, erdőszéleken, erdősbéli úton, apró bokrú helyeken vagy tisztásokon telepsznek le, ’s annál könnyebb lövethetősük, mivel jó messzire hallatszó sipogások jövetelöket elárulván, a’ leső vadást előre figyelmeztetik.”

A tavaszi és őszi időszakban is használatos volt a szalonka vizslával való kerestetése. „Feltevéen, hogy jártas vadász ősszel szintűgy mint **tavasszal** ismérni ’s megválasztani tudandja az erdeiszalonták’ örömebb tartózkodási ’s huzódási helyeit, azokat tanult vizslájával a’ foglyaszatban érdekettem módon könnyen kikerestetheti ’s lövésre kerítheti.”

Nem említi Pák (1829) a hajtás (ahogy

ő nevezi: „hajtatás”) időszakát, csak a módját ismerteti, amiből kitűnik, hogy azt **tavasszal** és ősszel egyaránt gyakorolták. Ugyanez vonatkozik a lószőr hurok és a facsapdák alkalmazására is.

Cserszilvász (1896) – először 1874-ben megjelent, majd négy kiadást megélt, *A vadászat mestere* c. könyvében – a fenti vadászati módok közül már a hurkolást, a csapdázást nem említi: „Az erdei szalonkát háromfélekep lövik, húzáson, keresésen és hajtóvadászon.” Őszi és tavaszi vadászatáról egyaránt említést tesz, de „A vadász ... kivált tavaszkor, midőn egyéb apró vadászatnak szünete van, kellemesebb mulatságot nem szerezhet magának. ... A kereső vadászat szaporább a lesnél, de mesterségesebb is; azonban nem kell addig hozzá fogni, míg a szalonkák meg nem érkeztek, s eleinte csak lesekre kell járni.”

Az erdei szalonka vadászatát sem az 1872. évi, sem az 1883. évi vadászati jogszabály **nem korlátozta** (Oroszi, 1996).

Az **1883. évi XX törvénycikk** szerint, az erdei szalonkára érvényesíthető általános és speciális paragrafusok az alábbiak voltak:

9. §. Az általános vadászati tilalom tart **február hó 1-től augusztus hó 15-ig**, mely idő alatt hajtókutyákkal (kopó, tacsó, agár, komondor, vagy egyéb hajtóebbel) egyáltalán nem szabad vadászni.

11. §. A madarak közül kivételt képeznek a vándor- és vízimadarak, de ott, hol ez utóbbiak költenek, a párosodás és költés időszaka alatt a tilalom reájuk is kiterjed.

Illés (1895) *A vadászati ismeretek kézikönyve* III. kötetének 2. részében írja: „Az erdei szalonka vadászata lesen a **tavaszi** húzás idején történik.” Majd: „Az erdei szalonka vadászása vizslával ... igen kedvelt a vadászok előtt és mind ősszel, mind **tavasszal** gyakorlatban van.” A hajtásokat is végezték ősszel és tavasszal is – bár ahogy írta, „ősszel néha igen kiadó”.

A 19. század végén jelent meg a német Karl Diezel hatalmas műve, *Az apróvad vadászata* Mika Károly fordításában és átdolgozásában (Diezel & Mika, 1899), amely ugyancsak a szalonka húzáson való lesvadászatát, a bokrászást és a hajtatást jelöli meg vadászati módoknak. „Az első és majdnem kizárólagosan az esti les az, mely a három közül a legkedveltebb, mert aránylag a legkevesebb idővesztegetéssel jár, a legtöbb esetben akkor is kimehetünk, ha napi teendőinket elvégeztük, az újraébredő tavasz minden báját, a madarak dalát zavartalanul élvezhetjük, s végre az is ismeretes, hogy a szalonkát a húzáson, kivált meleg, esős estéken, midőn piszogva, korrogva, bagolyszerű lassú repüléssel húz, nem is nehéz meglőni.” – írta Mika.

Ez az első olyan szakmai közlemény, amely a tavaszi erdeiszalontka-vadászat leírása mellett annak tavaszváró, érzelmi, emocionális oldalát is kidomborítja.

Fontos megemlíteni, hogy az erdei szalonkáról szóló fejezetet Diezel & Mika (1899) azzal zárja, hogy „még egyszer emlékezetébe hozzuk minden vadásznak:

Quasimodo vasárnapján a szalonka ül tojásán.”

Ezzel arra hívja fel a figyelmet, hogy **húsvét után a szalonka már fészkel, azaz már nem etikus a vadászata.**

A 19. század végén már tapasztalható volt a területi, mennyiségi és nagyrészt időbeni korlátozások nélküli szalonka-vadászat állománycsökkentő hatása.

Lakatos (1904) az észlelhető szalonka-fogyást meggátolandó az alábbiakat írta: „Csakis nemzetközi törvényekkel lehetne kedvencz hosszucsőrünk oktalan pusztítása elé gátat vetni. És pedig első sorban a szalonkavadászat szabályozására volna szükség egy nemzetközi törvényes megállapodás alapján, mely ép úgy kötelező volna Albion fiai, mint a kontinens művelt (és nem „művelt”) államainak összes vadászatira nézve, s a mely törvényben suly lenne fektetve a tenyészanyag biztosítására és hogy a körülmények korlátai között az szaporulatot is létesítsen; mely elvekhez képest eltiltandó volna az, hogy az erdei szalonka lesen (vagy húzáson) kívül tavasszal máskép is vadásztassék, mert a cserkészlet és hajtóvadászat a már említett káros hatású tényezőkkel együtt: egyértelmű eme nemes vadfajunk halálos ítéletével.” Mindezek indoklására az alábbiakat írja:

1. A tavaszesti (és hajnali?) húzások alkalmával repülő szalonkák legnagyobb-rész himek; miután pedig a him egyedek száma többszörösen fölülmulja a nőivarukét; a himek elejtése a szalonkaállon-

mányra nemcsak hogy káros következménnyel nem jár, de sőt inkább annak javára szolgál, a mennyiben a pár nélküli hímek kíméletlen háborgatásai a nöstényekre a meddség következményével járnak; másrészt a sok him szenvedélyes alkalmatlankodásai miatt a megtermékenyítés is akadályokba ütközik, sőt sok esetben lehetetlenné válik. Ennélfogva tehát a fölös hímek ellövöldözése a szalonkaállománynak csak javára szolgál.

2. A tavaszi hajtásoknak és cserkészeteknek esik legtöbb nöstény szalonka áldozatul, mert a him szalonkák elevenebb, éberebb és óvatosabb természetüknél fogva hatványozottabb mérvben képesek az egyéni biztonságuk érdekében való viselkedésre, addig a nöstények a fészkelés, illetve költés rejtélyes igényei folytán s az ezzel járó szervi jelenségek miatt nehézkesebbek és gyámoltalanabbak. Ebből pedig az következik, hogy midőn kutyával cserkészünk, vagy hajtókkal vadászunk > többnyire a késedelmes, gyakran szinte a vadász vagy a hajtó lába elől felrepülő nöstény szalonkák kerülnek fegyver elé.

Mindeme megállapítások után azt várnánk, hogy Lakatos Károly kiáll a hazai tavaszi szalonkahajtások és bokrászások megtiltása mellett, de nem ezt teszi: „És mindezek dacára én mégis azt mondom, hogy mindaddig, míg a szalonkavadászatot egy világtörvény nem szabályozza, nincs más hátra, mint *Reminiscere* táján ismét csak leakasztani a „rozsdást” a szegről s hódolni a szalonkavadászat *m i n d e n* sportszerű módjának. Mert mit használna az delikát madarunk tenyészetének, ha hazánk lovagias puszkaforgatói meg is fosztanák magukat a szalonkaszat gyönyöreitől, míg a nagy világ fajpusztítói duplájával avagy triplájával vennék ki belőlük

a vámot s tetejében még ki is kacagnák naivságunkat! E g y e l ő r e tehát, míg elérkezik a nemzetközi védelem malsztja, hagyjuk a szentimentális elveket a limonádékedélyű lóvédő asszonyágok erényeül,; különben is tisztességes vadász a huzás beszünte után szalonkára nem emeli fegyverét addig, míg az ivadékok szárnyra nem kelnek.”

A tavaszi hajtást a Tanácsköztársaság 95/1919. NT. sz. – soha be nem vezetett – rendelete 8 §-a megtiltotta – elfogadva az ornitológusok javaslatát.

A fészkelő állomány (lásd Schenk, 1943) kímélete érdekében, 1925-től kezdődően az erdei szalonka vadászati idenye **augusztus 15-tel kezdődött, és április 15-tel bezárult** (Oroszi, 1996). A vadászati módban azonban nem következett be változás, tehát húzáson, bokrászva és hajtásban egyaránt lehetett lőni.

A Lakatos-féle – „ha más nem kíméli, akkor mi sem” – szemlélet köszön vissza az 1920-as, 1930-as évekből, az akkor lefolyt vitákból is. Schenk (1924) a vonulási területek elsősorban bokrászó és hajtatasos vadászati módjait kárhóztatta a szalonkaegyedszám csökkenéséért, ezért ellenezte a szalonka tavaszi vadászatát. Sokan – azokat védendő – elsősorban a teletőterületeken folytatott kíméletlen irtást hozták fel indokként. E kör élharcosa korának legismertebb vadászírója, Bársony István volt, aki elismerve Schenk (1924) világszínvonalú munkáját, vitába száll annak a tavaszi vadászatot tiltó elképzelésével (Bársony, 1927). „Nem mink pusztítjuk az erdei szalonkát, hanem pusztítják a tengerparti madárfogó népek, akik hálóval meg fényszórával rengeteg mennyiséget fogdosnak össze mindenféle hozzájuk ve-

tődő szárnyasból. ... Tessék statisztikát csinálni először is arról, hogy valamenyny magyarországi »legitim« (vadászjegyes) vadász közül hány vadászik erdei sneffre egyáltalában, továbbá: hányszor megy ki egy évadban tavasszal (az ősz egészen más elbirálás és felfogás alá esik) erdei sneffezni; ... meg tetszik látni, hogy hihetetlenül, szinte komikusan kis számarány kerül ki.” Védelmébe veszi – mert jelentéktelennek tartja mértékét és hatását – a bokrászást és a hajtást is. „Sok hűhó – semmiért; ez az egész sneffkérdés. Nem a magyar vadásztól fogy – ha fogy – (én azt mondom nem is fogy – az erdei sneff, hanem a tengerparti puskátlan »vadászoktól«; meg attól, hogy fogy az olyan erdő, ahol az erdei sneff otthon van. ... Száz szónak is egy a vége: nem kell az erdei sneffet önmagunktól féltelnünk. Akiiktől, meg amitől, félteni kelle-ne és lehetne, attól úgyis hiába féltjük. ... Bizonyos, hogy például az olaszok, meg mások, ma is megteszik. Igazán túlzott altruizmus volna: azért mondanunk le a mi itthoni szerény lehetőségeinkről, hogy azoknak, akik mivelünk semmit sem törődnek, még több jusson. Megérdemelnők, hogy ráadásul ki is nevensenek bennünket.” – fejezi be fejtegetését Bársony (1927).

A Bársony-féle optimizmussal szemben Európa nyugati felének országaiban észlelték az erdeiszalonka-állomány fogyását, ezért 1934-ben, a CIC varsói nemzetközi tanácskozásán felvetették egy átfogó európai egyezmény megkötésének szükségét, a **tavaszi szalonkahajtást** beszüntetendő. Abban bízva, hogy a felvetést valamenyny európai ország elfogadja, a magyar Földművelésügyi Minisztérium kihirdette **48 500/1934. F. M. számú** rendeletét, amely kimond-

ta: „erdei szalonkára tavasszal csak lesen, húzó szalonkára lehet vadászni”, tehát megtiltotta a madár tavaszi hajtáson és bokrászva való vadászatát. Ezzel egy időben a vadászidényt **szeptember 1. és április 15. között** állapították meg.

Széles vita bontakozott ki e kérdésben az Erdészeti Lapok és a Nimród Vadászújság hasábjain, habár Kittenberger Kálmán mint szerkesztő már az első cikk közlése során nem hagyott kétséget afelől, hogy „*Audiatur altera pars* – elve alapján közöljük ezt a cikket, mert a Nimród Vadászújság mindig a tavaszi szalonkahajtások ellen volt és lesz”.

Legelőször báró Inkey Pál (Inkey, 1934) foglalt állást a hajtás és bokrászástiltása ellen – saját vadászterületének eredményeit és szubjektív érzéseit citálva –, majd Hajek (1935) érvelt a hajtás fenntartása mellett. Bár saját példája éppen a hajtás ellen szólt (az észlelt madarak 50%-a terítékre került hajtásban, húzáson csak 8%-át ejtették el a látottaknak), mégis fenntartotta nézetét. Ugyancsak jelentéktelennek minősítette a tojók aránykülönbségét a hajtásban. A húzáson való vadászat során az korántsem sorsdöntő vadbiológiai kérdés – jelentette ki, s a túlzásba vitt tojókímélést – más fajra hivatkozva – károsnak tartotta. A „poézis” kérdését mint ellenérvet is támadja: „*A poétikus hangulatot a szalonka vadászatánál a természet ébredése s a vadászati objektum ritka és titokzatos volta szüli. Vajjon a hajtás nem ugyanilyen környezet és tényező körül játszódik le? A természet ébredése az azt tulajdonképpen előidéző éltető nap teljes világánál nem éppen olyan fenséges, mint annak lehúnyatánál? Aki mindkettőt egyformán elragadónak nem találja, az nem tud a természetben*

nyitott szemmel és füllel járni, s annak poétikus hangulatát zavaros lelki diszpozíciók szülik és táplálják.”

Réz (1935a) elfogadhatatlannak tartja Hajek (1935) érvelését, és Hajek számai alapján végzett számítással cáfolja azt. *Érdemes volt* c. cikkének végén kiegészítette a tavaszi hajtások elleni indokokat újabb szempontjával: „oly zaklatásnak volt kitéve nagyvadunk az állandó sűrűség-hajtásban, hogy ennek kártétele sem utolsó dolog”. Később más cikkben (Réz, 1935b) megerősíti véleményét, adatokat közölve a szalonka gyakori börsznyi fészkeléséről.

Ugyancsak a tavaszi húzáson való vadászatot támogató (azaz a hajtást elutasító) cikket közölt Potoczky (1935), tudósítván, hogy: „Azóta már a bennünket szalonka-kérdésben leginkább érdeklő szomszéd, a csehszlovák megszállt területen is kimondotta az április 15-el kezdődő tilalmat, pedig odafent sok helyen akkor kezdődik a húzás.” Továbbá megállapítja: „...elsősorban a vadász kultúrának – felfogásunk magasabbrendűségét dokumentáljuk s azt hiszem, sőt meggyőződésem, hogy eredménye is lesz s egy-két éven belül a szalonkahúzás nálunk minden tekintetben jobb lesz, mind a tilalom előtt volt.”

Bár Fekete István véleménye szerint „ha a magyar vadászokat megszavaztatnák, legalább nyolcvan százaléka a húzás mellett és a hajtás ellen szavazna, tudva ennek következményeit” (Fekete, 1935), mégis az érdekeket jobban érvényesítő hajtáspártiak kerültek ki győztesen a vitából, ugyanis a miniszter 1935-ben feloldotta a hajtás tilalmát (Réz, 1935b; Szabolcs, 1971), majd 1936-ban teljesen visszavonta rendeletét (Oroszi, 1996), azaz ismét megengedte a tavaszi

hajtást és bokrázást. Indoklásként azt fogalmazták meg, hogy a bevezetést illetően egyedül maradtunk a szomszédos államok között (mint láttuk, Csehszlovákiát illetően ez nem volt igaz), s Magyarország túl kicsi ahhoz, hogy a szalonkák szaporodása érdekében bármit is tegyünk akkor, amikor ebben az érdekelte szomszédaink semmit sem tesznek (Szabolcs, 1971).

A vita a későbbiekben lanyhult, majd a háborús viszonyok végképp háttérbe szorították. A 2. világháborút követően az első érdemi változást az erdei szalonka vadászatában az 1959. év hozta, amikor **megtiltották hajtásban való vadászatát és a bokrázást** is. 1970-ben bevezették a **kizárólagosan tavaszi – húzáson történő – vadászatot**.

A vadászidény alakulása az elmúlt 75 év folyamán a következőképpen változott:

- 1934–1964: szeptember 1. – április 30.
- 1965–1969: szeptember 1. – április 15.
- 1970–1972: március 1. – április 15.
- 1973–1974: március 15. – április 15.
- 1975–1976: március 1. – március 31.
- 1977–1993: március 1. – április 20.
- 1994–2008: március 1. – április 10.
- 2009: nincs vadászidény megállapítva
- 2010– külön engedély alapján

Összességében elmondható, hogy az erdei szalonka tavaszi, húzáson való vadászata minden időben a hazai szalonkavadászok leginkább preferált vadászati módja volt, még akkor is, amikor az őszi vadászat, illetve a hajtás és bokrázás lehetősége fennállt. A vadászok nagy többsége felismerte és a mértékadó szakmai lapokban hir-

dette annak kímélő – a kakasokra vonatkozóan döntően szelektív – hatását. 50 évig kizárólagosan húzáson lehetett vadászni az erdei szalonkára Magyarországon, 40 év óta pedig csak tavaszi húzáson.

Prof. Dr. Faragó Sándor
Vadgazdálkodási és Gerinces
Állattani Intézet
Nyugat-magyarországi Egyetem, Sopron

Irodalomjegyzék

- Bársony, I. (1927): Okuli. *Nimród Vadászujság* 15 (9): 141–144.
- Cserszilvász, Á. (1896): A vadászat mestere. Önképző gyakorlati utmutatás a vadászat kedvelői számára. Franklin-Társulat, Budapest 248 p.
- Diezel, K. E. & Mika, K. (1899): *Az apróvad vadászata*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R. Társulat, Budapest. 722 p.
- Feiszt, O. (1997): Szalonkavers. *Nimród Vadászujság* 85 (4): 7.
- Fekete, I. (1935): Üres tavasz. *Nimród Vadászujság* 23: 187–188.
- Hajek, A. (1935): Elmélkedések a szalonkahúzás küszöbén. *Nimród Vadászujság* 23: 105–107.
- Illés, N. (1895): A vadászati ismeretek kézikönyve. III. Kötet. A vadászat kezelése és gyakorlása. Második Rész. 310 p.
- Inkey, P. (1934): Észrevételek a vadászati tilalmi időket szabályozó rendelkezéshez. *Erdészeti Lapok* 73 (10): 772–786.
- Lakatos, K. (1904): Az erdei szalonka és vadászata (Vadászati monografia). Kiadta Endrényi Lajos, Szeged. 157 p.
- Oroszi, S. (1996): Vadfajokból védett

- állatfajok. *Erdészettörténeli Közlemények* 21. 188 p.
- Pák, D. (1829): *Vadászattudomány*. Buda. 224+218 p.
- Potoczky, B. (1935): Hozzászólás a szalonka tavaszi hajtási tilalmához. *Nimród Vadászujság* 23: 132–133.
- Réz, E. (1935a): *Érdemes volt... Nimród Vadászujság* 23: 115–117.
- Réz, E. (1935b): Szalonkakérdés. *Nimród Vadászujság* 23: 150–151.
- Schenk, J. (1924): Az erdei szalonka vonulása Európában. *Der Zug der Waldschnepfe in Europa. Aquila* 30–31: 26–74, 75–120.
- Schenk, J. (1943): Az erdei szalonka fészkelőterületei a történelmi Magyarországon. *Die Nistareale von Scolopax rusticola L. im historischen Ungarn. Aquila* 50: 310–313, 314–316.
- Szabolcs, J. (1971): *Az erdei szalonka*. Második, javított kiadás. Mezőgazdasági Kiadó Budapest. 120 p.

A VADGAZDÁLKODÁS FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGE: A BIOINDIKÁTOROKRA ALAPOZOTT VADGAZDÁLKODÁS

Pótolhatatlan nemzeti értékünk a vadállomány. Ezt a tényt manapság, amikor a különböző hírforrások és egyes szakmai körök is, leginkább csak a vadkárokkal összefüggésben említve, kártevővé silányítják vadfajainkat, nem lehet eléggé hangsúlyozni. Hasonlóképpen nemzeti szellemi értékünk a magyar vadgazdálkodási rendszer, hagyományaink és a szakembereink tudása. Mind a vadállományt, mind a hagyományainkat elődeinknek köszönhetjük. A jelen vadgazdálkodóinak felelőssége az, hogy ezzel az anyagi és szellemi vagyonnal úgy gazdálkodjanak, hogy legalább olyan, de inkább jobb minőségben hagyják azt utódaikra, amilyenben az elődöktől ők megörökölték. A kérdés az, meg tudunk-e felelni ennek a feladatnak, ha csak a korábban alkalmazott, „jól bevált” módszereket használjuk, és nem gondolkodunk el azon, vajon alkalmazsak-e ezek a módszerek a mai világban a magas színvonalú és sikeres vadgazdálkodáshoz?

Mindannyian tapasztaljuk, hogy vadgazdálkodásunk társadalmi, gazdasá-

gi és ökológiai környezete is alaposan átalakult, és folyamatos változásban van. Elég csak arra gondolnunk, hány, a vadgazdálkodást közvetlenül vagy közvetve befolyásoló törvény és rendeletmódosítás követte egymást az elmúlt másfél évtizedben. A vadászati jog földtulajdonhoz kötésével átalakult a vadgazdálkodás rendszere. Új érdekcsoportok és ezek között új és bonyolultabb kapcsolatok jelentek meg. Az egyes érdekek ütközéséből újabb és egyre súlyosabb konfliktusok keletkeznek. Elég csak a megtérített mezőgazdasági vadkár növekedésére vagy az erdei vadkár erősen megszigorított szankcionálására utalni. Mindezzel párhuzamosan a vadászat társadalmi megítélése is romlik. A városiasodó népesség körében termékeny táptalajra lelnek az állatvédelmi és természetvédelmi mozgalmak által hangoztatott nézetek, melyek előszeretettel támadják a vadászatot. Ebben közrejátszik, hogy a vadászat-vadgazdálkodás érdekérvényesítő képessége romlik. Mindezek következménye pl. a vadászható fajok körének, a vadászati mód-

szereknek és idényeknek a korlátozása. Magam, vadbiológus kutató lévén, a szakmai tudományos háttér kérdéseiben folytatott vitákban gyűjtött tapasztalataim alapján állítom, hogy egyre képzetesebb vitapartnereinkkel szemben csak akkor nyerhetünk, ha stabil és korszerű tudásbázison, a legújabb tudományos eredményeket és elméleteket alkalmazva, védhető adatokra támaszkodva alakítjuk ki az érvrendszerünket.

A vadgazdálkodásban a gazdasági siker, vagyis a pénzügyi eredmény elérése is egyre fontosabbá válik. A vadgazdálkodás országos szinten az Országos Vadgazdálkodási Adattár adatai szerint a néhány százaléknyi nyereség és veszteség között ingadozik, de egyre inkább a veszteség felé hajlik (CSÁNYI ÉS MTSAI 2006). Ennek okaival számos szakember foglalkozott már, ajánlom munkáikat a tisztelt olvasók figyelmébe (BLEIER ÉS SZEMETHY 2003, BLEIER ÉS MTSAI 2004). Annyi bizonyos, hogy a gazdaságilag egyre kiélezettebb helyzetben lévő vadgazdálkodók úgy csökkenthetik döntéseik kockázatát, ha megbízhatóbb alapadatokra, a helyzet és a problémák alaposabb elemzésére támaszkodnak.

Az ökológiai környezetünk változását mindenki a saját bőrén tapasztalja nap mint nap. A globális klímaváltozás hatására megerősödnek és gyakoribbá válnak az időjárás szélsőségei. Többéves szárazság után esőzésekkel, belvizekkel és árvizekkel kell megküzdenünk. Az elemek erejével szemben keveset tehetünk. Ugyanakkor mi magunk is erősen átformáljuk a környezetünket. Nem csak a tájrombolásokra és szennyezésekre kell itt gondolnunk. Az erdőtelepítés hatására az elmúlt 90 évben szinte megkétszereződött az ország erdőszültsége.

Telepített erdeink nagyobb része nem honos vagy tájidegen fajokból, akácból, nemes nyárból és fenyőkből tevődik össze. Az erdőterület növekedésével és a nagyüzemi mezőgazdálkodás uralkodóvá válásával kialakuló erdő- és mezőgazdasági élőhelyegyüttesek kiváló és hatalmas új élőhelyet jelentenek a nagyvad számára (SZEMETHY ÉS MTSAI 2002). Ennek következménye a vaddisznó, a gímszarvas és az őz állományának gyors növekedése és terjeszkedése. Ami kedvez a nagyvadnak, káros az apróvadra. Mezeinyúl- és fagyolyállományunk soha nem látott mélypontra van. A kibocsátásfüggő fácánállományra is károsan hat az élőhelyek romlása. A különböző élőhely-fejlesztési és agrárkörnyezetvédelmi programok hatásossága meg-

fotó: Utassy György

kérdőjelezhető. Az élőhelyek romlását ellensúlyozni próbáló vadföldművelés és vadtakarmányozás jótékony hatása is kérdéses.

A gazdasági eredménykényszer, a jobb érdekérvényesítés és a kedvezőtlen ökológiai hatások mérséklése is új és széles körű ismereteket követel meg a vadgazdáltól. Ma már nem elég évtizedeken keresztül alkalmazni az iskolában megtanultakat. A tudásanyag éppen a sokrétűen változó környezet miatt gyorsan elavul, azaz a háttértudományok újabb eredményei alapján a korábban általánosan elfogadott nézetek gyakran tévesnek bizonyulnak. Az oktató- és képzőhelyeknek kötelessége a tudásanyag folyamatos felülvizsgálata és frissítése, a szervezett képzésből kikerülő szakem-

bereknek pedig a tudásuk karbantartása, fejlesztése. Erre lennének alkalmasak pl. a szakmai rendezvények, a hivatásosvadász-továbbképzések és a szakmai folyóiratokban megjelent cikkek. A gyorsan változó tudományos háttér természetesen sok bizonytalanságot kelt, és vitát gerjeszt. Az elmúlt három évtizedben Gödöllőn végzett kutatások is gyakran váltottak, válhattak ki vitákat. Sajnos az a tapasztalatunk, hogy a szakmai fórumokon vagy a szaklapokban általában nem folyik igazi érveket felvonultató és megegyezésre vagy meggyőzésre vezető vita. Ennek okait a társadalomtudományokban nálam képzettebb szakembereknek kellene vizsgálni, de valószínűleg közrejátszik ebben az újtól való idegenkedés, az innováció iránti csekély érdek-

lődés. Az apróvad számára katasztrófa-
lis tavalyi időjárás okán gondolkodtam
el azon, mit is teszünk az apróvad érde-
kében. Kovács Györgynek és Heltai Ist-
vánnak a mezei nyúlról több mint két
és fél évtizede megjelent kitérő könyve
már számos, tudományosan megalapo-
zott gyakorlati javaslatot tartalmaz az
állomány valós helyzetéhez alkalmaz-
kodó hasznosítás tervezéséről vagy a
kiegészítő takarmányozás lehetőségeiről
(KOVÁCS ÉS HELTAY 1985). A mezeinyúl-
állomány folyamatos hanyatlása is, mi-
ként a saját, tucatnyi vadgazdálkodónál
végzett vizsgálataink is mutatják, hogy
javaslatainkból keveset alkalmaznak a
gyakorlatban.

Az evolúcióból megtanulhattuk, hogy
az egyes fajok sikere a környezetükhöz

való alkalmazkodás képességétől függ.
A vadgazdálkodás is akkor lehet sikeres,
ha a fent felvillantott társadalmi, gazda-
sági és ökológiai környezetváltozáshoz
alkalmazkodva új tulajdonságokat, értsd
módszereket, technikákat fejleszt ki, és
ezzel párhuzamosan szakít a korábban
berögzült, de hibás, illetve eredmény-
telen módszerekkel. Talán az első lépés
lehetne vadállományunk helyzetének
alaposabb, de főleg megbízhatóbb ér-
tékelése. Jelenleg is – csakúgy, mint a
múltban – a vadállomány legfőbb jel-
lemzőjének a létszámát tekintjük. A vad-
létszám becslése azon a feltételezésen
alapult, hogy a területet jól ismerő va-
dász képes megmondani az ottani vad-
fajok létszámát. Ez a már-már kinyilat-
koztatással merevült feltevés olyannyira

beleivódott a gondolkodásunkba, hogy a folyamatosan halmozódó cáfolatok sem képesek megingatni. Hiába mutatható ki, hogy ha a jelentett állománynagyság és terítékadatok igazak, akkor pl. a szarvasállomálynak nemhogy növekednie nem volna szabad, de ki kellett volna pusztulnia! A jelentett létszámnövekedés csak a jelentettnél lényegesen magasabb állománynagyságnál lehetséges. Hiába tapasztalható a tízéves tervezési ciklusok elején irreális állománynövekedés. Hiába tartja pontatlannak a nemzetközi tudományos közvélemény a jelentett létszámadatokon nyugvó elemzéseket. (Helyette inkább a terítékadatokra támaszkodnak.) Hiába fogadja el a Magyar Tudományos Akadémia Erdészeti Bizottságának Vad-

gazdálkodási Albizottsága, hogy a jelentett létszámadatok annyira megbízhatatlanok, hogy alkalmatlanok komolyabb elemzésekre. Sőt a helyi vadgazdálkodók hiába szembesülnek egy pontosabb becslés eredményével, mely korábbi vélekedésük téves voltát bizonyítja. Évtizedek óta hitvitákat folytatunk a létszám kérdéséről. Valójában a vadállomány tényleges létszámát a vadgazdálkodás megbízható tervezéséhez szükséges pontossággal a legtöbb vadfajunk esetében nem, vagy csak nagy mennyiségű idő, eszköz, pénz és szaktudás ráfordításával lehet megbecsülni. Ritka az olyan szerencsés eset, mint a mezei nyúlé, ahol az éjszakai reflektoros állománybecslés könnyen és jól elvégezhető.

Mit lehetne használni a nehezen megbecsülhető létszám helyett? Két ökológiai törvényszerűség, a sűrűségfüggő szabályozás és a bioindikáció elve lehet a segítségünkre. A sűrűségfüggő szabályozás a vadállomány és a korlátozottan rendelkezésre álló élőhelyi források kapcsolatát vizsgálja. Alacsony állománysűrűségnél a források túlkínálata érzékelhető. Minden egyed ki tudja elégíteni minden szükségletét, ennek következményeként jó kondícióban van, ellenáll a betegségeknek és a parazitáknak, túlélési esélyei jók, korán eléri az ivarérettséget, sok, erős utódot hoz létre. Gyorsan befejezi a vedlést, jól felkészül a táplálékhiányos időszakokra vagy a vonulásra. Vadgazdálkodási

szempontból különösen fontos, hogy jut energiája és tápanyaga olyan szuperproduktumokra, mint pl. az agancs vagy a szarv, vagyis jó minőségű trófeát fejleszt. Ebben a tartományban változtatva az állomány sűrűségét, nem tapasztalunk leromlási tüneteket (sűrűségtől független szakasz).

Az állomány növekedésével az egy főre jutó források mennyisége csökken. Az érzékenyebb korosztályok – főleg a fiatalok – és ivarok kondíciója romlik. (Különösen azoké, amelyek a szaporodásba sok energiát fektetnek, mint pl. a nőstény mezei nyulak vagy a gímszarvasbikák.) A kondícióromlás következtében könnyebben betegszenek meg, rosszabbak a túlélési esélyeik, vagyis megnő az elhullási arány, megkésik a vedlésük és az ivarérettségük, csökken az utódszámuk, romlik a trófeaprodukciónak stb. A sűrűség további növekedésével ezek a leromlási folyamatok egyre erősebbek lesznek. Már nem csak a legérzékenyebb korosztályokon, ill. ivarokon jelennek meg, hanem a kevésbé érzékenyeken, pl. a felnőtt állatokon is. Az egyedek ott „takarékoskodnak”, ahol tudnak, ezért a trófeaprodukciónak is erősen romlik. A szaporulat nagyságának csökkenése és az elhullások növekedése miatt elérünk egy állománysűrűséget, ahol ez a két jellemző kiegyenlíti egymást. Ekkor az állomány növekedése megáll, a környezetével egyensúlyba kerül. Ezt az állománynagyságot hívjuk a környezet eltartóképességének. Ha valamilyen ok miatt az állomány e fölé kerül, az elhullások további növekedése és a születések csökkenése miatt az állomány magától csökkenni kezd, vagyis tartósan nem lehet az élőhely ökológiai eltartóképessége felett.

A vadállomány tehát jelzi (indikálja) a környezetéhez való viszonyát, ezért a fent leírt jellemzőket nevezhetjük bioindikátoroknak is. Ebből a szempontból mindegy, hogy az állomány nagysága növekszik, vagy az élőhely romlik – az állomány jelzései ugyanazok lesznek.

Mit tehet tehát a vadgazda? Elsősorban ismernie kell az adott vadfaj jellegzetességeit. Tudjuk például, hogy a mezei nyúl nem a szaporulatán szabályozódik, vagyis a nőstények alacsony és magas sűrűség mellett is hasonló számú utódot ellenek. Az állományt az elhullása szabályozza. Rosszabb körülmények, vagyis alacsonyabb eltartóképesség esetén, vagy jobb eltartóképességnél, de magasabb létszámnál az elhullás, főként a fiatalok elhullása megugrik. Másik példaként a gímszarvas esetén az állomány növekedésével először a borjak,

főleg a bikaborjak halandósága nő meg, majd csökken az ünők vemhesülési aránya, nő a bikák mortalitása, csökken a felnőtt tehenek vemhesülési aránya, és végül nagyon magas állománysűrűség-nél nő a felnőtt tehenek elhullása.

A fentiek közül több jellemző könnyen megfigyelhető a terepen. Elég csak rendszeresen megfigyelni a szarvasrudlikat, és feljegyezni, hány tehenet, hány ünöt és hány borjút látunk. Az egy tehenre eső vezetett borjak száma és ennek csökkenése a következő tavaszig jól jelzi az állomány állapotát. A teríték vizsgálata is sokat segíthet. A tehenek és az ünők vemhesülési aránya a zsigereleskor, az embriók számlálásával könnyen meghatározható. A mezeinyúl-teríték vizsgálata szintén sok támpontot nyújt. A jól ismert könyökcsontdudor (Strohjegy) alapján a fiatalok és a 7 hónapnál

idősebbek elkülöníthetők. A felnyitott méhben a méhlepényhegek száma megadja a megszületett utódok számát. Mindezek a rendszeresen elvégzett éjszakai reflektoros állománybecslésekkel együtt megbízható alapot szolgáltatnának nemcsak a hasznosítás tervezéséhez, de pl. az élőhelyfejlesztések hatásosságának vagy a rosszul elvégzett mezőgazdasági munkák vadban okozott kárainak felméréséhez is.

Az előzőekből látszik, hogy nem a létszám, hanem az állomány sűrűsége a lényeges tényező. A kettő közötti különbség elenyészőnek tűnik, hiszen a sűrűség a területegységre vetített létszám. Valójában a különbség nagyon is nagy. Kérdés, mekkora az a terület, ami tényleg használható a vad számára. Az elkerítések növelésével vagy tarvágás, aratás által a takarás és a táplálék eltüntetésével a használható terület jelentősen csök-

ken, ezzel a sűrűség azonos létszám mellett is nő. Ellenpéldaként a korábban említett erdősitések miatt az alkalmas élőhelyek gyorsan nőnek, emiatt a növekvő létszám nagyobb területen eloszolva kisebb sűrűséget jelent. Mivel a vadállomány is a sűrűsége érzékeny, és a környezetre gyakorolt hatása is a sűrűségtől függ, valójában nem is a létszámot kellene valamilyen nagy és önkényesen kijelölt területen meghatározni, hanem az állomány sűrűségét a számunkra érdekes, általában kisebb területen. Könnyebben el tudjuk végezni a becslést például egy erdőrészletben vagy egy mezőgazdasági táblán, ha a vadkárra és az elhárítására tett intézkedések hatására vagyunk kíváncsiak, de végezhetjük a felmérést a vadföldön vagy az etető környékén, ha ezek használatát akarjuk lemérni. Ezekben az esetekben nem is maga a sűrűség a fontos, hanem annak a

megváltozása, vagy különbözően kezelt területeken a vadsűrűség összehasonlítása. Ezt könnyen megtehetjük a vad jeleinek, nyomainak számlálása alapján. A nyomokat vagy a friss hullatékot sokkal könnyebb megtalálni, mint magukat az állatokat. A vadkárnál sem az érdekes, hány egyed károsított, hanem hogy a beavatkozásunk hatására csökkent-e, és ha igen, milyen mértékben.

Jogosnak tűnik az ellenvetés, hogy ezekből nem lehet pl. a lelővések darabszámát meghatározni, ehhez tényleges létszámok kellenek. Valóban jó lenne, de mint említettem, komoly aggályok vannak a jelenleg megszokott „létszámbebecslések” valóságtartalmával szemben. Meg lehet-e a hasznosítandó mennyiséget ezekből a viszonylagos (relatív) mutatókból határozni? Kis ügyességgel legtöbbször igen. A teríték, vagyis bizonyos mennyiségű egyed eltávolítása a sűrűség csökkenését kell, hogy okozza. Az adott területet jól jellemző (reprezentatív) és rendszeresen elvégzett sűrűségbecslésekkel eldönthető, hogy a terítékre hozott mennyiség hatására az adott vadfaj állományának nagysága a kívánt irányban és mértékben változott-e. Ennél többre pedig általában nincs szükség.

A fenti, egyszerű populációdinamikai bioindikátorokon kívül az állatok még számos üzenetet küldenek nekünk. Ezeket lehet bonyolult és eszközigényes kutatási módszerekkel is vizsgálni, de az elmúlt években a VMI-n olyan módszereket igyekeztünk kifejleszteni, amelyeket a vadgazda is könnyen tud használni. Ilyen mutató lehet például a különböző viselkedésformákkal eltöltött idő (agresszió, táplálkozás, figyelés stb.) vagy a különböző táplálékok kedveltsé-

gének rágottság vagy fogyasztás alapján történő meghatározása.

A bioindikátorok használata segíthet a vadgazdálkodás hatékonyságának, színvonalának növelésében, a megváltozó társadalmi, gazdasági és ökológiai környezethez való alkalmazkodásban. Ugyanakkor a bioindikátorokra alapozott vadgazdálkodás több és igényesebb munkát, nagyobb felkészültséget, de elsősorban is szemléletváltást követel meg. Véleményem szerint ez az, ami méltó a magyar vadgazdálkodás hagyományaihoz.

Szemethy László
Szent István Egyetem Vadvilág
Megőrzési Intézet, Gödöllő

Idézett irodalom

- BLEIER, N., BÍRÓ, ZS ÉS CSÁNYI S. (2004). A vadgazdálkodás kiadásainak és bevételeinek elemzése. *Vadbiológia* 11: 100-122.
- BLEIER, N. AND SZEMETHY, L. (2003). A mezőgazdasági vadkár összefüggésrendszerének vizsgálata. *Vadbiológia* 10: 36-41.
- CSÁNYI, S., LEHOCKI, R. ÉS SONKOLY, K. (SZERK) (2006). *Vadgazdálkodási Adattár - 2005/2006. vadászati év. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő.*
- KOVÁCS GY. ÉS HELTAY I. (1985). *Mezei nyúl. Ökológia, gazdálkodás, vadászat. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.*
- SZEMETHY, L., MÁTRAI, K., BÍRÓ, ZS. ÉS KATONA, K. (2002). A gímszarvas szezonális területváltása egy erdőmezőgazdaság élőhely-együttesben. *Vadbiológia* 9: 18-26.

„A jogszabály szerint a vadászat a vad elejtésére, elfogására irányuló tevékenység. Ha csak az lenne, biztosan nem lennének vadász!” – vallja egyik könyvében Pál Endre nyugalmazott erdőmérnök és jeles vadász-vadgazda, aki nem csak szűkebb környezetében, Somogyban, hanem kis hazánkban mindenütt „mindannyiunk Bandi bácsijának” számít, és akinek egészen más, a fiatalok és az öregek számára egyaránt követendő hitvallása van a vadászatról...

Erdő és vad – MINDENEKFÖLÖTT

„Csodálom az erdőt. Csodálom, mert olyan sokszínűen, annyira változatosan és megismételhetetlen formában bonyolítja a természet erejét. A benne élő paránytól az óriási, matuzsálemi korú fáig mindennek helyet biztosít, melyek egytől egyig feladatot látnak el, az egymásrautaltság teljes szabályozottságában. És ebbe szeptemberben beleharsog egy zengő hang. Erős, mélyen bűgő, tekintélyt parancsoló követelés. Mégsem idegen, mégsem rombolja az erdei áhítatot, hanem csak fokozza az értő ember dicséretét, mert úgy bűg, mint egy katedrális orgonája, amely hang bizonyára Isten trónusáig jut fel. Erdőben, ilyen környezetben cseperedtem gyermekké, nőttem emberré, aki folyton-folyvást figyelte, nézte, tanulta és elleste az élet titkait. Így oltódott belém az erdő csodálata, a természet feltétlen tisztelete és a benne élő vad szeretete.” – állítja a nyolcvanhét esztendőszakember, akinek a vérében van

az erdő, a vad és a vadászat szeretete.

Pál Endre családja tudniillik az egyik legrégebbi és legkiterjedtebb erdész-vadász dinasztia hazánkban. Nemesi családból származó nagyapja ugyancsak erdőmérnök volt. Erdélyben, a Maros-Torda vármegyei Nyárádszeredán született, később az Aradi Magyar Királyi Állami Erdőhivatalt vezette, erdőtanácsosi rangban. Édesapja Selmezbányán kezdte az akadémiát, amit Sopronban fejezett be, majd irodai beosztást kapott, ám az erdélyi erdőkhöz szokott Pál Miklósnak feltehetőleg nem ízlett a hivatali munka, ezért elfogadta Rimler Pál meghívását Zala megyébe. 1921. szeptember 1-jétől kinevezték a herceg Esterházy-féle hitbizomány bánokszentgyörgyi erdőgondnokságához, segéderdőmérnöknek. Nemsokára a pordeföldei, későbbi nevén szentpéterföldei erdőgondnokság vezetőjeként új erdőgondnokságot szervezett. 1941-ben mintaszerű erdészeti

központot hagyott hátra, ekkor vette át a bánokszentgyörgyi erdőgondnokság vezetését. A szakma szeretetét tehát édesapjától örökölte – de nem egyedül... Testvére, dr. Páll Miklós, valamint annak két fia és felesége szintén erdőmérnöki diplomával rendelkezik.

Az 1923. szeptember 2-án, a „szarvasbógés kezdetén” született Bandi bácsi a következőket írja családi indíttatásáról és gyermekeinek kedves emlékü színteréről: „Sorsom szerencsés adományának köszönhetően Édesapámban tisztelhetem – örök hálával – a vadásszá nevelőmet, és a Zalában elterülő vadregényes göcseji bükkösök dombsorainak a természet és a vad szeretetét. Szentpéterföldre, azaz Budnyapuszta volt húsz évig az otthonom, ahol az anyatej íztől az ifjú titán első borgózós hányingeréig a kezdődő élet első csókjait és rúgásait megkaptam. Ma már úgy él képzeletben, mint a béke szigete és a szeretet édenkertje.”

Az ő esetében okafogyott volna feltenni a „hogyan kezdődött...” kezdetű kérdést, hiszen számára a családi háttérnek

köszönhetően a vadászat oly természetes volt, mint az egyszeregy. Már gyerekként beleéledt a fegyver szeretete, tisztelete – no és a használata.

„Imádott flóbertemmel számtalan békát, egeret, patkányt, verebet, sőt galambot is lőttem, de „komoly vadat”, görényt, rókát, borzot csak a kispuskát engedélyező atyai felhatalmazás után, amit a gimnázium első osztályának elvégzését követő nyári szünetben kaptam. Tizenötödik karácsonyom azután csodálatos változást hozott. A karácsonyfa alatt ott feküdt egy Belgiumban gyártott, Simpson, 20-as sörétes puska, angol aggyal, hosszú, erősen szűkített csővel. A határtalan örömöm eleinte kissé mérséklődött, mert rengeteget hibáztam vele, de ahogy összeszoktunk, úgy nőtt iránta a megbecsülésem, s úgy lett végül a legkedvesebb fegyverem. Ez a puska azután Sopronba, az Erdészeti Egyetemre is elkísért.”

Aki azt gondolná, hogy zökkenőmentes volt az útja a „hűség városába”, az nagyon téved – hosszú, kanyargós és rögös cserkelőutat kellett végigjárnia ahhoz,

hogy erdőmérnökké válhasson. Páll Endre csak a négy elemi osztályt végzhette odahaza, azután reálgimnáziumban, Zalaegerszezen tanult, a felső osztályokat pedig Gödöllőn járta ki.

„A gimnáziumi éveimet a vasszigráról ismert gödöllői premontrei kollégium falai között tölthettem. Nem voltam éppen jó tanuló, minduntalan visszahúzott a szívem a zalai erdőbe, s a gondolataim is a százéves bükkösök által körülölelt szülői házhoz kalandoztak.”

1941-ben érettségizett, és akkor iratkozott be a Soproni Egyetem Erdőmérnöki Karára. Csupán a szerencsés véletlennek köszönhető, hogy a háború vihara nem sodorta el az egyetem padjából, így 1947-ben átvehette az erdőmérnöki oklevelet.

Közben persze lelkesen vadászott, leginkább az iskolaszünetben, de néha tanítási idő alatt is. S bár a vadászat csínját-bínját előbb megtanulta, mint az ábécét, a vadászatban is mindig az okulás lehetőségét kereste, igyekezett tapasztalatokat szerezni és azokat rendszerezve mindent megtudni az erdő élővilágáról, a vadászat-vadgazdálkodás tudományáról.

„A vadász minden lövésével két ajándékot kap. Ha a puskadörrenés után a vad fekszik a terítéken, úgy a második ajándék a szép emlék. És ha elhibázta a célpontot, akkor sem panaszkodhat, mert az izgalom és az élmény mellett a tanulságot is levonhatja, hogy legközelebb a bakit ne kövesse el.” – emlékezik vissza évtizedek múltán ezekre az időkre.

1947-ben a lenti fűrészüzemben segéderdőmérnök-gyakornokként lépett szolgálatba, ám még abban az esztendőben kinevezték szentpéterföldi erdőgondnoknak. 1950-tól a Lenti Erdőgaz-

daság erdőművelési csoportvezetője lett. Az ő nevéhez fűződik például az erdeifejnyő természetes felújításának bevezetése. Munkájával és hozzáállásával kivívta a szakminisztérium összes elismerését, de a folyamatos invitálás ellenére a fővárosba való helyezésétől mindvégig mereven elzárkózott. Páll Endre amolyan vérbeli, igazi tó melletti szakember maradt, aki inkább a gyakorlatban szerette kamatoztatni tudását. 1952-től a Keszthelyi Erdőgazdaság főmérnöke lett, a vadászat azonban mindvégig a szíve csücske maradt. Valószínűleg megtehetné volna, hogy vadászként rekordokra hajtson, ő mindvégig szerény és alázatos maradt. Nem a lövés, a zsákmányolás hajtotta, hanem az élménygyűjtés, a természet imádata, az abban zajló folyamatok megfigyelésének a lehetősége, mint ahogyan azt egyik novellájában ugyancsak megfogalmazta:

„A vadászat igazi értékét és szépségét csak az értheti meg, aki a kicsi apróságok örömét is érzi, mert ezen apróságok sora jelenti az életet, és csak az olyan ember tapinthatja ki a lényegét, aki a kusza keveredésben is megtalálja az élőt és önmagát. A vadászatban nem a puska dörrenése az igazi szépség, az csak az i betűre feltett pont, amelyet a sok fáradtság, kudarcc, élmény és gondolat árán az elsütőbillentyű meghúzásával felteszünk.”

Az 1956-os szabadságharc idején a helyi forradalmi munkástanács elnökévé választották, amiért az akkori, kíméletlen hatalom retorziókkal élt vele szemben. A rettegett államvédelmi hatóság letartóztatta, majd alacsonyabb munkakörbe helyezték, Somogy megyébe „száműzték”, és leminősítették a Zamárdi Erdőgazdaság erdőművelési előadójává. A „rendszer ellen elköve-

fotó: Polster Gabriella

Balról jobbra: Páll Tamás, Id. Páll Miklós, Páll Endre, Ifj. Páll Miklós (Id. Páll Miklós testvére Páll Endrének, Id. Páll Miklós két fia: Páll Tamás és ifj. Páll Miklós)

tett tetteiért” fegyvereit bevonták, még szolgálati puskája sem lehetett. Persze, nem is róla volna szó, ha mindebbe be- lenyugodott volna... Kényszerűségből kollégáival bérkilövő vadásztársaságot alapítottak, s legnagyobb örömükre 1967-ben, eléggé hosszadalmas huzavona után, végül megkapták a gyótai terület vadászati jogát.

„A gyermek- és fiatalkor maradandó tanulmányai után, területben kicsi, de vadászati nagyhatalomnak minősülő hazánk számtalan vidékét és táját barangoltam be puskával. A sok kaland és barát halmazából mégis a somogyi, marcali-gyótapusztai vadászterület által nyújtott élménytömeg és tapasztalás emelkedik ki.” – idézi fel a kezdeti nehézségeket követő megannyi csodálatos pillanatot.

Páll Endre szinte könnybe lábadó szemmel meséli, hogy ennek a híres – 1981-ben világrekord gímikát adó – vadászterületnek nemcsak kialakítója, hanem 1967-től nem kevesebb, mint 35 éven keresztül a vadászmestere is volt. A kezdeti időszakban a nagyvad csak mutatóban volt jelen, alapvetően apróvadás jellegű és viszonylag jó őzálománnyal bíró terület volt. Arról, hogy pár esztendő leforgása alatt hazánk egyik legkiválóbb revírje vált Gyótából, Bandi bácsi a legnagyobb természetességgel beszél. „A területen semmi csodát nem csináltunk, csak nyugalmat és táplálékot biztosítottunk a vadnak, valamint igen szigorú szakmai irányelvet követtünk a lelővések terén.”

Ennek eredményeképpen a nagyvad mind létszámában, mind minőségében fejlődésnek indult, lehetővé téve, hogy a hetvenes évek elejétől a nyugati országokból érkező fizető vendégvadászokat fogadhasanak. A kíséző számos esetben

a szakmai munka irányítója, maga a vadászmester, Páll Endre volt:

„Hatvanéves vadászati pályafutásom alatt lőttem és lövtem számtalan vadat. Az elejtő és a kíséző öröme közös, az élmény mindkettejüké, de az igazi érdem a felvezetőé.” – állítja, hozzátéve, hogy: „...a vendégeket háromféle típusba lehet sorolni: az első kategóriába a becsületes, vadszerető, hozzáértő és érdeklődő vadászok tartoznak, a másik csoportot a vadászlázban égő puskások képezik, míg a harmadik tabor az öntelt vadölők-ből tevődik össze.” Sajnálatos módon az utóbbiak egyre többen lesznek, egyre hangosabbak, egyre gátlástalanabbak és egyre „okosabbak”...

1975-ben, a bérvadásztatás beindításával egyidejűleg az akkor megszűnt iskola épületét alakították vadászházzá, amely a mai napig funkcionál. A szigorú és következetes szakmai munkának, illetőleg a gímállomány folyamatos javulásának köszönhetően sok kapitális és gyengébb agancsú, ám az elejtés körülményeiből fakadóan örök emléket hordozó gímikának adták meg e helyütt a végtisztességet.

A Gyótai Vadásztársaság egykori vadászmestere – bár mindig elismeréssel szólt a háremurak tíz-tizenkét kilogramm fölötti súlyú fejdíszéről – vadászként sokkal inkább az abnormis agancsokat szerette, belátva, hogy az élmények nagyságának semmi köze a trófea méretéhez: „Az elejtés módja, a körülmények viszonya, a váratlan fordulatok mind ronthatják vagy emelhetik a vadászat minőségét, ami lényegesen fontosabb, mint a zsákmányolt trófea bírálati pontszáma. A vadászat értéke nem a trófea nagyságától függ. ... Mindig is nagyra becsültem a különleges trófeákat,

a kajla, furcsa növésű sete-sutákat. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy nem emelek kalapot egy aranyérmes szarvas-agancs előtt, de majdnem hasonló értékűnek minősítem az olyan trófeát, amely torz, különleges formájával egyedülállóan érdekes. Pont azok utánozhatatlansága, egyedisége jelenti az igazi értéket.”

Páll Endre a keze alatt azután újabb vadászgenerációt nevelt ki, akikkel megpróbálta megértetni, hogy a vadászat és a vadgazdálkodás óriási felelősség. Felelősség az erdővel, felelősség a vaddal, és legfőképpen felelősség az utánunk következő vadászgenerációkkal szemben. „Minden természetszerető ember azt akarja biztosítani, hogy az utódai is részesülhessenek a meglévő értékekből, ezért cselekedni kell. Nem szabad elfelejteni, hogy ami tegnap könnyű volt, az ma már nehéz, holnap meg már lehetetlen. Szerencsére ma még sokat tehetünk...” – magyarázza korát meghazudtoló hévvel.

S hogy az utánpótlás nevelését, a vadászok oktatását, művelését mennyire fontosnak érzi, arra a legkiválóbb bizonyíték a mindannyiunk által ismert és elismert szakírói-szépirodalmi munkássága. Az első könyve 1966-ban jelent meg *A vaddisznó és vadászata* címmel, amelyet olyan, ma már alapműnek tekinthető novellagyűjtemények és monográfiák követtek, mint a *Vadásztarisznya*, *A vaddisznó*, az *Újra megtelt a tarisznya*, *A gímsszarvas és vadászata*, a *Legjobb vadászni*, az *Egy lövéssel kettő...*, vagy éppen a *Vadászszemmel Amerikában* című kötetek. Mindemellett a vadászújságokban több száz szakcikke, publikációja látott napvilágot.

2007-ben végleg szögre akasztotta a puskát, abbahagyta az aktív vadászatot.

A bejelentését a Gyótai Vt. vezetése „tudomásul vette, de el nem fogadta”. Bandi bácsit a közgyűlésen vadásztársai örökös, tiszteletbeli tagnak fogadták.

Tengernyi élményét mélyen a szívébe zárta, és okulásul a könyveiben közzétette, hogy az olvasó is részesülhessen benne. Kellemes emlékeit még ma is szívesen felidézi, s végtelen bölcsességről tanúbizonyságot téve azt mondja róluk, hogy: „Az öregkor kötelessége a számvetés. Összegez, mérlegel és eredményre törekszik. Közben felidézi a múltat, és akaratlanul is a széphez, a jóhoz vonzódik. Egy ember életét számtalan élmény gazdagítja. De az emberi természet ügyes tulajdonsága folytán, hosszan csak a sikerrel járó események rögződnek, a rosszak, a jelentéktelenek vékony fonalai hamar elszakadnak és a feledés homályába vesznek.”

Páll Endre szakmai érdemeinek elismeréseképpen 2000-ben megkapta a Nemzeti Vadászrendet, 2007-ben, erdőmérnöki diplomája keltének 60. évfordulóján, a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karán gyémántdiploma díszoklevelet vehetett át, 2011. május 28-án Somogyiszitfa-Szőcsénypusztán pedig átnyújtották neki a Vadászakadémia Aranyérme kitüntetését.

Az idős szakember – mintegy útravaló gyanánt – az alábbi gondolattal összegzi páratlanul gazdag életútját: „Sok minden elmerül a múltban és születik a jelenben. De ami szép, ami érték, annak elmerülését ne engedjük, vagy legalább késleltessük! Ezért kell a jövőben bízva élni a jelent, hogy múlt legyen belőle.” Csak remélni tudjuk, hogy Bandi bácsi még nagyon sokáig a jelent fogja képviselni...

Wallendums Péter

Kérjük, adja adója 1 %-át

„A Magyar Vadgazdálkodásért
Alapítványnak”,

hogy együtt segíthessünk
a hazai vadállományon
és a vadgazdálkodókon!

Adószám:

18111181-1-41

Köszönjük!

Nyelvöltögető

Pestiesen szólva „gáz van”! Mégpedig óriási... A vadásznyelvünk igen mély válságba került, eszeveszett iramban romlik, rohamosan sekélyesedik, mígnem végül majd egyszer csak kiürül. Gyönyörű régi szakkifejezések tűnnek el, a magyarokat felváltják az idegen jövevényszavak, a beszédstílus bulvárosodik, és sajnos a vadászsajtó is hemzseg a nyelvi hibáktól. Ezek a jelenségek nyilvánvalóan a köznyelvet is jellemzik, de sajnos úgy tetszik, azon már nem lehet segíteni. Az „esemesek” és a világhálón történő „csetelések” megölik, kivégzik az ékes beszédet és a szépírást. Pedig a magyar nyelv, beleértve a vadászokét is, hatalmas érték. Olyan érték, amelyre vigyáznunk kellene. Félteni, óvni, művelni – és ápolni...

Az egészben a legfájóbb, hogy oly kevesen vannak, akik emiatt komolyan aggódnak. Ugyanúgy elintézik egy kézlegyintéssel a dolgot, mint ahogyan legyinteni szoktak a vadászetikára, ahogyan füttyülnek a jog- és házi szabályokra, vagy ahogyan tesznek a szakmai hozzáértés hiányából fakadó „baklövéseikre” és azok esetleges következményeire. Közönyösek...

Még akkor is, ha talán teljességgel elvárható lenne, hogy aki egy kicsit is érdeklődik a vadászat iránt, hangyaszorgalommal falja a vadászati szak- és szépirodalmat. Minden kezdő vadásznak kutya kötelessége volna például az egyedülállóan gazdag magyar vadász-irodalmat megismerni, a gyakorló vadászoknak meg legalább alkalmanként a klasszikus vadászíróink néhány könyvét kézbe venni, lapozgatni, Uram bocsá’: olvasgatni. Különösebb illúzióink ezen a téren nem lehetnek, hiszen tudvalevő tény, hogy egy-egy újonnan felbukkanó kötetet legfeljebb ezer példányban képek értékesíteni a kiadók. A szakköny-

vekkel – ha tisztos távolból is – még csak-csak hajlandóak barátkozni a hazai jágerek, de a szépirodalomra csak egy nagyon szűk kör kíváncsi.

Talán még sohasem készült nagy, átfogó, a vadászok olvasói szokásait vizslató felmérés, de azt mindenki tudja, hogy nem véletlenül alakult ki a ránk nézve cseppet sem hízelgő mondás: „Nem írok és nem olvasok, mert én magyar vadász vagyok!” A miértekre többféle érthető, de el nem fogadható választ szoktunk kapni. Például azt hozzák fel érvként, hogy sokba kerülnek a könyvek, meg hogy nincs idő olvasni, vagy hogy haladni kell a korrallal, és ilyen maradi dolgokkal nem érdemes foglalkozni. Ezek a mondvacsinált, hazug érvek csak arra jók, hogy a kérdezőt lepattintsák, vagy hogy a válaszadók a saját lelkiismeretüket (már ha van nekik) megnyugtassák. De nem igazak! Hiszen – példának okáért – egy vadászkönyv vagy az éves *Nimród*-előfizetés még annyiba sem kerül, mint egy kört fizetni a haveroknak a kocsmában...

A gondok eredője viszont nem teljes egészében az érdektelenségből fakadó olvasáshiány és az ennek következtében kialakuló szegényes szókincs. A másik probléma, hogy a rosszul használt kifejezések úgy ragadnak, akár a csiriz, és pillanatok alatt kiirthatatlanul beépülnek a köztudatba, ráadásul az egymástól eltanult sületlenségek rossz nyelvi beidegződéssé válnak – még kilátástalannabbá téve a helyzetet.

Pedig nem lenne szabad minden, általánosan használt, széles körben elterjedt szót vagy szakkifejezést feltétel nélkül elfogadni, különösen használni. A vadászok nyelve – amint az minden jelentősebb társadalmi csoport esetében tapasztalható – bizonyos sajátosságokkal bír. Nekünk nem ugyanazt jelenti a barkácsolás, a váltó, a bógés vagy a kampó kifejezés, mint a civileknek, azaz a „nem vadászoknak”. Sok egyéb mellett ezért szép, és ezért különleges.

Arcpirító szégyen, hogy még az átlagnál olvasottabb zöld kalaposoknál is jócskán találunk nyelvhasználati hiányosságokat – hogy az „analfabétákról” már ne is beszéljünk... Az alábbiakban ezeket a hibákat próbáljuk – a teljesség igénye nélkül – összegyűjteni, hogy az ehhez hasonló, kárt okozó mételyektől a jobb sorsra érdemes magyar vadásznyelv megtisztulhasson.

Első helyen kell említeni az idegen eredetű kifejezések túlzó arányú használatát. Kétségtelen, hogy a vadászati kultúránkra, s így a vadásznyelvünkre is, a legnagyobb hatást a német-osztrák stílus gyakorolta, mégsem ildomos a sógoroktól származó főnevek használata akkor, amikor szinte kivétel nélkül a magyar megfelelőjével is helyettesíthetnénk azokat. A „jövevényeknek”

csak akkor van létjogosultsága, ha nem akarunk szóismétlésekbe bocsátkozni, egyéb esetekben nem javallottak, sőt kerülendők. Bár számtalan példát lehetne felhozni, a területi korlátok miatt most csak a leggyakrabban alkalmazottakat említjük: *kompetencia* (vadászrész), *geller* (gurulat), *grandli* (gyöngyfog), *blatt* (váll-lap vagy lapocka), *rózsa* (koszorú), *spíszter* (csapos vagy nyársas), *schneller* (gyorsító), *patron* (lőszer, de inkább töltény), *stand* (lőállás), *stucni*

(végigagyazott), *ejektor* (hüvelykivető), *zielstock* (célzóbot), *szezon* (idény), *rigli* (terelővadászat), *predátor* (ragadozó), *rudli* (csapat), *kinigli* (üregi nyúl), *sneff* (szalonka).

Kivételet képez ez alól például a *bock* szavunk, amelyet csak „nyakatekert” módon tudnánk kifejezni: vertikális csőelrendezésű duplapuska.

A szakemberek, oktatók és kutatók megint csak jó néhány műszót ránk erőszakoltak, amelyeket sokan – félművelt-

ségükből adódóan – hibásan, nem a jelentésüknek megfelelően alkalmaznak. Ilyen a *territórium*, az *otthonterület*, a *mortalitás*, a *fertilitás*, a *fekunditás*, a *ragadozókontroll*, a *specializáció*, a *koncentrátumválogató*, a *táplálékpreferencia* vagy éppen a bűvös *monitoring*. Utóbit mindenki ismeri, azt azonban, hogy pontosan mit jelent, csak kevesen tudják. Magyar megfelelője nincs, néha a vizsgálat vagy a megfigyelés szóval azonosítják, de pontosan csak egy

hosszabb definícióval lehetne körülírni. Nagy dolog a tudomány, sokkal komolyabbnak tűnik egy cikk vagy egy előadás, ha csak úgy röpködnek benne az idegen szavak, de bizonyos helyzetekben helyénvalóbb lenne magyarul beszélni és írni, s kívánatos volna, ha „nagyjaink” is magukévá tennék a nyelvapolás ügyét...

A vadászok közötti beszélgetések során, a sajtóban megjelenő anyagokban, valamint a különböző tudományos vagy egyesületi rendezvényeken egymásra találkozhatunk olyan fogalmakkal, amelyek nagyon elterjedtek, de sokszor helytelenül alkalmazzák őket. Annak ellenére, hogy bizonyos rosszul értelmezett szakkifejezések már beépültek a köztudatba, nem ártana kicsit jobban odafigyelni a helytállóságra is, elhagyva a bosszantó pontatlanságokat. Tipikus hiba populációt használni

az állomány helyett. A populáció tudniillik az egy fajba tartozó, egymással szaporodni képes egyedek összessége. Igen ám, de amikor hajmeresztő módon „magyarországi gímpopuláció”-ról olvassunk, valójában hatalmas sületlenséggel találjuk magunkat szembe, hiszen egy mecseki bika meg egy zempléni tehén között nincs fizikai kapcsolat, azok sohasem találkoznak egymással, következésképpen nem képesek egymással szaporodni.

Elképesztő módon elterjedt a „vadásztársadalom” szóösszetétel, amely ebben a formában helytelen. A magyar értelmező kéziszótár szerint a társadalom „az emberi együttélés viszonyainak a termelési viszonyoktól meghatározott összessége.” Tehát az 56 ezer magyar vadász nem társadalom, hanem annak csupán egyfajta tagozódás szerinti rétege.

Mindmáig vitatott a dúvad esete. Természetesen nem a vadállományra gyakorolt hatását kérdőjelezzük meg a „fanyalgók”, hanem magát a kifejezést. Ilyen vadfaj sem hazánk, sem más országok vadászterületein nincs, tehát vadászni sem lehet rá. *Bencze Lajos* 1979-ben a következőt írta: „Most pedig lássuk a vadgazdálkodás egy saját, de mindenképpen figyelmet érdemlő tevékenységét – az úgynevezett dúvadirtást. A félreértések elkerülése végett sietek előrebocsátani, hogy apróvadállományunk védelme és felszaporítása érdekében multhatatlanul szükségesnek tartom egyes kártevő fajok apasztását, hatékony tizedelését, de egyetlen faj kiirtására sem törekedhetünk.” Nem is törekszünk a szörmés és szárnyas kártevők kiirtására, hanem csupán számuknak az apasztására. A rend kedvéért megjegyzendő, hogy a „dúvadfajok” a jogszabályok szerint manapság az egyéb apróvadfajok csoportjába sorolhatók. Jeles vadászíróink előszeretettel vetették papírra a dúvadvadászataik történéseit, így fejtve hajtva nagyságuk – és kiváló irodalmi képességeik – előtt, nem kell végleg száműzni ezt a szót, de a tudományos életben nincs helye.

A „szezon” közkelettsége egy rémes beidegződés eredménye. Idegen hangzású, a színházi világban elfogadott, a vadásznyelvben viszont sokkal kívánatosabb az idény szó.

A trófea valószínűleg az egyik legtöbbit és az egyik leghibásabban használt szavunk. Érdekes képzavar alakulhat ki, amikor azt olvassuk, hogy ilyen meg olyan „trófeát ejtettek el”. Szegények, ha a trófeát tényleg elejtették, akkor a koponya bizonyára összetört, megsérült vagy megsemmisült. Elejteni a vadat szokás,

a trófeát egyenesen vétek. Továbbá az élő vadnak nincs trófeája, annak agancsa, szarva vagy agyara van! A trófea mint győzelmi jel (ez a görög eredetű szó konkrét jelentése) a vadászt illeti, az a vadászé lesz. A „trófeás vad” kifejezés ennek megfelelően értelmetlen.

A vad eleve gyűjtőfogalom, többes száma tehát nincs, ezért a „vadak” nem megfelelő.

A klasszikus vadásznovellák tele vannak csodálatos hangutánzó és hangulatfestő szavakkal, melyeket leginkább a környezet szemléletes leírására, a növény- és állatfajok ismertetésére, illetőleg a vad életmódjából, viselkedéséből adódó magatartásformák meghatározására alkottak. A hosszú csőrű ugyebár nem konkrét fajnév, mégis mindenki tudja, hogy a szalonkát jelöli. Hangulatfestésre vagy a szóismétlések elkerülésére kiváló, ugyanúgy, mint a sertevad a vaddisznóra, a csíkos fejű a borzra, a lapátos a dámbikára, a ravaszdi vagy vörös frakkos a rókára, illetőleg az agyaras a vadkanra. Ezek egy része sajnos kezd kimenni a divatból, pedig érdemes lenne „felkarolni”, ekképpen megőrizni az utókor számára. Ilyen szavaink: pisszeg, korrog, kakatol, vakog, riaszt, pacsmagol, koslat, rigyet, bagózik, tűzben rogy, karikázik, halálvágtat.

Nem biztos, hogy – ahogyan egyesek állítják – giccses, dagályos és archaikus a szarvasbika helyett az ízes, gyönyörű hangzású, igen szemléletes „agancsár” használata, de ugyancsak szebb a bokrászás, mint a keresővadászat, vagy a hullaték, mint az ürülék.

A legdurvább nyelvi büntett az etikátlan, modortalan kifejezések terjesztése. Egyáltalán nem jópofa vagy humoros például az őzre azt mondani,

hogy kecske, s nevetlenségre, sőt bunkóságra vall, ha valaki nem elejti, terítékre hozza, puszkavégre kapja a vadat, hanem „agyonlővi”. Ezt az igét a gyilkosok tevékenységére szoktuk ráaggatni, amikor lőfegyver segítségével elveszik áldozatuk életét. De a vadászok nem gyilkosok! Ennek ellenére sokan, sokszor mondják, pedig visszatetszést keltő, pejoratív, élőszóban és írásban egyaránt kerülendő.

Ugyanúgy, ahogy az emberek, a vad sem tárgy, hanem élőlény, vagyis a mennyiségét nem határozhatjuk meg darabszámmal. „Két darab testvérem van...” – még leírni is borzasztó, helyesen: „két testvérem van”. A „három darab fácánt lőttem” vadásziatlan, a mondat „darab” nélkül is helytálló: „három fácánt lőttem”.

Apróvad esetében sem szép, de elfogadható, ha libázni, kacsázni, fácánozni, gerlézni, illetőleg szalonkázni megyünk, a nagyvadnál viszont ordenaré módon hangzik, ha szarvasozni (bikázni vagy tarvadazni), dámozni, őzezni (bakozni), disznózni vagy muflonozni indulunk. Rókanál ráadásul kétértelműsége miatt akár nevetségessé is válhatunk, ha ilyenformán tituláljuk a vadászatunk célját.

Mi tagadás, közhelyekkel is el vagyunk látva. Szinte nincs olyan vadász, aki ne unná még Széchenyi Zsigmond örök érvényű és szent igaz, de mára a végtelenségig elcsépelet mondatát, amely szerint: „A vadászat vadlűzés és erdőzűgás, de több erdőzűgás.” Közhelynek minősül továbbá a „zongora nagyságú kan” és a „skuló” is.

Szívfájdalom, hogy a magyar vadászoknak nincs egységes, általánosan elfogadott köszönése, köszöntése. Egykor próbálkoztak az „üdv a vadász-

nak!” mondattal, de nem vált be. Kicsit talán gusztustalan, hogy leginkább egy kalapnyi vagy egy tarisznyára való bél-sarat kívánva válunk el egymástól a beírókönyvnél. Van, aki még tovább cifrázza a dolgot, és egyenesen azt üvölti, hogy „sz...rt a puszkacsóbe”! A „jó vadászatot!” vagy az erdészek, bányászok közt természetesnek számító „jó szerencsét!” a babonáinkra való hivatkozással ugyebár rögtön el kell vetni. Jó lenne, ha végre kialakulna egy, a német ajkúaknál régóta létező „Waidmannsheil” – „Waidmannsdank” köszöntéspár...

Hogy a vadásznyelvvel való foglalkozás mennyire nem új keletű, arra a legjobb példát Fekete István szolgáltatja, aki jó néhány évtizede maga is nehezményezte a távcső szó használatát, mert hát egy „cső nem lehet táv”, hiszen semmi értelme. Hozzátette viszont, hogy a távcső legalább magyar, így a gukker-nél vagy kukkernél még mindig jobb. Ő mindenesetre a messzelátót vélte a legkívánatosabbnak – ma már tudjuk, hogy hiába.

Így van ez, új szavak jönnek – régiek mennek, ez a világ rendje. Néhányan szerencsés és kedvező iránynak tartják ezt a folyamatot, mondván: ezáltal gazdagodik a szókészletünk. Nem így van! Nem ez a helyes irány! A hagyománytiszteletet és a hagyományápolást nem kizárólag a vadászszokásainkban kellene érvényre juttatni, hanem a nyelvünkben is. A vadásznyelvkincsünkre illenék büszkének lennünk, jó volna ápolni ezt a gazdag hagyatékot, amelyet elődeinktől kaptunk, s amelynek továbbadása az utókor számára minden jó érzésű magyar vadász közös felelőssége.

Wallendums Péter

Képek a trófeák között

Sok minden volt méltó a királyhoz, ünnepek, labdajáték, harc és vadászat – írta a 19. században Faruhi perzsa költő, mintha csak azt a vadászjelenetet akarta volna értelmezni, amely az egy-két évszázaddal korábban készült díszes csempén látható. A Szamarrában folytatott ásatások során előkerült domborműves, minai technikával készült csempén két lovas látható, amint egy szarvastehenet üldöznek. Az egyik kifeszített íjával hátrafordul, míg a másik kardjával lesújt a vadra. Az alakok szinte beleolvadnak a növényi motívumokból komponált háttérbe, eggyé válnak a környezettel, akár az uralkodói hatalom egyetemességét is

jelezheti elhelyezésük. Mintha csak arra törekedett volna a csempét készítő egykori mester, hogy egyszerre mutassa be az alakok és az általuk üzött tevékenység nagyszerűségét, mégpedig oly módon, hogy műve maga is méltó legyen ahhoz a környezethez, amely az uralkodót körülveszi.

Mert hát évezredek át a legnemesebb szenvedélyek közé tartozott, egyben pedig a legelőkelőbbek privilégiumának számított a vadászat. Ábrázolásai pedig mindig is szerves részét képezték a korszak művészetének, a vadászjeleneteket ábrázoló művek alkotói között évszázadokon át ott voltak a korszak

legjobb művészei. Andrea Mantegna például, az itáliai reneszánsz egyik legjelesebb mestere, aki a mantovai hercegi palota, a *Palazzo Ducale* egyik leghíresebb képsorában, a *Camera degli Sposi*-ban látható freskók egyikén örökítette meg a vadászatról hazatérő herceget és kíséretét, a díszesen fölszerszámozott lovakat s a kopókat, amelyek nyakán széles bőrvív látható. A megsebzett vad karmától vagy fogaitól védte ez őket, a varrott díszítés azonban azt jelzi, hogy ezt a részletet sem tekintette mellékesnek a kopók tulajdonosa. A jó vadász-kutya minden korban komoly értéknek számított, meg kellett becsülni, s ennek kifejezéséről nyilván a festő sem feledkezhetett el.

Hasonlóképpen ahhoz, aki vadászik, ugyancsak nagy hagyományokat folytat az, aki manapság vadászjeleneteket, vadászok vagy akár a természet, az erdőben-mezőben található vad ábrázolására adja a fejét. És ugyancsak a tradíciók őrzője-folytatója az, aki ilyen műveket vásárol, gyűjt, a lakása falán elhelyez. Aki ezt teszi, annak többnyire trófeái is vannak, őz- vagy szarvasagancsok, vaddisznó-agyarak, netán egzotikus országokban elejtett állatok preparátumai. Harmonikus egységet szeretne komponálni belőlük, hogy ha pillantása végigpásztáz a falon vagy megpihen egy-egy kedves darabon, felidézhesse vadászélményeit. Büszkélkedni is szeretne természetesen velük, jelezni, hogy ér valamit az a teljesítmény, amelyet vadászként elért, s persze ha már ilyen kiváló vadász, akkor úgy általában az életben sem lehet sikertelen, hiszen a vadászat, mint mindig, ma is drága sport, szenvedély, ha nem is uralkodói jog, de biztos anyagi háttérrel kíván.

Ahogy a trófeák, valami ilyesmit fejeznek ki a mellékük kerülő képek is. Még akkor is, ha manapság kevesen vállalkoznak arra, hogy egész alakos képen festessék le magukat, mint ahogyan például a spanyol királyi család tagjai tették, nem kisebb művésztől rendelve meg a képeket, mint ahogyan *Diego Velazquez*. A vadászt manapság inkább fényképezik, fácán- vagy nyúlhajítás közben a lőállásban vagy a terítéssel a sikeres vadászat után, a kedves vadászfegyverrel vagy éppen a nappaliban, trófeái között. A festmények, netán a vadászattal kapcsolatos rajzok, szobrok azonban ma is éppen olyan természetes módon illenek bele a vadászembert körülvevő környezetbe, mint egykoron. Már ha alkotójukban megvan az a mesterségbeli felkészültség, szakmai tudás és a művészet iránti alázat, amely a régi korok művészeit jellemezte.

Például a középkori kódexek készítőit. Sok mindenről szólnak a könyvnyomtatás föltalálása előtt készült, kézzel írt, rajzolt, festett, többnyire díszesen be kötött könyvek, Istenről, a teremtésről, bibliai történetekről, az ókori klasszikusoktól örökölt ismeretekről, uralkodói dinasztiákról és az egyes uralkodók jeles tetteiről, de van közöttük jó néhány olyan is, amelyben a vadászattal kapcsolatos remek ábrázolások maradtak fenn. Ilyen például a Heidelbergi Egyetemi Könyvtárban őrzött *Manasse-kézirat*, a százharminc lovagköltő mintegy hét-ezer stófáját tartalmazó daloskönyv, a közép-felnémet líra leggazdagabb gyűjteménye. Lapjait számos miniatura díszíti, közülük az egyik az ifjú Konrad királyt ábrázolja sólyomvadászat közben. A lovak, a lovasok ábrázolása éppoly stilizált, mint a tájé, a miniátor mégis úgy

ábrázolja a sólymot röptető kar mozdulatát, a felröppenő társa után néző sólyom tartását vagy a kutyák elől megriadó ló felhorkanását, hogy érezzük, a kép készítője kitűnően ismerte azt a világot, amelyet visszaad. A solymászat különleges szépségét, a vadászó ember és társa, a madár bensőséges kapcsolatát ábrázolja egy néhány évszázaddal később Iránban készült selyembrokát is, amelyen két alak látható szimmetrikus megjelenítésben, mindkettő előre hajol, mintha csak beszélgetnének madaraikkal.

Nem hiányzik a sólyommadár arról a miniatúráról sem, amely a kódexfestészet történetének egyik legfontosabb darabját, Berry herceg óraskönyvét díszíti. A *Limbourg fivérek Vadászok kivonulása* címet viselő, a május hónaphoz tartozó festménye azonban nem az ember és az állat bensőséges kapcsolatát ábrázolja, hanem előkelő, kulturált sportként mutatja be a solymászatot, amelyben hölgyek is részt vehettek, élvezve a sétalovaglást és a vadászat közbeni társas életet. A kor nagy stílusa, az internacionális gótika egyik szép példája ez a mű, minden részletében dekoratív, a dúsan főszerzőzött lovak, a vadászatra induló férfiak és nők ruházata éppen olyan finoman ki van dolgozva, mint a háttérben látható épület, a burgundi herceg egyik várkastélya. A lovasokat zenészek csoportja előzi meg, mögöttük fák, előttük virágzó bokrok. Minden arra utal, hogy a vadászat nagyszerűsége mellett a tavasz, a szépség, a szerelem szépségét és örömet is ki akarta fejezni a kép készítője. Jó csillagállás ez, sugallja a jelenet fölötti félkörben látható asztrológiai ábrázolás, a kos és az ikrek csillagképeivel.

A vadászat persze sosem volt kisaszozonysport, még akkor sem, ha a régi

idők nagy uralkodóinak vadászatait tökéletesen előkészítették, ha minden kelleték a helyén volt, ha a vadásznak olykor a lába elé vitték az elejtendő vadat. Berlinben egy egész városrész neve, a *Tiergarten* utal rá még ma is, hogy egykor óriási vadasparkokat hoztak létre, amelyek az uralkodói élvezet kielégítését szolgálták. Volt vadasparkja Mátyás királynak is, mégpedig a Buda melletti Nyéken, de az esztergomi érsek, Bakócz Tamás is szeretett vadászni, vadasparkjában még egy bölényt is tartott. A parkok és a háborítatlan vadonok vadjára jól képzett vadászok serege ügyelt, a királyi vadászok generációról generációra szálló kiváltságokat élveztek. Volt hát, aki megszervezte a nagy vadászatokat. Ahogyan azt E. Kovács Péter *Hétköznapi élet Mátyás király korában* című kötetében fölidézi, Zsigmond király, a magyar uralkodó, II. Ulászló lengyel király, III. Rudolf szász herceg és Frigyes nürnbergi vágrófi egy alkalommal, az 1410-es évek elején, a tárgyalások szünetében olyan vadászatot rendezett, hogy „tíz mérföldes közelségben sem bokrot, sem fát nem lehetett látni. A király a megjelentekkel, az oda rendelt paraszttal és vadászokkal, de kutyák nélkül – a fejedelmek becslése szerint – úgy kétezer vadat keríthetett be úgy, hogy közülük egy se menekülhessen. Mikor öfelsége parancsot adott, az állatoknak szabad utat engedtek, ekkor törrel és karddal mindenki annyi vadat ejthetett el, amennyit csak tudott. Így hatszáztizenkettőt sikerült leteríteni, mindenekelőtt szarvast, szarvastehenet, őzet, vaddisznót, farkasokat, rókákat és nyulakat.”

Hasonló, tömegmészárlásnak is beillő jelenetet örökít meg *id. Lucas Cranach* nagyméretű, a madridi *Pradóban* őrzött

festménye, amely az *Indulás vadászatra a torgauai kastély előtt* címet viseli, s amelyen V. Károly császár és János Frigyes szász választófejedelem számára hajtják föl a vadat, szarvasok hatalmas csapatát. A lovas hajtók és a kutyák a kép középterében lévő tó felé hajtják az állatokat, ahol azok könnyű zsákmányként ejthetők el. Annál is inkább, mivel a vadászok nagy része számszeríjat használ, amellyel közvetlen közlről minden nehézség nélkül halálra lehetett sebezni. Ezen a festményen is megjelennek az udvar nőtagjai, bájos mosoly és kecses mozgás helyett azonban itt a koncentrált figyelem, a megfeszült izmok a jellemzőek rájuk, hiszen a férfakkal versenyezve vesznek részt az öldöklés-

ben. Mindenesetre olyan hiteles az ábrázolás, hogy aligha kételkedhetünk a krónikában, amely szerint a festőnek, miután megérkezett a szász udvarhoz Wittenbergbe, mindig el kellett kísérnie urát a vadászatokra, és az eseményeket azonnal, a helyszínen kellett rögzítenie. Ugyanakkor, hogy a részletek még pontosabbak legyenek, úgynevezett előképeket is fölhasznált a mester, mégpedig a tiroli vadászkönyv egyes ábrázolásait, amelyeket *Jörg Kölderer*, I. Miksa császár udvari festője készített ura számára Innsbruckban.

Az apa festménye pedig a fiú, *ifjabb Lucas Cranach* számára szolgálhatott kiindulópontként, amikor János Frigyes egy másik szarvasvadászatát 1544-ben

megörökítette. A helyszín ezen a képen is a torgauai kastély előtti térség, a háttérben, az Elba folyó mögött föl is tűnik a kastély és mögötte a város. A kép topográfiai pontossága miatt is érdeklődésre tarthat számot, de azért is, mert gondosan bemutatja, kik vettek részt a vadászaton. Bal oldalt I. Ferdinánd német-római császár alakja látható, tőle nem messze II. Bölcs Frigyes választófejedelem, jobbra pedig a vendéglátó, Nagylelkű János Frigyes szász választófejedelem. A kép közepét itt is víztükör foglalja el, a holtág, amelybe az állatokat úzták, hogy minél könnyebben lemészárolhassák őket. Erről a képről sem hiányzik a hölgykoszorú, benne a választófejedelem felesége, Sibylle von Cleve, aki harci kedvben nem marad el a férfiktől. Akármilyen döbbenetesnek tűnik ma már a vadászatnak ez a módja (igaz, vannak, akik még emlékeznek rá, hogy a pártállami években is voltak olyan „vadászok” a pártelit tagjai között, akik helikopterban vagy terepjáróban ülve várták, hogy a hajtók közvetlen közelükbe hajtják a vadat), a festményen szívesen pásztáz újra és újra a szem. Amilyen sűrítő erővel alakította ki ugyanis a fiatal Cranach a kompozíciót, olyan hitelesen ábrázolja a részleteket, például az előtérben megjelenő hajtókat a kutyákkal vagy a csónakosokat, akik elejtett szarvasokat szállítanak.

A vadászat másféle képi ábrázolásai is fennmaradtak azonban ebből a korból. Például *id. Pieter Brueghel hónapképeinek* egyike, a *Tél*, amely a *Vadászok a hóban* címet viseli, s amelyen nem a vad elejtése látható, hanem három hazatérő vadász, kutyáik társaságában. A tájat hó fedi, a háttérben a falu látható, a befagyott tó, amelyet korcsolyázók

hada lep el, mögöttük pedig a horizontig emelkedő hegyek. A vadászok láthatóan nem gazdag emberek, a zsákmány szerény, talán a szükség vitte rá a vadászokat, hogy felkerekedjenek; az bizonyos, hogy nem a kedvtelés, amely miatt az uralkodói vadászatokat rendezték. Mindenesetre a kép minden részlete összetartozik, a borús téli táj hangulatát utánozhatatlan pontossággal adja vissza a festő, s benne a vadászatot mint ősi, az emberiség történetétől elválaszthatatlan tevékenységet örökíti meg.

Az ábrázolásnak ez a pontossága jellemzi *Roelandt Savery* képeit is, amelyek egyébként festésmódjukban is nagyon hasonlítanak Brueghel műveire. Savery, aki II. Rudolf udvari festőjeként évekig dolgozott a prágai udvarban, szisztematikusan gyarapította ismereteit, de az is előfordult, hogy a császár megbízásából utazott el az Alpokba, hogy érdekes tájrészleteket és szép motívumokat találjon. *Táj állatokkal* című festményében szinte enciklopédikus teljességgel gyűjti össze az állatvilág szebbnél szebb példányait a kép előtérben, míg a háttérben egyrészt antik építészeti maradványokat, másrészt a végtelenben elvesző tájat ábrázol. A képet *Ovidius* egyik költeménye ihlette, amelynek Orfeusz, az énekes a hőse – apró alakja ott is látható a jobb oldali rom előtt –, mögötte a mellőzöttségükért bosszút álló trák asszonyok jelennek meg, az előtérben látható állatok pedig a védelmére kelnének. Az antik mitológia és a természet teljességének a szépsége lengi körül a kompozíciót, az intellektuális töltetű a finom lírai érzések társulnak.

Ugyancsak az antik motívumok és a részletek realizisztikus megragadása jellemzi *Peter Paul Rubens* két festmé-

nyét, amelyek szintén Ovidius egyik költeményéhez kötődnek, s amelyeken a művész *Meleager* és *Atalante* vadkanvadászatát ábrázolja. Azon túl, hogy az alkotó ugyanannak a jelenetnek az ábrázolását két, tökéletesen más kompozíciós rend alkalmazásával oldotta meg sikeresen, a képek egyik legmegragadóbb mozzanata az, ahogyan a megsebesült, felbőszült állat és a vadászkutyák viaskodását ábrázolja. Egy évszázaddal korábban Estei Hippolit egri püspök egyik vadászata kapcsán, medvével kapcsolatban írt le hasonló jelenetet a püspök krónikása, *Lodovico de Bagno*: „Érdekes volt látni, midőn a medve néha lekuporodván a földre, mint egy macska, hirtelen rávetette magát a kutyákra, s megragadván mancsaival, egyet-egyet feldobott a levegőbe, mint egy labdát.”

Üzött vad és vadászkutyák harcát ábrázolja *Jan Fyt* egyik akvarellje is, amely nem sokkal a Rubens-képek után készülhetett, csakhogy itt megváltoznak az erőviszonyok: az ebek egy rókát támadnak meg, s ejtenek is el minden bizonnyal, ha a harc véget ér. A jelenet realizmusa, az akvarelltechnika alkalmazásával járó oldott festőiség, az állatok és a mögöttük lévő erdőrészetek egysége hallatlanul maivá teszi ezt a majdnem négyszáz évvel ezelőtti ábrázolást, annál is inkább, mivel valami olyan személyesség, érzelmi töltés is sugárzik a lapról, amely korunk vadászfestői számára is példamutató lehet. Ez a személyesség, a festői mondandó és a téma tökéletes összhangja jellemzi a XIX. század ama két nagy művészt is, akiknek a munkásságában még abszolút egységet jelent a művészeti érték és a

sajátos motívumvilág. *Delacroix* egzotikus vadászjelenetei ugyanúgy a romantika művészetének csúcspontjait jelentik, mint ahogyan *Courbet* vadászatot, elejtett vadat ábrázoló festményei is az életmű szerves részét képezik. Egyben pedig talán a végpontot is, hiszen a következő művészgenerációk, az impresszionizmus, a posztimpresszionizmus mesterei művészetében – nem beszélve a 20. század izmusairól – a vadászati tematika csak elvétve jelenik meg. A művészet nagy áramlatai számára, sok más témával egyetemben, úgy tűnik, a vadászati tematika sem jelent inspirációt a fölvetődő művészi kérdések megválaszolásához.

A vadászat mint téma azonban azóta is számos művész életművét meghatározta, s ahogyan *Csergezán Pál*, *Muray Róbert* és jó néhány ma is alkotó művész mun-

kássága jelzi, ma is jelentős értékeket hoz létre. A pontos megfigyelés és a személyesség, a művészi tömörítő erő és az egyéni stílusjegyek egyszerre jellemzik ezeket az alkotásokat, ahogyan jellemezték az elődökét is. Mentese a rutintól, a sémáktól, a sok-sok olcsón megkapható kép hasonlóképpen olcsó, sőt művészileg értéktelen megoldásaitól. Nincs belőlük sok, nem adják őket fillérékért, mint ahogyan sok kereskedő adja mázsolmányait arra számítva, hogy a tetszetősen megfestett vadászjelenet az alkonyati tájban vöröslő ég előtt majd úgyis „eladja” magát. A jó vadász számára nem mindegy, hogy hogyan ejti el a vadat – s nem lehet mindegy az sem, hogy milyen értéket képvisel az a vadászkép, amelyet trófeái között a falra akaszt.

P. Szabó Ernő

BALOGH PÉTER

1947–1982

30 ÉVE HUNYT EL A NIMRÓD LEGENDÁS RAJZOLÓJA

1947-ben született Budapesten. Három-négy éves korában, már felismerhetően rajzolta meg az őt körülvevő világot, kedvenc témája a repülőgép volt, és az állatok mindenféle fajtája. Szerencséje, hogy élményeit a zalai rokonainál töltött nyarak színesítették, itt ismerkedett meg a falusi emberek életével, a falut körbeölelő erdőkkel, a természettel. A vidéki életmód ismerete később több könyv, mint a *Kele*, a *Vuk*, a *Lutra* stb. illusztrálásánál is fontos. A pesti gyerek a környékben is megtalálja a természetet, mint ahogyan ő is. Rákoshegyen laktak, és a közeli Merzse-mocsár „felderítése” szüleinek nem kis izgalmat okozott. A Képzőművészeti Főiskolán szerzett diplomát; Ék Sándor már itt ráértett tehetségére, felmentést kapott tőle az alapképzések látogatása alól, és önálló műterme volt a főiskolán. 1968-ban az *Élet és Irodalom*ban jelentek meg első rajzai. Az általa illusztrált első könyv a *Vadak* volt, mely a Móra Kiadó Búvár sorozatában látott napvilágot, 1973-ban. Ugyanabban az évben Fekete István németül megjelent *Lutrájában* is ő az illusztrátor; egyébként mintegy ötven mesekönyvet illusztrált, formálva az ifjúság ízlésvilágát. 1976-ban lett a *Nimród* állandó rajzolója. 1982-ben bekövetkezett haláláig szinte nem volt szám, amelyben ne jelent

volna meg valamely munkája. A lap formájában, külső megjelenésében is megújult, és mondhatni európai színvonalú lett. Sokan – ez nem túlzás – szinte rajzai miatt várták, hogy kézbe vehessék a lapot. Megtiszteltetés volt, ha valakinek az írását ő illusztrálta: „beleélte” magát a téma hangulatába, és itt jelentkezett zsenialitása, nemcsak a vad, a táj volt élet-hű, hanem a pillanatnyi esemény – amit egy rajz visszaadhat az írásból – volt teljesen életszerű. Szeretett vadászni, de néha – mesélte – órákig csak pihent a puskát a magasles sarkába állítva, csak figyelt és rajzolt, de főleg „gondolatilag” raktározott, ugyanis igazán „fejből”, emlékezetből alkotott. 1980-ban dr. Nagy Endre vendégeként négy és fél hónapot töltött Afrikában, csodálatos rajzokkal örökítve meg Afrika varázsát. Jó néhány rajza a balatonedericsi Afrika Házban ma is látható. (– Bivalyt is löttem! – mesélte nem kis büszkeséggel.) Itthon a Bakony adott neki leginkább „ihletet”. A magyar vadászati kultúra óriási szerencséje, hogy érdeklődése a vadászat felé fordult. Hátrahagyott életműve is kincs, de elképzelni sem lehet, mit adhatott volna még nekünk, ha 1982-ben hirtelen vége nem szakad reményekkel, tervekkel teli életének...

Dr. Koncz István

A VADÁSZKÜRT

TÖRTÉNETE

Sokak szerint a legősibb hangszer: egyes vélemények szerint már a harci dobok előtt kialakult. Az embernek mindig szüksége volt valamiféle kommunikációra, és már az ősember is felfedezte, hogy a vadászatok során sokkal eredményesebb lehet, ha különböző hang- és kézjelekkel kommunikál. Hamar rájöttek arra, hogy ha letépi a fa kérgét, majd azt összehajtva, összetekerve belekialtanak, a hang sokkal messzebbre hallik. Ezek voltak az első vadászkürtök. Anyagukat tekintve ekkor még fából, csontból, szaruanyagokból, illetve a tengerek közelében élő népeknél különböző csigákból készültek. Az idők folyamán a kürtök anyaga és formája sokat

változott, de a vadászkürt rendeltetése, hagyománya a mai napig fennmaradt. Nagyon fontos, hogy a vadászkürtös hagyományok ápolásakor a mai napig a vadászatokon használatos élő kultúráról beszélünk. A vadászkürtöt Európában elsőként a német császár udvari vadászatain, az 1850-es évek környékén vezette be a császár udvari fővadásza, *Has Heinrich von Pless* herceg. Később a klasszikus B hangolású vadászkürt erről a fővadászról kapta a nevét (Pless-kürt). A vadászkürt használata a főúri vadászatokon az 1870-es évekre általánossá vált. Magyarországon ugyanúgy, mint a német császár udvari vadászatain, szintén az ezernyolcszázad évek elején jelentek meg az első vadászkürtösök a vadászatokon. *Gróf Festetics Leó* a herceg

Esterházy család ozorai fővadászatairól számol be egy korabeli leírásban, ahol megemlíti bizonyos *Prinster* testvéreket, akik a herceg udvari vadászkürtösei voltak. Az említett műben többször említi a csodálatos kürtzenét az ún. „Hallali téren”, és a feljegyzés végén bemutatja azt a kottagyűjteményt, amelyből akkoriban játszottak a főúri vadászatokon. Bizonyos tehát, hogy Magyarországon – ugyanúgy, mint a germán vadászati kultúrát követő környező országokban – már az 1800-as évek elején szóltak a kürtök a vadászatokon. Ettől kezdve hazánkban a vadászatokon szórványosan szóltak a vadászkürtök, de e szokásnak hosszú ideig nem alakult ki olyan erős kultúrája, mint a környező országokban. Ennek egyik fő oka, hogy azok az emberek, akik képviselték a vadászkürtös kultúrát, térben és időben nem találkoztak. Az első feljegyzések 1824-re tehetőek, aztán a huszadik század elején, a harmincas években több fotón is látható a vadászkürt használata. A híres vadgazda *Gróf Károlyi Lajos*, a tótmegyeri háziúr maga is használt vadászkürtöt a vadászatai irányítására. A történelmi résznél meg kell említeni a *Fuchs* családot, ahol apa és fia mint ismert hivatásos vadászok, elismert vérebvezetők, hosszú ideig ápták a vadászkürtös hagyományokat a Bakony és Gödöllő környékén. Aztán a múlt század nyolcvanas éveiben Sellye környékén alakult ki egy „iskola”, melyet szintén ismert hivatásos vadászok és vérebvezetők képviseltek (*Buzgó, Rakovics, Jung*). A kilencvenes évek elején a vadászkürt reneszánszát éli Magyarországon: ennek központja Baranya megye, ahol elindulnak az első, országosan is meghirdetett vadászkürtös-tanfolyamok. Ennek hatására

1994-ben, Baranya Vadászkürt Együttes néven megalakult az első olyan vadászkürtegyüttes, mely B hangolású natúr vadászkürtökön vadászszignálokat játszott. Ezek után sorra alakultak a vadászkürtös csapatok, és húsz éven át napjainkig közel ezer vadász, jobbra hivatásos vadász ismerkedett meg a vadászkürt használatával és annak kultúrájával. A vadászünnepeken mind gyakrabban csendülnek fel az ismert kürtszignálok, és egyre több vadászkürtös-találkozót szerveznek a csapatok, melyek ekkor még nem versenyek, csupán fesztivál jellegű találkozók voltak. A magyarországi vadászkürtegyütteseket az „ügy” szeretete, a vadászati kultúra ápolása tartotta össze, ezért nem meglepő, hogy 2006. március 17-én, a Baranya megyei Kövestetőn megalakult a VKE Magyar Vadászkürt Egylet. Az egylet célja, hogy egybefogja a magyar vadászkürtösöket, ápolja a vadászati és vadászkürtös kultúrát. Az egylet megalakulása után megelénkült a vadászkürtöslet Magyarországon. Hamarosan megjelent az első kottagyűjtemény *Szóljon a vadászkürt* címmel, az első lemezfelvétel CD formájában *Vadászúdv* címen, és *Kircsi László* az egylet felkérésére 2006-ban megkomponálta az első, natúr vadászkürtre íródott Hubertus-misé, melyet a Baranya Vadászkürt Együttes mutatott be az országos vadásznap keretében, a Somogy megyei Szöcsénypusztán, 2006. augusztus 26-án. Az egylet megalakulása óta folyamatosan dolgozik. Az évente megtartott szakmai napokon a frissen alakult csapatok minősítővizsgát tehetnek (A, B kategória). Megalkották a vizsga- és versenyszabályzatot, és éves munkaterv alapján dolgoznak.

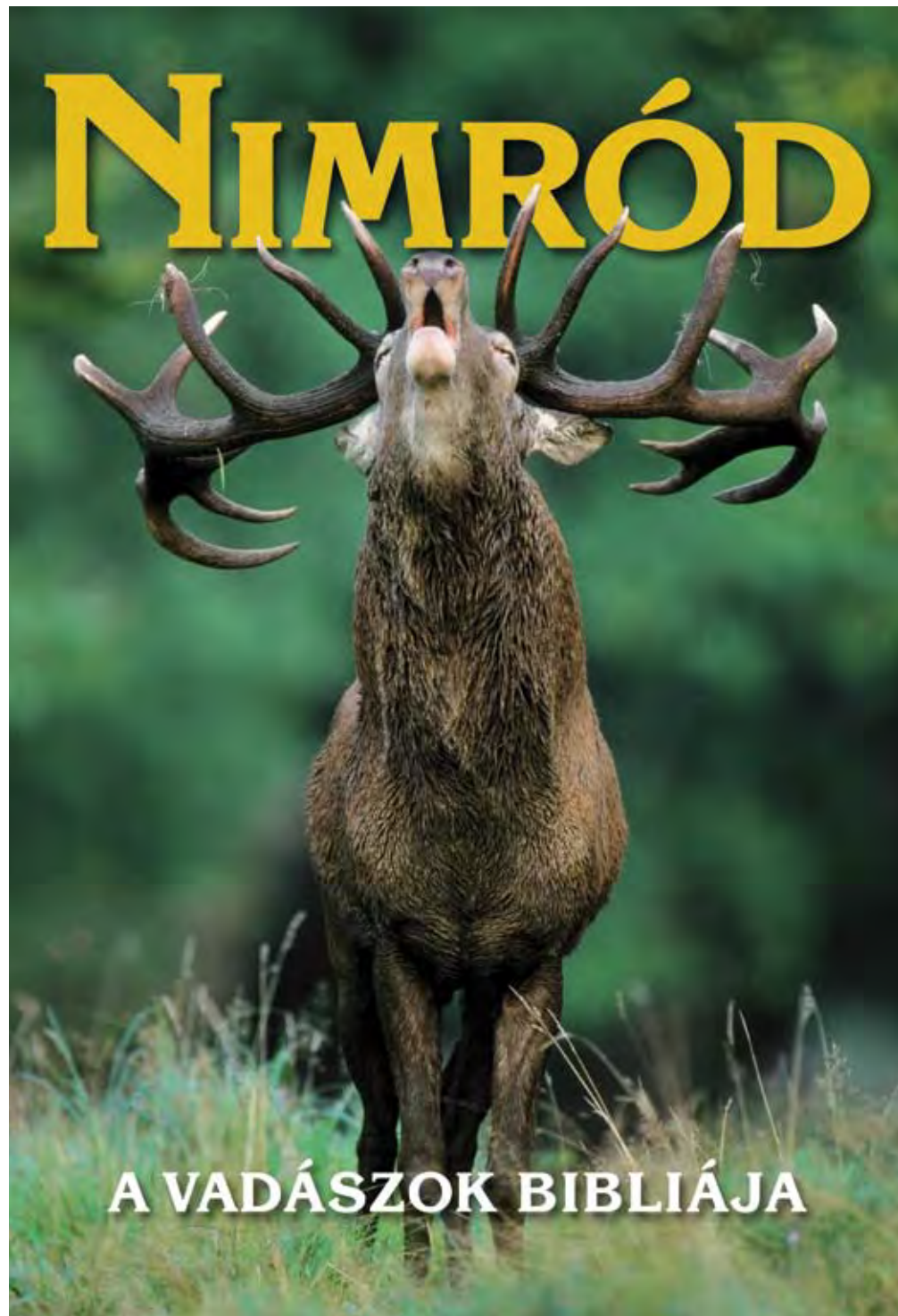

TERÍTÉKSZIGNÁLOK

Európában minden vadászható vadfajnak van ún. terítékszignálja, mely akkor csendül fel, ha az adott vadfaj egyedét elejtik, és a vadászok terítékre (ravatalra) fektetik. A terítékszignálok egész Európában egységesek, ami az jelenti, hogy nincs külön komponálva kürtszignál a magyar szarvasnak vagy a cseh muflonnak. Ezek a szignálok német eredetűek, a szerzők nagy részének a neve a múltó idő homályába vész. A terítékszignáloknak a vadászat végén megvan a pontos sorrendje, melyet a vadászati regula rendez. Nagyon fontos, hogy ezeket a melódiákat a vadászok mindig hajadonfótt, levetett kalappal hallgatják végig, miközben a kürtös fején minden esetben fenn van a kalap. A terítékszignálok sorrendjét a régi vadászszokások határozzák meg,

miszerint egyéni vadászon minden esetben a fővad a gímszarvas, ezért ezt a vadfajt illeti az elő kürtszignál (terítéken a szarvas). Ezt követi sorrendben a dám, az őz, a muflon és a vaddisznó, majd a dúvadak. Társas vadászon, amennyiben vaddisznóhajtás terítékénél állunk, úgy minden esetben a vaddisznó kürtszignálját fújjuk elsőként, még akkor is, ha esetleg egy sebzett bika is a terítékre került. Terelővadászon – amennyiben vadásszák a tarvadat is – a következő a sorrend: gím, dám, őz, muflon, vaddisznó és dúvad. Apróvadteríték esetében a fővad a mezei nyúl és a fácán; nyúl vadászon minden esetben a mezei nyúl kürtszignálja szólal meg elsőként, azután a fácán és a dúvad.

Agyaki Gábor
VKE Magyar Vadászkürt Egyesület

Csaholó hungaricumok

A régi magyar kutyafajtákkal foglalkozó szakkönyveket forgatva, meglepve tapasztaljuk, hogy többségük csak a pásztorkutyákkal foglalkozott. Raitsits, Anghi, Hankó egyaránt írt monográfiákat a magyar fajtákról, ám a vadászkutyák egyszerűen kimaradtak belőlük.*

A magyar kutyafajták történetének kutatása a 20. század második felében kezdődött el. Ez persze nem véletlen, hiszen kilenc nemzeti kutyafajtánk is ekkorra forrott ki, s a múlt században alkották meg a standardjaikat is. Sokan jeleskedtek e munkában, ám ha a vadászkutyákról esik szó, két nevet mindenképpen ki kell emelnem: *dr. Fodor Tamás*ét (1934–1983) és *Standeisky Andor*ét (1906–1981).

Mindketten sokat munkálkodtak azon is, hogy a hazai vadászkutyafajták fennmaradjanak. Különösen a magyar vizsla és az erdélyi kopó érdekelte őket. *Standeisky Andor* vaskos monográfiát is írt a magyar vizsláról – amely sajátos nyomtatásban sohasem jelent meg. Ennek kézírata szerencsére fennmaradt, ám a többi magyar vadászkutyafajtáról szóló pótolhatatlan gyűjteménye, jegyzetanyaga odalett.

* *Dr. Raitsits Emil: A magyar kutyák, Budapest, 1924; Anghi Csaba Geyza: A magyar pásztorkutyák és külföldi rokonfajták, Budapest, 1936; Dr. Hankó Béla: Ősi magyar kutyák, Debrecen, 1940*

Bár honfoglaló őseink jobbra pásztorkutyákat hoztak magukkal, azért voltak velük vadászkutyák is, vélhetően keleti jellegű fajták. S mivel őseink lovas nomádok voltak, aligha vadásztak gyalogosan. Ebből adódóan kutyáik is agár, illetve kopó jellegűek voltak.

A honfoglalás után, a középkorban többféle kutyát is használtak vadászatra. A korabeli ábrázolások nem egyértelműek, mint ahogyan a leírások sem. Az biztos, hogy voltak kopók, agarak. Emellett még szó esik „szelindekekről” is, amelyek megfogták a nagyvadat.

Kutyákat szinte mindenféle vad elejtésénél használták. Egyaránt fontos szereplői voltak a lovas nagyvad vadászatnak és a solymászatnak.

AZ ERDÉLYI KOPÓ

A fajta kialakulásáról így ír *Fodor Tamás*: „Az erdélyi kopó története szorosán összefügg a magyar vizsla történetével. A nyugati vizslafajták az Ibériai-félszigeten az ott kialakult kopótól

foto: Babiczky A. – A Vadászkutya magazin

veszik eredetüket, míg a több mint két évezreddel ezelőtt a Kárpát-medencét és a Balkánt meghódító kelták saját kopóikat hozták magukkal. Ebből a kétezer évvel ezelőtt használt kelta kopóból alakultak ki a Balkán-félsziget jellegzetes kopófajtái (albán, illír kopók), valamint a Kárpát-medence sajátos természeti és vadászati viszonyai között is létrejött egy jellegzetes kopófajta, a pannon kopó.”

Egy másik vélemény szerint (*Kovács Ágnes*): „A kopók és az agarak ősi típusú vadászkutyák, valamennyi vadászbefajta elődei. A nyugat- és kelet-európai kopótípusokat már az időszámításunk előtti évszázadokból származó leírásokból, illetve az óegyiptomi ábrázolásokból ismerjük. A nyugati típust a kelta kopó képviselte, feltételezett pannóniai elterjedését pedig a rómaiaknak köszönhetjük.”**

A kopó szó eredeti jelentése: elkopó. *Standeisky Andor* szerint a kelta

kopó (illetve az ebből később kialakult pannon kopó) és a honfoglaló magyarokkal érkező, úgynevezett tatár kopó leszármazottja az erdélyi kopó, amely nagymértékben megőrizte ősi formáját.

A pannon kopó szinte nélkülözhetetlen vadásztárs volt az ország akkori természeti viszonyai között. Ekkor még végeláthatatlan nádasok, mocsarak, hatalmas erdőségek voltak a jellemzőek e területre. Ilyen helyeken vadászni viszont eb nélkül aligha lehetett. Amikor honfoglaló őseink megérkeztek a Kárpát-medencébe, saját vadászkutyáik is voltak (például a már említett tatár kopó), amelyek kereszteződtek a helyben élőkkel. Ám ahogy telt-múlt az idő, egyre inkább megváltozott a táj. A mocsarak egy része eltűnt, az erdőket meglepő gyorsasággal irtották, s nagyobb erdőfoltok csak a hegységekben maradtak fenn. A vadnak

pedig kellett az erdő, így a kopó is követ- te a vadat – a hegysegekbe.

S hogy mi lett az Alföldön rekedt ko- póval? Vizsla lett belőle – de erről majd később. Az erdélyi kopó első ábrázolásai a 12. századból maradtak ránk, majd ké- sőbb felbukkan a 14. századi *Képes Kró- níkában*, ahol különböző színű kopók szerepelnek. Később egy 17. századi vé- sett erdélyi serlegen is megfigyelhetők kopók.

Az erdélyi kopónak hajdan két „ökotípusa” volt, mindkettő az élő- helyi adottságok miatt alakult ki. A két vál- tozatot később gyak- ran együtt tartották. A hosszú lábú erdélyi kopót erdei nagyvad- vadászatokhoz hasz- nálták (bölény, medve, vaddisznó és mások), míg a rövid lábút in- kább apróvadra, va- lamint a sziklás tere- pen zergére. (A két alfajta marmagassága kb. tíz centiméterrel tért el egymástól.)

Az erdélyi kopó a középkorban élte virágkorát. Kedvelt, megbecsült vadász- kutya volt. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy bár az erdélyi kopó külön fajta, számos olyan környékbeli kopófajta létezik, amelyek egy részétől alig-alig lehet megkülönböztetni (szlo- vák, lengyel, osztrák, isztriai stb.). A ha- sonlóság nem véletlen, hiszen vélhetően közös őstől származnak, s emellett azo- nos munkát végeztek, többnyire hason- ló terepen.

S bár évszázadok kedvelt vadásztár- sa volt, az erdélyi kopó csak a 19. szá-

zad második felében lett többé-kevés- bé egységes fajta. Nyugat-Európában ötven–száz évvel azelőtt már a külsőre is igen magas követelményeket állítottak a tenyésztők; nálunk ez lassan és jóval ké- sőbb következett be.

A 19. században vetélytársa is érkezett az erdélyi kopónak: megérkezett hozzánk Angliából a falkasport, az ottani rókako-

fény: Dr. Fodor Tamás

pókkal együtt. Szerencsére a rókakopó és az erdélyi kopó használata többnyire földrajzilag elkülönült egymástól – az előbbivel elsősorban az ország alföldi és dunántúli területein vadásztak, míg ez utóbbi jobbára „hegyi kutya” maradt.

Bár a közhiedelemben ez él, a kopó- zás nem csupán lovas vadászati módot jelent. A hagyományos kopózáshoz tar- tozik, amikor a gyalogos vadászra a ku- tyák ráhajtják a vadat. Egyedül a hegyek között, az erdélyi kopók birodalmában maradt fenn hosszabb ideig a vadúzás e formája.

A következő idézet, amely Erdődy Ru- dolf *Magyar kopófalkák és falkászatok* c.

könyvéből való, igazolja, hogy a XIX. század közepén még nem volt egységes erdélyi kopó, s azt is, hogy e fajta inkább csak a gyalogos kopózásban jeleskedett.

„Erdélyben egy angol úr, John Paget, ki itt telepedett le és erdélyi nemes idige- na lett, valamint báró Wesselényi Ferenc 1842-ben, eredetileg puskavadászato- kon használt fekete kopókkal vadásztak Kolozsvár körül. (...) ...sok fáradságba került, míg a lovakkal szemben félénk, szófogadatlan és egyébként is formátlan erdélyi kopókkal valamilyen sportot tud- tak nyújtani.”

Ugyancsak ő írja másutt: „1876-ban Jósika Andor és Gyula bárók Várfalván

fény: Dr. Fodor Tamás

magyar kopókból álló falkát tartanak és ugyanakkor Mezősámsondon Bethlen István és Teleki Géza grófok magyar és angol kopókkal kezdtek vadászni.”

A könyvből persze az is kiderül, hogy a kétféle kopót nem keresztettk egy- mással, s az erdélyi kopó akkoriban elterjedt fajta lehetett, noha nem volt annyira egyöntetű külsejű, mint a róka-

kopó. Ám mindkét fajtát más-más célra tartották. Az új divat, a lovas kopózás hamar népszerű lett, de sok vadász szá- mára mégis idegen volt, főleg a hegy- vidéki környezetben. Vadászkutyáik, kopóik számára is jobban megfelelt a hegyvidéki erdősegekben kialakult ősi, gyalogos vadászati mód.

Az erdélyi kopó törzskönyvezése a 20. század első felében kezdődött el, de az első világháború kitörése ezt a mun- kát derékba törte. 1941-ben 27 egyedet írtak össze a fajtából.

1947-ben azonban egy hihetetlen os- tobaság csaknem kipusztította az erdélyi kopót. Egy román tör- vény elrendelte, hogy minden kopót ki kell irtani – lévén dúvad! Az amúgy is kisszámú kopóból alig maradt valamennyi. S ak- korra már Magyar- országon sem tudtak egyetlen példányról sem a szakembe- rek. Úgy tűnt, a fajta sorsa megpecsételő- dött. Ám szerencsé- re mégsem! Fodor Tamás 1968. XII. 5- én kelt, Standeisky Andorhoz írt leve-

lében így írt: „Örvendjen, Bandi Bátya, a Te kutyás szíved: itt van, lábaim mel- lett fekszik 2 db erdélyi kopó. Sajnos test- vérek, de gyönyörűek. Nevük is van, én adtam: Máramarosszigeti Mózsi és Réka. Mindkét név tősgyökeres székely, nevük- ben is viseljük erdélyi származásuk ma- gyarságát.

Hát sorrendben. Évek óta nyomoztam ismerősök, rokonok révén erdélyi kopó

után. Nincs és nincs és nincs. (...) Botond barátom vonalán új vonalat tudtam felvenni. Tóth Kálmán erdélyi vadászíró fiatalabb éveiben maga is kopózott, s így jutottam egy máramaroszigeti címhez: Nistor Péterhez, akinek sürgősen írtam, hogy a birtokában lévő kopókból mindenáron venni akarok. (...) Igen ám, de azt kérte, minél előbb hozzuk át. Én ebben a félévben már még egyszer nem kapok útlevelet, pffü, képzelheted, hogyan főtt a fejem. Szerencsére dr. Györfy Lajos a MAVOSZ állatorvosa nov. végén hazautazott s áthozta a kutyákat. (...) December 1-én érkezett meg (10 napos otthon tartózkodása alatt 7-et a kutyaiügyben lótt-futott.) Úgy volt, hogy a 2000 lei-t Puy Aladár egy aradi körorvos (román) ismerőse útján fizetjük ki, s ahhoz írt Puy ajánló sorokat. Ez az úr nem volt rest, felhívta telefonon a mszigeti kopóst, Nistor, s megfenyegette, el ne merje adni a kurva magyaroknak a két kutyát, mert feljelen-ti. Ez csak egy epizód a sokból. A másik: Romániából nem lehet kutyát kihozni. Végül a Mvhelyi Vadászszövetség vezetője adott egy ajándékozási nyilatkozatot Györfynek (a bukaresti külkerminisztérium megtagadta a kivitelt) s azzal hozta át. A határnál a románok persze akadékoskodtak, hogy ez a papír nem elég, de szerencsére Györfyt se a falvédőről szedték le, kész volt a válasz.: Épp ma, dec 1-én van ötven éve, hogy Románia egyesült Erdéllyel és ennek emlékére, a Nagy Románia felé tett első lépés emlékére aján-dékozták nekünk a kutyákat s Pesten ki lesz írva a ketrecükre: A nagy román nép ajándéka az évforduló alkalmából.

No meg pár lei baksis is nyomott valami.”

A júniusi születésű kutyák a Fővárosi Állat- és Növénykert tulajdonába kerül-

tek. Később megindult a tenyésztésük is. Mivel a testvéreket nem akarták fedeztetni, az ismert állatidomár, Szigethy Kálmán albán kopó kanja volt az első alom apja. Hét kölyök született, közülük kettő inkább az albán kopóra ütött, őket kivonták a tenyésztésből, a négy szuka és egy kan viszont teljesen az anyjára hasonlított.

Két évvel később ismét sikerült tiszta vérű erdélyi kopókat beszerezni, így 1971-ben egy feltámasztott kutyafajta mutatkozhatott be a budapesti vadászati világkiállításon. Megalkották a fajta-standardot is, majd az FCI (Nemzetközi Kynológiai Szövetség), leginkább a fajta történelme alapján, önálló, ősi magyar fajtának ismerte el.

A MAGYAR VIZSLA

Ha az erdélyi kopó történetét nehéz csokorba szedni, akkor a magyar vizsláét talán még nehezebb.

Először is, talán érdemes pár szót arról is ejteni, miért alakultak ki a vizslák. Miért volt rájuk szükség? Az indok részben Európa természeti képének megváltozásában is keresendő. Kontinensünk nagy részéről hihetetlen sebességgel tűntek el az erdőségek. Kellott a fa a tüzeléshez, de még inkább az építkezésekhez, hajóépítéshez, fegyverekhez, nyílvevőkhöz, lándzsákhoz stb. stb. stb. Az erdővel sok helyről eltűnt a nagyvad; néhány fajuk, a medve, bölény a kontinens nagy részéről végképp kiveszett, míg az őstulok teljesen ki is pusztult. Az erdők helyén rétek vagy mezőgazdasági kultúrák alakultak ki, ahol volt apróvad. Igen ám, de ezt zsákmányul is kellett ejteni! Nem csak a nagyvad, de az apróvad vadászatánál is szükség volt

megbízható kutyákra. Nagyvadra ott voltak a kopók, de szükség volt valami másra is: jó orrú, a szárnyas vadat jól jelző, ugyanakkor nyugodt, engedelmes és könnyen idomható ebre. Tehát az oly divatos solymászathoz, hálózashoz kitenyésztették a vizsla őset, egy afféle fűrjész-madarász kutyát. (Akkoriban másképp nemigen lehetett apróvadra vadászni. Azaz lehetett még mindenféle csalafinta csapdákkal, ám ezek nem voltak törvényesek, és kutya sem kellett melléjük.) A fűrjész-madarász kutya őse a kopó lehetett, hiszen a kopók jó orrú állatok, másfelől pedig megállnak a megtalált vad előtt – és csak azután kezdik hajtani. Nos, „csak” ez utóbbi tulajdonságról kellett leszoktatni. *Standeisky Andor* szerint a történelem folyamán

a következőképpen vadásztak a vizslával: „*Eleinte fekvéssel jelezték a vizslák a vadat, valószínűleg azért, hogy a jelzett szárnyas vadat a kutyával együtt le lehessen szorítani a vadászathoz használt fedőhálóval. Csak később jelzett a vizsla ülve, majd állva.*”

Mivel a kovás és kanócos puszkák sokáig voltak használatban, s ezekkel persze nem lehetett apróvadat lőni, a vadászati viszonyok az újkor kezdeti időszakában sem sokat változtak. Amint elterjedtek a gyutacsos puszkák, amelyekkel mozgó apróvadra is lehetett lőni, úgy csökkent a hálózás és a solymászat jelentősége. (Az orrvadászat persze továbbra is virágzott.) Ez az időszak azért sem kedvezett a vizsláknak, mert míg évszázadokon át

fotó: Babiczky A. – A Vadászkutya magazin

SZIKRA

1937-ben érdekes füzet jelent meg *Kutyaportrék**** címmel, amelynek írója *Kittenberger Kálmán* volt. E ma már felettébb ritka kiadványban a legendás vadász és lapszerkesztő így ír magyar vizslájáról: „Szikra az öreg Miss utóda volt: magyar vizsla, és volt benne valami a magyar paraszt tempós rátartiságából. Sajnos ebben az évben (valószínűleg 1933-ban – K. Zs.) áldozata lett a környékünkön dühöngő szopornyicajjárványnak.

Amikor hozzám került, a bemutatkozás alkalmával előszedtem öreg vadászruhám, hátizsákjaimat, vadászkeszemet, ezeket azután Szikra alaposan – mondhatni, elemelve – végigszagolgatta. Tudtam, hogy akkor állapítja meg rólam a tudnivalókat. Úgy látszott, a finom kutyaoorr jó bizonyítványt olvasott ki, mert csakhamar olyan ragaszkodó vadászpajtásom lett, amelyet csak a magyar vizslák között lehet találni. (...)

Neki nem kellett a golyós puskát a söréstől megkülönböztetnie, mert ő akkor is »illetékes« volt, amikor a golyós puskát emeltem le a fegyverállványról, mert hát ő olyan volt, mint minden szegény ember cselédje: »mindenes«. Igen, mindenes vizsla, és sokszor volt úgy, hogy nappal vizslamunkát végzett, késő délután pedig kineveztem vérebnek, és nagyvadra cserkészett velem. (...)

Ha a körülmények úgy kívánták, hátizsákomnál lefektetve hagytam, és ott kellett óráig rám várnia. Magaslesekre pedig – akárcsak »artisták«-nak kiképzett testvérei – magától fel- és lemászott.

Ragaszkodása és féltékenysége néha nagyon mulatságos volt. Például, ha feleségem beszédéből valami engem érintő gúnyt vagy sérelmet vélt kiérezni – és mondhatom, hogy ritkán tévedett –, akkor szőrét felborzolta, és mérgesen kezdett morogni feleségemre. Ilyenkor, és amikor feleségem néha az éjjeliszekrényen lévő pénztárcámból pénzt akart kivenni, és Szikra előtte morogva elállta az utat, feleségem holmi sötét célzásokat tett arra nézve, hogy régen, nagyon régen, nem tudom, hányadik »inkarnációban« kutyám és én alighanem testvérek voltunk. Szikra volt akkor a sokkal gonoszabb, ezért bűnhődik kutyaalakban.”

csak a nemesség vadászhatott – akik többé-kevésbé tiszta vérű kutyákat tartottak –, már az erősödő polgárság is fegyvert és kutyát ragadhatott. Ha a nemeseknél nem is beszélhetünk tervszerű tenyésztésről, jóindulatú szaporításról azért igen. Ám amikor a vadászat

előjogát elvesztették, s – kis túlzással – már mindenki vadászhatott, a vizslák „felhígultak”, típusos példányt már alig lehetett találni. Szerencsére előbb az angolok, majd a németek is észbe kaptak, s hamar kitenyésztették a saját nemzeti vizsláikat.

S most térjünk rá konkrétan a magyar vizslára, amelyet hajdan sárga vizslának neveztek!

***A füzet anyagát a szerző 1933-ban a Budapesti Rádióban felolvasta, és egyes részei A Természetben később megjelentek.

A magyar vizsla története az idők homályába vész. Legutóbb *Farkasházi Miklós* foglalta össze, részben *Standeisky* munkájára hivatkozva, a fajta történetét. A honfoglalás korából nincs bizonyítékunk arra, hogy őseink a fentebb említett hálós vadászatot űzték-e, avagy sem. Az azonban bizonyos, hogy a solymászat elterjedt vadászati mód volt, tehát szükségük volt a későbbiek során vizslákra vagy „vizsla tulajdonságú” kutyákra.

A vizsla szót nyelvészeink finnugor eredetűnek tartják, s már a 12. században szerepel mint személy- vagy helynév: vadászeb jelentéssel. Magyar nyelven azonban csak a 14. században készített ún. „Besztercei szójegyzék”-ben szerepel (1395).

Standeisky említ egy 1510. augusztus 17-én kelt levelet, melyet Komlósy Mi-

hály írt öccsének, Komlósy Tamásnak: „...továbbiakban kérlek, szerelmes öcsém, hogy küldj nekem egy jó vizslát, fűrjészni valót.” Innentől kezdve mind többször előkerül a vizsla szó. Hankó Béla szerint Balassi Bálint (1551–1594) is tartott vizslákat, „nagyra becsülte a jó magyar vizslát, és barátainak többször is küldött jó vadászó madarat és vizslát”.

1568-ban pedig Batthyány Ferencné ígígyen ír fiának, Boldizsárnak: „Kérem kegyelmedet, mint jó fiamat, hogy adjon nekem egy rárót (sólymot – K. Zs.) és egy vizslát, mert hallottuk, hogy Kegyelmednek jók vannak, de nekünk egy sánta rárónál több nincsen és vizslánk sincsen.”

Eközben alakult-átalakult a vizsla is. Törökországból vadászebek érkeztek – és nem is akármilyenek. Például Kis-Ázsiából török solymászebek, melyek

fotó: Kovács Zsolt

természetesen kereszteződtek a magyar solymászebbel (vizslával). S itt érdemes megjegyezni, hogy a török solymász-ebek ősei valószínűleg a hajdani egyiptomi kutyafajták utódai voltak. A kynológusok szerint a keleti ősök öröksége a domináns sárga szín is. Valószínűnek tűnik, hogy a most is ismert magyar vizsla a magyar solymász és a török solymász összeolvadásából keletkezett. Később, miután hazánkban is elterjedt a sörétes puska, egyre népszerűbb lett a puskás vadászatokon is. Egy 1729-ben kiadott rendelet tovább fokozza a vizslák szerepét, ugyanis ekkor betiltják a kopózást, de a vizslás vadászatot engedélyezik.

A maihoz nagyon hasonló vizsla megjelenése a 17–18. század fordulójának környékére tehető. Az akkor még sárga vizslának nevezett fajta sokáig felettebb kedvelt volt, ám a 19. század közepe táján megszakad a népszerűsége. Egyre több külföldi vizslafajta érkezett az országba, melyek gyorsan kiszorították a „sárga vizslát”.

„Kétségtelen, hogy a magyar vizslatörzsek egy része kereszteződött a pointerrel, de ez a vér nem nemesítette, hanem kedvezőtlenül befolyásolta a magyar vizsla jellegzetes, minden más európai vizslafajtától elütő küllemi és szellemi tulajdonságait.” – írta erről az időszakról Farkasházi Miklós.

A 19. század végére már alig maradt magyar vizsla. Megkongatták a vészharangot a fajta megmentése érdekében. 1916-ban dr. Thuróczy Tibor az utolsó pillanatban lépéseket tett a sárga vizsla megmentésére. Egy évvel később elkészült a sárga magyar vizsla ideiglenes törzskönyve is. Végül 1920-ban megalakult a Magyar Vizsla Tenyésztők

Egyesülete, míg 1924-ben az Országos Vizsla Club. Később kidolgozták a fajta standardját, majd az FCI 1935-ben elismerte önálló magyar fajtának. A két világháború között egységesebbé vált az állomány, köszönhetően egyebek mellett Bába Károlynak, Ötvös Baláznak és Félix Endrének. Ekkor már a vadászok körében is népszerű lett a fajta. Bába Károly: *A magyarvizsla (1828)*, és Kolossy Gábor: *„Betyár”, a magyar vizsla (1943)* című nagyszerű könyve is sokat lendített a fajta népszerűségén, nem beszélve arról, hogy Kittenberger Kálmán több írásában is megemlékezik szeretett Szikra vizslájáról.

Ám jött a második világháború, amely csaknem helyrehozhatatlan károkat okozott a magyarvizsla-állományban.

Fodor Tamás így ír erről: *„Sajnos a háború pusztította a vizslaállományban is nagy volt. Az állomány egyik része elpusztult, másik része elkallódott. A megmaradt néhány magyar vizsla származási iratai megsemmisültek, s tartásuk egyre nehezebbé vált. A megélhetési gondok mellett csak kevesen tudtak vizslát tartani. Az ötvenes évek elején burzsoá csökevénynek számított a vizslatartás. Az ország 22 ezer vadásza közül alig néhány vadászott vizslával, azoknak is egy része német vizslát használt. (...) A fellendülés a magyar vizsla tenyésztésében az ötvenes évek közepén indult meg. (...) A magyar vizsla tenyésztését 1959 óta erősen felkarolta a Magyar Vadászok Országos Szövetsége is.”*

Ennyit a magyar vizsláról, mint hungaricumról. Az elmúlt évtizedekben bebizonyosodott, amit Patay László még 1975-ben vetett papírra: *„A vadászok egyöntetű véleménye szerint hazai vadászatainkra a legalkalmasabb fajta. (...)*

szigorú és következetes tenyészkiválasztással a legjobb és a modern vadászatra legalkalmasabb vizslát lehetne faragni belőle. Az első lépéseket vadászaink már meg is tették ezen az úton; a magyar vizsla egyre népszerűbbé válik a világ vadászainak körében.”

* * *

Nem lenne teljes a kép, ha nem ejtenénk néhány szót a drótszőrű magyar vizsláról. A rövidszőrű magyar vizsla, mint tudjuk, fázós fajta. Jól jött volna egy olyan kutya, amely robusztusabb, szőr-

fotó: Babiczky A. – A VadászkuTYA magazin

zete is tömöttebb-hosszabb, ugyanakkor a rövidszőrű jó tulajdonságaival is rendelkezik.

Végül is 1923-ban egy vizslaversenyen feltűnt egy félhosszú szőrű kan, amely rövidszőrű alomból származott. Mint kiderült, más alomban is születtek már ilyen kölykök, ám azokat vélhetően kisselektálták. Azon, hogy legyen-e drótszőrű magyar vizsla, a vadászok sokat vitatkoztak. 1944-ben azonban már 60 ilyen kutyát tartottak nyilván (egy évvel ezelőtt az Országos Vizsla Club már javasolta a változat törzskönyvezését és bírálatát.)

A háborúban odalett csaknem az egész állomány, ám lassan elindult a tenyésztése, és az FCI 1966-ban elismerte a drótszőrű magyar vizslát, mint a rövidszőrű magyar vizsla fajtaváltozatát.

A MAGYAR AGÁR

Az öt-tízezer éves egyiptomi ábrázolásokon, falfestményeken, reliefeken gyakran találkozhatunk agarakkal. Sőt még mumifikáltak is őket. Az óegyiptomi agár igazán jó kutyafajta lehetett, ha évezredekig fennmaradt. Lehetett vele például gazellára, antilopra vadászni. Sőt az sem elképzelhetetlen, hogy akkoriban még élt farkas arrafelé – így hát agárfalkával a toportyánt is üldözöbe vehették. Egyes kutatók szerint az egyiptomi agár minden agarak őse, ezért úgy tűnik, vére a magyar agarak ereiben is csörgedez. Ám sokkal közvetlenebb bizonyítékaink is vannak arra vonatkozóan, hogy a magyar agár ősei között ott leljük ezt a pompás ókori kutyafajtát. Igaz, addig, míg leszármazottai eljutottak a Kárpát-medencébe, a történelem viharai az óegyiptomi aga-

fotó: Babiczky A. – A Vadász-kutya magazin

rat sem kímélték. III. Ramszesz (Kr. e. 1180–1150) halála után meggyengült Óegyiptom. Az ógörög és bizánci kereskedők e kutyafajtát a nagy igény miatt elterjesztették előbb a tengerparti országokban, s innen jutott el távolabbi területekre is. Az is bizonyos, hogy – elmentésben az óegyiptomiakkal – a tisztaságára sem nagyon ügyeltek.

Peregtek az évezredek, és bizony alig lehetett már tiszta vérű agarat találni. Mígnem 640 után Egyiptomot előzölték az arab beduinok. Egyebek mellett találtak ott egy pompás kutyafajtát, az óegyiptomi agár még fennmaradt képviselőit. És mivel állattenyésztők voltak, jól tudták, hogy valóságos kincsbányára akadtak. Kitenyésztették hát az arab agarat, a *slaught*! Néhány száz évig ők vadásztak velük, mígnem 1517-ben az Oszmán-török Birodalom leigázta Egyiptomot, s nagy örömmel magukkal vittek jó néhány szép agarat is. A fajta hamar elterjedt az egész török birodal-

omban. A nálunk török agárnak nevezett fajta – ezen igazán nem csodálkozhatunk – 1526 után terjedt el...

fotó: Kecskés Zsófia – A Vadász-kutya magazin

Igen ám, de mi lett a magyar agárral? Hiszen nekünk akkor már volt agarunk! A magyaroknak vándorlásuk során már voltak-lehettek agárszerű kutyáik. A lovas vadászból ez elég jól kikövetkeztethető. A honfoglalás kori sírokban is megtalálták az agarak vagy talán csak agárszerű kutyák maradványait. Az agár egyébként szláv jövevényszó, eredetileg az *ogar* szóból (hajtani, vadászni) eredeztethető.

Több kutató szerint a nádasos-vizes-erdős Kárpát-medencében már nem igazán volt létjogosultsága az agárnak, ezért e fajta használata pár száz évre elsovadt. Ám amikor kivágták az erdőket (erre azért nem kellett sokáig várni), újra népszerű lett az agár.

A már említett, 1395 körül készített „Besztercei szójegyzék” már egyértelműen említi az agarat mint önálló fajtát. Mátyás király (1440–1490) korában pedig már újra dívott az agarászat – az

igazságos állítólag a mai Népligetben építtette az agárszállását.

Egyszóval volt már agarunk Mohács előtt is. Igaz, nem tudjuk pontosan, mi féle. Ám az kétségtelen, hogy a török agár szebb és jobb volt. Emellett volt ideje elterjedni Magyarországon, és kereszteződni a magyar agárral. 1829-ben, amikor *Pák Dienes* megírta az első magyar nyelvű vadászkönyvet, még ő is így vélekedett: „*legjobbakkak a Török agarakat tartják közönségesen*”.

Nos, sok-sok ezer év elteltével így lett a fáraók kutyájából a fejedelmek kutyája. Mert bizony Bethlen Gábor fejedelem vagy I. Rákóczi György is nagy agarász volt – és II. Rákóczi Ferencet agarai még a háborúba is elkísérték!

Az agarászatnak később voltak jobb és rosszabb periódusai. Ez utóbbiak közé tartozik egy 1729-es rendelet, amikor a nem kiváltságos osztályhoz tartozókat

eltiltották az agártartástól. Az agárszát a 19. század elejétől ismét felvirágozott. Ennek volt némi köze a politikához is. Ständeisky Andor így ír erről: *A napóleoni háborúk utáni elnyomás korában úgyszólván teljesen megbénult hazánkban a politikai élet lehetősége, erre majdnem egyedüli alkalmat a kormányzat által ártalmatlannak vélt agárszegyletek nyújtottak. Egyre-másra, úgyszólván minden megyében megalakultak ezek az immár politikai jelentőséggel is bíró társulatok (...). De ezen az okon túlmenően még nagyobb lendületet adott a fejlődésnek a Bach-korszak általános fegyvertartási tilalma.*

Igen ám, de egyre-másra érkeztek Angliából a versenyeken jobban szereplő angol agarak, amelyek kereszteződtek a magyar agárral, sőt ki is szorították azt. A fajta a 20. század elejére már szinte végleg eltűnt.

Hankó 1954-ben azon kesergett könyvében**, hogy nem tudja, akad-e még akkor magyar agár az országban. Végül is a magyar agarat a mozi mentette meg! 1963-ban egy történelmi filmet forgattak („Mit csinál felséged 3-tól 5-ig?” címmel). Itt szükség volt agarakra, bárhol is kelljen előkeríteni őket. Szigethy Kálmánnak végül is hosszas kutatás után sikerült Szabolcs-Szatmár megyében találnia néhány példányt, melyek közül hármat meg is vásárolt, és később tovább is tenyésztett. Ezt követően a MEOE is észbe kapott, és szorgalmazta a fajta megmentését. Szerencsére előkerült még néhány, fajtajelleggel bíró egyed – így a magyar agár is megmenekült!

Kovács Zsolt

** Dr. Hankó Béla: *A magyar háziállatok története*, Budapest 1954

Válogatott irodalomjegyzék:

- Fodor Tamás: *Az erdélyi kopó*. Kézirat é. n. 13 p.
 Fodor Tamás: *A magyar vizsla*. Búvár, 1966/3, 162–163 pp.
 Fodor Tamás: *Az erdélyi kopó*. Nimród, 1970/7., 20–22 pp.
 Fodor Tamás: *Egy majdnem elfelejtett kutyafajta: az erdélyi kopó*. Élet és Tudomány Kalendárium 1975, 366–370 pp.
 Monostori Károly: *Ebtenyésztés*. Budapest, 1909
 Walterné dr. Illés Valéria: *Vadászseb fajtáismeret*. Kynológia I., Sopron, 1997
 Csőre Pál: *A magyar vadászat története*. Budapest, 1994
Vadászat Magyarországon. Budapest, 1980
 Sárkány Pál – Ócsag Imre: *Magyar kutyafajták*. Budapest, 1987
 Izrael Gábor szerk.: *A vadászkutya*. A vadgazdálkodás fejlesztése 18., Budapest 1976
 Bíró Andor szerk.: *Régi magyar kutyafajták*. Budapest, 2002
 Patay László: *Kutyák*. Budapest, 1975
 Kovács Ágnes: *Az erdélyi kopó*. In.: Bíró Andor szerk.: *Régi magyar kutyafajták*, Budapest, 2002
 Farkasházi Miklós: *A rövidszőrű magyar vizsla*. In.: Bíró Andor szerk.: *Régi magyar kutyafajták*, Budapest, 2002
 Ständeisky Andor: *A magyar vizsla*. Kézirat.
 Ständeisky Andor: *A magyar agár* (Canis familiaris graius hungaricus) *származástörténete* 101–114 pp., In.: Izrael Gábor szerk.: *Vadásztörténet*, A Vadgazdálkodás fejlesztése 13., Budapest, 1974
 Hankó Béla: *A magyar háziállatok története*. Budapest 1954

ÁLOMBÓL VALÓSÁG

MÉLTÓ HELYRE KERÜLT A HAZAI SOLYMÁSZTAT A SZELLEMI
KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI JEGYZÉKÉBE VALÓ FELVÉTELÉVEL

*Állják az mezőket mások agarakkal,
Bokrosok mellyékét rárómadarakkal,
Fogylyokat kergetnek sebes kis sólymokkal,
Fűrjeket is kapnak könnyű karvolyokkal.*

*Szép kerecsenekkel gémekeket fogatnak,
Varjakat, hollókat ezekkel kapatnak,
Egerészó kányát vélek szaggattatnak,
Midőn magas égben gyorsan ragadtatnak.*

*Járnak szántófölden nagy fülesbaglyokkal,
Kinek légyen harca égi madarakkal,
Végre megsegétik jó tanult rárókkal,
Élik világokat ily mulatságokkal.*

**(Esterházy Pál herceg: Az vadászat,
madarászat multságiról,
1670 körül, részlet)**

Szellemi örökség. Vajon mit jelent ez a két szó a mai modern, internetes, agyonelektronizált kor emberének, és vajon mit jelent a mai – sok esetben érdektelen és néhány leszűkített pillanatban örömet lelő – kor vadászána? Nagy valószínűséggel nem sokat, vagy még inkább – semmit. Pedig régésregi hagyományaink, jellegzetes szokásaink nagyban segítenék a jövő generáció mindenkori nemzeti identitásának kialakítását, ezekből merítve, könnyebben tudnánk átadni féltve őrzött örökségünket az utánunk jövőeknek.

Talán ezek a gondolatok is készítették 2008 nyarán *Tóth Jánost*, a Magyar

Solymász Egyesület akkori elnökét arra, hogy felkérje *Duhay Gábort*, az egyesület alapító tagját, hogy hat társukkal kiegészülve – *Szalay Sarolta, Ertinger Géza, dr. Aradi János, Földvári István, Bérczes János és Győrffy-Villám András* – beadványt készítsenek, amellyel megpályázzák azt, hogy a magyar solymászatot felvegyék a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékébe.

Ám még mielőtt továbblépnénk, érdemes kicsit visszapillantani a közeli múltba – nem feledve természetesen a solymászat évezredekre visszanyúló eredeztetőségét –, pusztán csak az időrendiség kedvéért.

REPÜLŐ VADÁSZOK

A mai jogszabályok értelmében vadászni héjával, karvallyal, vándorsólyommal, vadászsólyommal, Feldegg-sólyommal és szirti sassal lehet. A héja és a karvaly esetében megengedett, hogy a természetből befogott egyedeket használjanak vadászatra, ám a többi madár esetében csak regisztrált tenyésztésből származók használhatók. Sajnos hiányzik a felsorolásból kultikus ragadozó madarunk, a kerecsensólyom, az ősi magyar solymászmadár, mivel jelenleg olyan szigorú természetvédelmi oltalom alatt áll, hogy solymászatra való használata nem engedélyezett. A védelem következtében mostanra az állománya felszaporodott, és mintegy 250–300 pár fészkel már hazánkban. Ebből kiindulva, valószínűleg a szabadon élő állományt már nem veszélyeztetné, ha a solymások engedélyezett tenyésztésből származó kerecsensólymokat is használnának vadászatra.

2003-ban az UNESCO elfogadta a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló egyezményt, amelyhez eddig valamivel több, mint 130 ország csatlakozott. Az Országgyűlés 2006-ban, a XXXVIII. számú kihirdető törvény megalkotásával lehetővé tette a ratifikálást, aminek eredményeképpen hazánk harminckilencedikként csatlakozott az egyezményben részes államokhoz.

Ennek értelmében felhívást tettek közzé a magyar kultúra iránt elkötelezett közösségek felé, hogy vegyék számba élő vagy még feleleveníthető örökségüket, nemzedékeken át öröklődő szokásaikat, kifejezési formáikat és hagyományos ismereteiket. Ezek közül jelöljék ki azokat az elemeket, amelyeket *A szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékébe* való felvételre javasolnak. Az örökségelemek felvételét ünnepélyesen hirdetik ki. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium hozzájárul a listára fölvett elemek megőrzéséhez, s közülük választja ki azokat, amelyeket *Az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára* javasol.

1939. június 6-án létrejön tehát a Magyar Solymász Egyesület, amelynek elnöke *Nemeskéri-Kiss Géza* királyi vadászmeister, titkára pedig *Nadler Herbert*. Átvészelve a nehéz időket, 1968-ban a MAVOSZ-ban megalakul, majd egyik szakosztályaként működik tovább az egyesület. 1974-ben létrejön a Magyar Madártani Egyesület, ahová átkerült a solymász is ragadozómadár-védő és solymászsakosztály néven. Rövidesen különböző formai és egyéb okokra hivatkozva felfüggesztik a szakosztályt. A solymász újraszervezésével megbízzák *Duhay Gábort*, akinek közreműködésével létrejön az új solymászsakosztály, és azt is sikerül elérniük, hogy 1975-ben a solymász mint vadászati mód bekerül a vadászati jogszabályba. Ennek kapcsán az akkori szaktárca két, állami vadászterületet bocsát a solymászok rendelkezésére, majd nagyot lépve az időben, jön 1996, amikor is önállósodnak és visszatérnek az eredeti Magyar Solymász Egyesület névhez.

2008-ban aztán *Tóth János* solymászelnök – ismérveinek kapcsán és azzal a céllal, hogy a hazai solymász végre

méltó helyére kerüljön – javaslatára megkezdí munkáját az előbb említett kis csapat, és kidolgozzák a beadványhoz szükséges tételeket.

Az anyagban nagy hangsúlyt fektettek a solymász hazai történelmére, a nagy elődök magas fokú szakmai múltjára és arra is, hogy a magyar solymász nemcsak a jelen öröksége, hanem az őshazától kiindulva mindig is a jövőbe mutat. Kiemelték többek között azt is, hogy a solymászhoz számos népi mesterség tartozik, amely meg is jelenik a gyakorlati használatban és a kézzelfogható tárgyi emlékekben. Ilyen többek között a solymászkesztyű, a solymásztarisznya, a sólyomsapka, a béklyó, a csörgő, de említhetnék a különböző madárállványokat, ülőkéket vagy éppenséggel a tollbábút. Felhívták a figyelmet arra is, hogy a képzőművészetekben, az irodalomban vagy a különböző zeneművekben is számtalan esetben fordulnak elő különféle ragadozó madarak vagy éppen solymászati motívumok.

A fenti tényekkel és megállapításokkal a következő év márciusára el is készült a nyolcvanoldalas pályázat, amit különbö-

fotó: Bíró Gabriella

ző ismertető anyagokkal egyetemben be is adtak a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóságára. Ám a pályázatot 2009 őszén elutasítják azzal, hogy átdolgozás után lesz csak alkalmas a magyar szellemi kulturális örökségre.

Átgondolva az előzményeket és értelve a kialakult helyzetet, úgy döntenek, hogy a jelentkezésüket fenntartják, és a pályázatot a megadott szempontoknak megfelelően átdolgozzák.

A módosított pályázat már csak tizenhat oldalt tesz ki, de az eredeti – nyolcvanoldalas – anyagot is csatolják háttér-információ gyanánt. Fáradozásuk nem volt hiabavaló, ugyanis a 2010-es parlamenti választások után, szeptember 17-én *Réthelyi Miklós* nemzeti erőforrás miniszter felveszi a solymászatot a magyar szellemi kulturális örökség jegyzékébe azzal a kiegészítéssel, hogy egyúttal támogatja a világörökségre való felterjesztését is.

Ez természetesen nemcsak annak a hat-hét főnek köszönhető, akik közvetlenül tevékenykedtek a pályázat előkészítésében, megírásában, hanem azoknak a solymászoknak is, akik mindennapjaikban, életvitelükben úgy élik meg a solymászatot, hogy az minden ember és minden vadász számára példaként említhető. Azoknak a solymászoknak, akik nagy szakértelemmel dolgoztak vagy dolgoznak a természetvédelemben, madárvédelemben, vadászásban, különböző szakmai kutatásokban, és köszönhető annak a tudatosan kialakított szemléletmódnak, hogy a solymász és ragadozóvédelem mára már szorosan összefügg. (2011 őszén, a gödöllői vadásznapon tevékenységükért *Duhay Gábort* és *Tóth Jánost* az Országos Magyar Vadászkamara Nimród-vadászéremmel tüntette ki.)

Bors Richárd

ÁLLATI JÓ KERTEK

A vadászat szenvedély. Az igaz vadászt nem csak a trófea megszerzése, hanem a tudásvágya is hajtja. Tudni szeretné, mi történik körülöttünk, mi történik a természetben. Ha teheti, az erdőt-mezőt járja, olvas, képezi magát. Érdekes módon, azt kevés puskás ismeri be, hogy az önképzés egyik leghasznosabb formája az állatkert. Hiszen a mai, modern állatkertek nem büdös rácshalmazok, hanem a természethez közelítő állatgyűjtemények. Ám mielőtt kalandoznánk kicsit a hazai állatkertekben, előbb a történelem ösvényein cserkeljük egy keveset. Rövidke bemelegítő, históriás rész után gyakorlati tudnivalókkal is szolgálunk minden érdeklődő, de leginkább talán az ifjúság számára.

A budapesti állatkert egyik alapítója, Xantus János vadász és gyűjtő volt. Egyebek mellett olyan ritkaságokat ejtett el, mint a már kipusztult kaliforniai grizzly és a csaknem kiirtott jávai orrszarvú. Jó barátja, a híres vadász- és természetíró, gróf Lázár Kálmán írta az állatkert első útmutatóját.

Az állatkert „újjáálmódója”, Lendl Adolfgugyan – tudomásom szerint – nem vadászott, ám ő alapította Lakatos Károllyal a vadászoknak is szóló A Természet című újságot (ma Vadon címmel jelenik meg), s híres preparátorműhelyébe a vadászok szívesen vitték tróféáikat.

Vojnich Oszkár, ahol lehetett, meglátogatta az állatkerteket.

Kittenberger Kálmán kötődése a Budapesti Állatkerthez közismert. Az újramegnyitóra, 1912-ben számos ritka afrikai állatot hozott Budapestre. Egyszer még az igazgatói széket is megpályázta, de nem ő, hanem Nadler Herbert lett a direktor. Sajnos néhány vadászkönyvben úgy szerepel, hogy Kittenberger a II. világháború után rövid ideig igazgatta az állatkertet. Nos, ez nem igaz! Ahogy önéletrajzában olvasható: „1949 nyarán a Fővárosi Állatkert meghívott zoológiai szaktanácsadónak. Ez a működésem az ERTI-hez történt kinevezéssel véget ért. Az ERTI-hez 1950 szeptemberében kerültem mint tudományos kutató és a nagymarosi prémesállat-kísérleti telep vezetője.”*

Ám Kittenberger kapcsolata az állatkerttel a későbbiekben sem szakadt meg. Néhány év elteltével (talán 1954-ben?) írt egy füzetet Az Állatkert nagy- és kismacskaféléi címmel. Ez a kiváló zooló-

giai szakmunka ma már aukciókon is alig-alig tűnik fel.

Az állatkert legismertebb vadász igazgatója talán Nadler Herbert volt, aki 1930–1948 között állt a kert élén. Ez idő alatt az állatkert sokat fejlődött, javultak az állatok tartásának körülményei.

Ám őt is érték kritikák. A Vadászat c. lap 1936. december 15-ei számában például az alábbiak olvashatók: „De a feltétlenül rossz elrendezés az egészet egyszerű látványossági szintre süllyeszti le, és megfosztja attól, hogy tulajdonképpeni rendeltetésének, az ismeretterjesztésnek gyakorlati eszköze legyen. (...) Ahelyett, hogy az állatok világrészenként volna csoportosítva, s így egy-egy világrész formáját egységben mutatnák be, a keveredés akkora, hogy szisztematikus tanulmányozásra egyszerűen nincs mód. (...) A bölények elhelyezése, éppúgy, mint a szarvasoké, egyenesen lehetetlen. A bölények semmivel sem hatnak korlátjaik mögött másképp, akár egy kunsági bika. (...) A szarvasok elhelyezése rossz, megjelenésük majdnem gyatra. Ilyen silány anyagot kár mutogatni.”**

Azt nem tudom, hogy a cikkekre reagált-e Nadler, de az biztos, hogy az állatkertet már 1912-ben rendszertani és nem elterjedési terület szerinti szisztematikában építették, s a kis területen (12 ha mindössze!!!) lehetetlenség volt a nagy állatoknak, bölényeknek, szarvasoknak nagy kifutókat építeni. Persze le lehetett volna mondani a tartásukról, de az akkori közönség vélhetően ezen állatok hiánya miatt lázadozott volna.

1956–66 között Anghi Csaba vezette az állatkertet. Ő zoológus volt, de nem

* Curriculum vitae, 193–195 pp., In.: Kittenberger Kálmán: Az első elefántom, Lazi Kiadó 2010

** Zay Imre gróf: A budapesti állatkert kritikája, Vadászat, IV. évfolyam, 23.szám, 8–9. pp.

vadászott. Ellenben ő vette fel madár-osztály-vezetőnek dr. Fodor Tamást, aki később elismert vadász, vadbiológus, kynológus, lapszerkesztő lett.

Fodor Tamás 1969-ig dolgozott az állatkertben. Dr. Szederjei Ákos váltotta Anghi professzort. Szederjei már akkor elismert vadász-vadbiológus volt, számos hiánypótló szakkönyvvel a háta mögött. Ő vette fel madárosztály-vezetőnek dr. Mödlinger Pál ornitológus-vadászt, aki egyéb munkái mellett igen sokat tett azért, hogy a tűzök fennmaradjon Magyarországon. Nem lenne teljes a kép, ha nem emliteném dr. Szijj József ismert vadászt, aki 1987–1994 között vezette az intézmény.

A vidéki állatkertek vezetői között is több vadász volt. A veszprémi állatkertet például Kittenberger Kálmánról nevezték el, és második igazgatója, Kasza László, aki Európa-hírűvé fejlesztette a gyűjteményt, szintén vadászott. Saját elmondása szerint azért tette le a puskát, mert mint állatkert-igazgató „túlágoosan” megszerette az állatokat.

És persze nem lenne teljes a sor, ha kihagynánk dr. Nagy Endrét. Az ő nevét alighanem minden vadász ismeri. Volt a német Opel Zoo tudományos igazgatója, állatkertet alapított Tanzániában, sőt itthon is, a balatonedericsi Afrika-múzeum parkjában. Kezdetben csak néhány hazai állat lakta a kifutókat, ám később bővült az egzotikus gyűjtemény is.

KÁOSZ A NEVEKEL – ÁLLATKERT, VADASPARK, VADASKERT

Ma Magyarországon az állatbemutatók elnevezésében mutatkozik némi zűrzavar, amely leginkább a történetükből

fakad. Többnyire kis területű, hazai fajokat bemutató gyűjteményként indultak, ám ahogy növekedtek – területben és fajszámban egyaránt –, a megnevezés többnyire megmaradt. Ezért van az, hogy hazánkban – ellentétben például a német nyelvterületű országok *Wildpark*jaival – a vadasparkokban már egzotikus állatokat is tartanak. Így például az egyik legjelentősebb hazai állatgyűjteményt felvonultató szegedi is vadaspark, noha a tigristől a zsiráfig számos egzotikus faj megtalálható itt. Ugyanígy vadaspark a kecskeméti és a miskolci is. Az idők folyamán két intézmény nevet váltott: a veszprémiből állatkert, míg a nyíregyháziból állatpark lett.

A vadaskert még tágabb fogalom. Csőre Pál *Vadaskertek a régi Magyarországon* című könyvében a következő típusait sorolja fel – hozzáteszem, ezek többsége már a múlté, hiszen a középkorra voltak jellemzőek:

– *Vadászóhelyek. Céljuk a vad elejtésének megkönnyítése, amit úgy értek el, hogy a vad menekülését árok, köfal akadályozta.* (Ilyen persze most is van, vadhálóval elkerített vaddisznós- vagy szarvaskert, esetleg több fajt is felvonultató vadaskert – a szerző megjegyzése.)

– *Várkert. A várat körülvevő árokban tartott ragadozó állatok – medve, farkas stb. – a vár védelmét szolgálták. Ilyenek voltak Németországban és Prágában a Hradzsinnál is.* (És ilyen volt a sümegi várkapu előtti farkasverem is – a szerző megj.)

– *Kolostorkert. A kolostorokat körülvevő, rendszerint köfállal elkerített kertben különféle növényeket, állatokat tartottak.* (...) *A nyéki vadaskertben is kápolna állott, mellette Remete Szent Pál kolostora.*

Egykor hazánkban is élt európai bölény (Nyíregyházi Állatpark)

A kolostorkertek és várkertek néha a hús-ellátást is szolgálták.

– *Mulatókert.* Ez a szórakozást, gyönyörködést szolgálta. Elsősorban az uralkodók engedhették meg maguknak, hogy ilyen céllal elkerített területeket rendezzenek be. Rendszerint nem honos, hanem egzotikus állatokat helyeztek itt el, de nem hiányoztak a hazaiak sem.

Azt talán mondanom sem kell, hogy a „mulatókertek” utódai a mai vadasparkok és állatkertek. Természetesen azzal a különbséggel, hogy feladatuk immáron nem merül ki csupán a szórakoztatásban. Időközben fontosabbá vált az oktatás és a természetvédelem.

A vadászati célú vadaskertek sokáig a királyok, főurak tulajdonában voltak. A köznép be sem tehetette a lábát az elkerített területekre. Tudunk például arról, hogy a Kárpát-medencében történt kiirtásuk környékén (15. vagy 16. század) még tartottak például bölényeket vadaskertekben. (Persze lehet, hogy ezeket Erdélyből importálták). Az egri püspökségi vadaskertben például 1493–96 között a kert büszkesége a bölény volt, 1527-ben pedig az esztergomi érsek vadaskertjéből szabadult ki egy bölény, amely a pilisi erdőbe húzódott.

Persze más érdekes fajok is lakták akkoriban a kisebb-nagyobb vadaskerteket.

A 19. század táján reneszánszukat élték a különleges, gyakran faunaidegen fajokat is felvonultató vadaskertek, főleg vadászati célzattal. Sajnos voltak vadhajtásaik is, például a wapitit belekeverték a gímszarvasállományba, vagy például – ami még rosszabb volt – Javorinában, 1895-ben a már akkor is feltételezhető ritka és roppant értékes európai bölényeket keresztezték az amerikai bölényekkel.

Farkas a Hortobágyi Vadasparkban

NEMES AJÁNDÉKOK

Sok arisztokrata, földesúr mindenféle ritka egzotikus állatot is hozatott, amelyek később ilyen-olyan okból a Budapesti Állatkertben kötöttek ki. *Batthyány Elemér gróf* ikervári birtokáról ajándékképpen kerültek az első tigrisek a Bu-

dapesti Állatkertbe, 1876-ban. A neves vadász, *Kund Béla* 1881-ben szintén egy tigrist ajándékozott a kertnek. (Egyik leszármazottja később oroszlánt tartott somogyfajszí kastélyában.)

Ám a legérdekesebb esetek egyike az állatkert gepárdjainak története.

Anghi Csaba így írja le, miképp kerültek e macskafélék a harmincas években

a Budapesti Állatkertbe. „1932. V. 8-án végre elhoztuk gepárdjainkat Gróf Károlyi Istvántól, Főtről. Károlyi I. 1928-ban hozott két hím és két nőstény gepárdot Afrikából. Ezek a főtí kastélynak egy elkerített udvarán tanyáztak. Néhanyszor már az állatkertben is láthatók voltak. A gróf u.i. beküldte őket – hogy a közönség lásson ilyet is –, azonban ideajándékozni

nem volt szíve. Egy ősszel (1931) azt az értesítést kaptuk, hogy ideadják nekünk a gepárdokat. Ki is lovagoltam Főtra, ahol K. István Gr-fal beszéltem. A gróf eleinte úgy tárgyalt velem, mint aki azért vagyok, hogy kedvenc gepárdjait eltegyem láb alól. (Előre kell bocsátanom, hogy István gróf apja, az öreg kegyelmes, nem túri a gepárdokat – később azt is megtudtam,

Zambézi mocsári antiloppal Magyarországon Nyíregyházán és Kecskeméten találkozhatunk

hogy miért –, míg a fiatal István gróf nem akarja odaadni az állatkertnek.

(...) A vége az lett, hogy a fiatal gróf különféle kikötések ellenében volt hajlandó ideadni az állatait, én pedig csak feltételek nélkül fogadtam el őket – a dologból ilyenformán nem lett semmi.

1932. V. 4-én értesült igazgatóságunk róla, hogy az öreg Kegyelmes nem tűri már tovább a gepárdokat, és azokat minél előbb szállítsuk el! Magától értetődve örömmel fogadtuk azt az értesítést (...). Május 7-én este ½7 órára már itt is voltunk (a gepárdokkal – a szerző megj.) a kertben. Hogy az ajándékozás indító oka mi volt, arra vonatkozóan az uradalom számtartója sub rosa a következőket mondta: Egy alkalommal az öreg Kegyelmes vendégeket látott, akik között a gepárdok kutyamódra jártak-keltek. Egyszer az egyik gepárd az egyik női vendég ruháját a vállától kezdve lerántotta, s a vendége segítségére induló öreg Gróf kabátját is megtépázta. Az illető hölgyről kisült – a lehántott ruha elárulta –, hogy éppen menstruált. Ettől kezdve az öreg Kegyelmes, aki restellte ezt az inzultust vendégei előtt – mindenképpen azon volt, hogy a gepárdok elkerüljenek Fótról.”

A Budapesti – akkor még egyetlen magyar – Állatkertbe persze számos egyéb ritka ajándékállat is került, ezekről A Természet újság hónapról hónapra beszámolt. Voltak közöttük különféle majmok, hazai vad, ragadozó madarak, hiülők – de még oroszlán is.

„RABOK LEGYÜNK, VAGY SZABADOK?”

Talán érdemes szót ejteni arról, hogy miért fontosak a kerítések mögött élő állatok. Hiszen a hazai vad megfigyelé-

A Grévy-zebra természetben a kipusztulás szélén áll (Nyíregyházi Állatpark)

se, az erdőn-mezőn barangolás semmi-vel sem pótolható. De nem is ez az állatbemutatók célja. Állatkertekre szükség van, ugyanis az állatvilág eszenciáját mutatják be, amellett hogy felhívják a figyelmet a biodiverzitás szépségeire és ezáltal a természet- és környezetvédelem fontosságára. S ez különösen ama korosztályok számára fontos, akik az állatkertek törzslátogatói – tehát a gyerekekre és az ifjúságra nézve. Koruknál fogva még nem gondolkodnak azon,

hogyan a zoo-lakók vajon rabok-e? Mert vélhetően nem azok – legalábbis a szó klasszikus értelmében nem –, és persze a korszerű, jól vezetett állatkertekben.

Az állatkerti állatok többsége nem érzi, érezheti magát börtönben. Egyfelől nem rendelkeznek emberi aggyal. Másfelől java részüknek „fogalma sincs” arról, milyen lehet a természetben élni, hiszen már szüleik, nagyszüleik is állatkertben látták meg a napvilágot. Ez persze magával hozza azt, hogy többségük

azt sem tudná, mihez kezdjen a természetben. Jó példa erre, hogy amikor egy veszélyeztetett faj állatkerti szaporulatát megpróbálják visszatelepíteni a vadonba, az bizony hihetetlenül sok munkába és még több pénzbe kerül. Sőt elég tetemes az elhullási ráta is. Ugyanis az állatkerti állatok „elkényelmesedtek” – ha hirtelen megkapják az áhított (?) szabadságot, nem tudják, mihez kezdjenek vele. Sokszor fogalmuk sincs arról, mit ehetnek meg, hol találják a táplá-

lékot, hol találunk vizet. Ha vadon élő fajtársaik élnek a közelben, nem mindig tudnak velük kommunikálni, az esetleges harcokban alulmaradnak. Nem tudják, mit tegyenek a ragadozókkal szemben, szervezetüket betegségek támadják meg stb.

A fentiek figyelembevételével érthető, hogy a visszatelepítés igencsak időigényes feladat. Ám néhány fajnál már sikereket könyvelhetünk el. A természetből már teljesen kipusztult Dávid-

szarvast, illetve az ázsiai vadlovat például csak azért láthatjuk a szabadban, mert az állatkertekben fennmaradtak, állományuk megerősödött, és így lehetővé vált bizonyos területekre visszatelepíteni őket. Hasonló a helyzet néhány antiloppal is, ilyen például az arab nyársasantilop, a kardszarvú nyársasantilop, a mendeszantilop (addax) – és a sort még folytathatnánk.

A jól vezetett, tudományos munkát is végző állatkertek vadvédelmi, ter-

mészetvédelmi feladata már csak ezért is megkérdőjelezhetetlen. Az állatkertek többsége egyúttal kutatóintézet is. A természetben is hasznosítható etológiai és élettani vizsgálatokat végeznek, sok helyütt külön kutatógárda és laboratórium áll rendelkezésre. A Budapesti Állatkertben például számos, főleg állatorvosi és természetvédelmi kutatás folyik. Itt sikerült például elsőként a világon egy orrszarvútehén mesterséges megtermékenyítése, melynek

eredményeképpen Pesten két borjú is napvilágot látott. Ezt a módszert azóta más állatkertek is átvették. De azt sem szabad elfelejteni, hogy évtizedekkel ezelőtt például itt dolgozták ki a túzok mesterséges tenyésztésének módszerét. Kezdetben dr. Fodor Tamás, *dr. Sterbetz István*, majd dr. Mödlinger Pál foglalkozott a témával.

Az állatkertek, vadaskertek nagyobbik része egyúttal a természetben élő állatok mentőközpontja is. Az erdön-

mezőn talált, vadon élő sérült, beteg állatok kerülnek az állatkertekbe, ahol ellátják, meggyógyítják, majd – ha lehetséges – szabadon engedik őket. Állatkertjeink évről évre sok száz madáron és egyéb állaton segítenek.

Ám legalább ennyire fontos szerepe van az ismeretterjesztésnek is. A gyerekek többsége nem engedheti meg magának, hogy napközben a természetben kóboroljon, s így lásson gímszarvast, őzet, dámot. Ráadásul jobb is így, ha nem zavarják a vadat.

Ám a vadaskertekben, vadasparkokban, állatkertekben lehetőség nyílik a vad megismerésére. Nem csak megpillant egy elszármazott állatot, hanem ha visszajár, meg is ismeri azt. Például ha a Budakeszi Vadasparkban januárban jár, agancs nélküli szarvasbikára lel, ám a következő alkalommal már el lehet magyarázni neki a barkás agancs mibenlétét, szeptemberben pedig a bögésről lehet mesélni.

Sajnos a nagy állatkertjeink egy része jobbára kényszerűségből száműzte a hazai vadat. Ennek magyarázata egyszerű: nagy területre volna szükség, hiszen egy vadfaj bemutatásának csak akkor van értelme, ha többé-kevésbé az élőhelyét is bemutatják vele. Ha a kifutóban és környékén fák nőnek, van dagonyázóhely, tér, ha az állat kicsit úgy mutat, mintha a természetben látnánk. S persze jó, ha egy csoportban-falkában élő fajból több egyed is bemutat az állatkert.

A *Budapesti Állatkert* jelenlegi 11 hektárján, műemlék épületek között ezt ma lehetetlen megvalósítani. Igaz, évtizedekkel ezelőtt még éltek például őzek, különféle szarvasok az állatkertben – de zsebkendőnyi kifutókban. Úgy vélem, ezek megszüntetése okos döntés volt.

A *Budakeszi Vadasparkban* viszont gyakorlatilag csak hazai vad látható. Tágas karámokban élnek a szarvasok, dákók és társaik. Ám a legnagyobb hazai (és egykor hazánkban élt) fajgyűjtemény mégsem itt látható. A *Nyíregyházi Állatpark* Kárpát-medence szekciójában például – egyebek mellett – hazánkban egyedül csak itt látható jávorszarvasok tanyáznak.

Különleges élmény a *Jászberényi Állatkert* hazai vad-bemutatójában sétálni. Itt nincsenek rácsok. Egy tó fölött átívelő pallóhídról nézhetjük az állatokat, amelyek sokszor a vízben állnak. Igazi paradicsoma ez a vaddisznónak, szarvasnak. Az előbbieket táplálékának egy részét is a vízbe dobják. A disznók remekül elfoglalják magukat, míg kihasználják a csemegéket.

A nagyvárosi állatkertek közül érdemes még kiemelni a csodálatos erdei környezetben, a Bükk kapujában fekvő *Miskolci Vadasparkot*, ahol – tágas karámokban – szintén megtekinthető a hazai nagyvadfauna színe-java. Többkevesebb hazai faj azonban minden állatkertünkben látható. Már csak ezért is érdemes felkeresni őket.

SZUBJEKTÍV TALLÓZÁS

Ám van még egy oka, amiért érdemes állatkertbe mennünk. Ez az olvasmányélményekhez kötődik. Csak keveseknek adatik meg, hogy a természetben lássanak tigrist, orrszarvút vagy más izgalmas egzotikus állatokat. Ám az emberek többsége kíváncsi arra, milyenek is a valóságban, teljes valójukban azok az állatok, amelyekről olvasnak. Ebben is segítséget nyújt a korszerű állatkert.

Szerencsére újra és újra kiadják a nagy klasszikusok, Kittenberger, Széchenyi, Molnár Gábor és mások könyveit. Ők azok, akik leginkább felkeltik az érdeklődést a távoli tájak élővilága iránt. Nézzük, milyen, a vadászkönyvekben gyakran előforduló állatfajok élnek a hazai állatkertekben!

A *Budapesti Állatkertben* a kis terület miatt viszonylag kevés nagy testű állatot tartanak, de közülük mindenképpen érdemes kiemelni a vörös kafferbivalyt, a vörös folyamidisznókat, a sivatagban élő, ma már igen ritka dámgazellát, a vízi- és indiai antilopot, a szélesszájú orrszarvút, az ázsiai elefántot, az indiai oroszlánt, a szibériai tigrist, a perzsa párducot.

Ám mindenképpen érdemes kiemelni a vadászat mellékszereplőit, amelyekről leginkább talán Kittenberger könyveiben olvashatunk. Fővárosunk állatkertjében számos érdekes gerinctelen faj, illetve hullót, mérges kígyót érdemes megnézni. Csak itt látható például puffogó vipera, mamba vagy éppen csörgőkígyó – ez utóbbról Molnár Gábor is nemegyszer megemlékezik. Az „Állatok akcióban” program keretében pedig solymászbemutatóban is gyönyörködhetünk.

A legnagyobb, vadászok számára érdekes nagyállat-gyűjteménnyel a *Nyíregyházi Állatpark* rendelkezik. Íme egy kis, korántsem teljes ízelítő a kollekciónál: gepárd, ázsiai és afrikai elefánt, indiai és szélesszájú orrszarvú, takin, közönséges nyársantilop, jávorantilop, fekete lóantilop, mendeszantilop, Zambézi-mocsárialantilop, szitatunga, nagy kudu (!), varacskos disznó, amerikai és európai bölény, Grevy-zebra, három párducalfaj (!), hópárduc.

Érdemes *Debrecenbe* is ellátogatni: ott egyebek mellett pekarikban, vízilovakban, jávorantilopokban és az országban csak itt látható kardszarvú nyársantilopban gyönyörködhetünk.

Veszprém: csak itt látható az országban impala, mégpedig egy népes csapat, és axisszarvas. A hatalmas „afrikai panoráma” kifutóban együtt élnek a szélesszájú orrszarvúk, a zebrák és a zsiráfok. Indiai antilop, vörös folyamidisznó és sivatagi róka is él ugyanitt. Időről időre itt is van solymászbemutató.

A *Győri Állatkertben:* szitatunga, jávorantilop és varacskos disznó.

Kecskemét: mendesz-, Zambézi-mocsári- és indiai antilop, pekari.

Jászberény: foltos hiéna, perzsa párduc.

Miskolc: jávorantilop, indiai antilop, pekari, Dávid-szarvas.

Pécs: víziló, indiai antilop, amerikai bölény.

A *Szegedi Vadaspark* is számtalan állatritkaságnak ad otthont. Az országban például csak itt látható egyebek mellett víziöz, anoa, rozsomák, fakó lóantilop, Hartmann-zebra, de van foltos hiéna, gepárd, jaguár, puma, lapátfülű kutya is.

Érdekes, hogy létezik egy olyan, vadászati szempontból jelentős antilopfaj, amelyre Széchenyi Zsigmond vadászott. Egykor csaknem minden állatkertünkben tartották, ám most csak két magánállatkertben látható. Ez a nilgau-antilop, amelyet a *Gyöngyösi* és az *Abonyi Állatkertben* tekinthetünk meg.

A balatonedericsi **Afrika-múzeum** kis állatkertjében pedig egyebek mellett jávorantilopok és alföldi zebrák is láthatóak.

Kovács Zsolt
(a szerző felvételei)

A VADHÚS MINT REKLÁMHORDOZÓ

„Ez elment vadászni, ez meglötte, ez hazavitte, ez megsütötte, ez az icike-picike pedig mind megette.” Könnyű beszélni a magyar vadhús termékpályájáról, mert ez a versike pontosan leírja. Illetve azért nem egészen pontosan, hiszen hiányzik belőle a vadhúsvizsgáló, a krotália, no meg esetleg a számla. Már ha az az icipici nem vadász, rokon vagy barát.

A vadászokhoz kapcsolódó képzetek közül az egyik legrokonszenvesebb, hogy jókat főznek, nagyokat esznek, és a vadhús nagyon finom. A vadásznapi sikerének egyik titka, hogy sok civil látogatja őket, hogy jó vadételt ehessen. Ennek az érdeklődésnek ugyanakkor ellentmondani látszik, hogy a boltokban igen kevés fagyasztott vadhús fogy, s a magyar emberek évente elenyésző mennyiségű vadat fogyasztanak, egy év alatt átlagosan mindössze 30 dekát. Ez a valóságban azt jelenti, hogy a legtöbben soha, esetleg egész életükben csupán egy-két alkalommal.

Pacs István, a Magyar Vadgazdálkodók Egyesületének titkára elmondta, a hazai feldolgozóüzemek az általuk felvásárolt vadhúsnak mintegy 85 százalékát külföldön adják el, csak 10–15 százalékát fogyasztás bázisa az, amit a vadászok maguk, valamint családtagjaik és ismerőseik meg-

esznek. Ennek több oka is van. Egyfelől a feldolgozott, darabolt, csomagolt, mélyhűtött vadhús nem olcsó. Persze jól tudjuk, hogy a szarvas nem csak combból áll, de azt azért nehéz megérteni, hogyan lesz a 3-400 forintos áron átvett gimből 6900 forintos gerinc, 3600 forintos comb és 2000 forintos ragu a polcon.

A nagy áruházláncok olyan feltételeket írnak elő, amelyeket a feldolgozók nem tudnak teljesíteni, mert gazdaságilag nem éri meg nekik. A vadhústermékek kilogrammonkénti átvételi árát a duplájára emelik a ráakadó költségek, ezért náluk igen kevés fagyasztott vadhús fogy. Leginkább vaddisznó, mert az őz és a szarvas elég drága.

Szerencsére a fagyasztott és a feldolgozott magyar vadhústermékek külföldön igen kelendőek, az árak az utóbbi időben megfelelőek voltak, sőt enyhén emelkednek. Ehhez azonban az kellett, hogy a nagy vadhúsfeldolgozók időben léptek, és az uniós előcsatlakozási alapokból nyert pályázatokon sikerült megteremteni az európai minőség és szabvány előállításának feltételeit. A kitűnő alapanyag mellett ez ma a magyar vadhústermékek külföldi sikereinek titka, a feldolgozók a legkülönbébb feldolgozottsággal és csomagolási formá-

ban tudnak szállítani a megrendelő igénye szerint.

A drágaság mellett legalább ilyen fontos a vadhúsok elkészítésétől való idegenkedés: „*Nem is tudom, hogy kell megfőzni.*” Ez ügyben sok mindent tehetünk mi, vadászok is. Elsősorban a hamis mítoszt kell eloszlatni, hogy a vadhúsok elkészítése különleges varázslatot igényel. A fácánleves, az őzpörkölt vagy a vaddisznósült nagyon jól elkészíthető a hagyományos konyhatechnikával is. Persze az erősebb fűszerezés nem árt neki, s vannak olyan vadétel-különlegességek, amelyek valóban komoly szakácstudást igényelnek, ám ne feledjük, hogy a legnagyobb különlegesség maga az alapanyag, ami önmagában is szavatolja az egyediséget. Ahogy némely szociológia fölmérésekben elegánsan meg szokták fogalmazni: „*a vadhús egészséges bioétel.*”

Persze a bátorításon túl sok minden mást is tehetünk a vadhús népszerűsítéséért. Megfelelő mennyiségű szakácskönyv rendelkezésre áll, bár sok közöttük az olyan fordítás, amelynek Magyarországon kevés a realitása. Alighanem elkelve a piacon egy nem túl bonyolult ételekből összeállított reális szakácskönyv, amely Tolnai Kálmán klasszikus munkájához hasonlóan az előkészítés technológiáját is tartalmazza.

AZ ELEJTÉSTŐL A KONYHÁIG

A vadhúsfeldolgozás szerintem a ravasz elhúzásával kezdődik. Egészen pontosan azzal, ahogy a vadat eltaláltuk. Különösen a nagyvad esetében a megfelelő találat nemcsak a biztos terítékre hozáshoz szükséges, hanem a megfelelő minőségű

hús biztosításához. Egy jó tüdő és/vagy szívlövés nemcsak fájdalommentes halált jelent a vadnak, hanem azt is, hogy a test a lehető legkisebb mértékben roncsolódik, ugyanakkor a vad megfelelően kivérzik. Ez nagyon fontos a későbbi feldolgozás szempontjából. Legrosszabb a gyomor- vagy béllövés, amikor a hús szennyeződik az emésztőcsatornától. Ilyen esetben indokolt a belső részek kimosása. Egyébként, jól lőtt vad esetén ez nem feltétlenül szükséges. Nagyon fontos viszont az időben elvégzett szakszerű zsigerelés. Anélkül, hogy ennek módozatait itt részletezném, csak néhány dologra hívom föl a figyelmet. Az ugye nyilvánvaló, hogy késünkkel vigyázzunk, nehogy kivágjuk a gyomrot és a beleket. Fontos, hogy minden belső részt eltávolítsunk, hogy ne sértsük meg a bélszínt. Jómagam végül is egészen a nyakig föl vágom a vadat, a nyelv- és légcsővel együtt kifejtem a nyelvet is. Azért mondom, hogy „végül is”, mert ha sietünk, sokszor csak „hegyi zsigerelés”-t végzünk, azaz a hasfal felvágása után eltávolítjuk a lágy részeket, átvágjuk a rekeszizmot, hogy a vér a mellüregből kifolyhasson, de a mellkast már nem vágjuk föl, a tüdő, a szív, a máj és a vesék a helyükön maradnak. Így a hús kihülhet, a leginkább romlandó vér kifolyik, a hamar fölpuffadó bendő és a belek nem okoznak problémát, de kevésbé szennyeződik a hús, és könnyebb szállítani, mert a belsőségek nem esnek ki. Ráadásul a vadászahnál majd szebb fényképet is lehet készíteni. Akkor is célszerű így zsigerelni, ha vadunkat hosszabban húzni kell vagy kézzel cipelni. Később, a vadászahnál vagy a hűtőnél aztán gyorsan és kevés vérral be lehet fejezni a „véres munkát”. Téli időszakban a kizsi-

gerelt vadnak jót tesz, ha egy alkalmas ágra fölakasztjuk. Így teljesen kifolyik belőle a vér, és könnyebben áthűl a hús. Ha kocsiba vagy kocsira tesszük, ajánlatos kitámasztani a mellüreget; ha több vadat zsákmányolunk, akkor sokáig ne hagyjuk őket „kupacban” egymásra fektetve, mert így nem tudnak kihűlni. Közismert, hogy a vaddisznónak az első sonkája alá célszerű bevágni, hogy az itteni igen vastag húsrészek könnyebben kihűljenek.

A belsőségeknek különös jelentősége van. Az elejtő jussa a trófea és a belsőség. Ráadásul a belső részekből könnyen, gyorsan készíthető ízletes étel. A gyomron, a beleken és a lépen kívül a vadnak minden része fölhasználható, bár bizonyos részeket kevesen használnak föl. A nyelvet például legtöbbször eldobják, pedig főve, némi sóval, borssal minden nagyvadunk nyelve igen finom, ráadásul nagyon könnyű elkészíteni. A tüdőre is kevesen fordítanak figyelmet, pedig kitűnő savanyúleves vagy szalontüdő készíthető belőle, nem rontja el a kockára vágott szív sem. Ám ha valaki ezekkel nem akar bajlódni, javaslom, nagyjából aprítsa őket össze, rotyantsa meg őket forró vízben, és adja oda a kutyájának. Különösen, ha ő is részt vett a vadászatban, netán ő találta meg vadunkat. A vesék pirítva, tojással ugyancsak ízletesek; a legtöbbek által fölhasznált májról most hosszabban nem is beszélek.

Szeretném viszont fölhívni a figyelmet egy legtöbbször elfeledett „belsőségre”: a velőre. Különösen a gímszarvas agyveleje megfelelő mennyiségű és éppúgy fölhasználható, mint bármely más velő (természetesen egy jó bika koponyáját nem trancsírozuk szét érte...), de ha elég jó bárdunk van, a kemény vad-

disznókoponyából is kinyerhetjük ezt a finomságot. Vesével, tojással, hagymával egyaránt igazi különlegesség.

Ha valaki saját maga akarja földolgozni a vadját, célszerű konyhakészre csinálni a csomagokat. A hús jó része legtöbbször fagyasztóba kerül. Miután „fődarabokra” (combok, bordák, gerinc, nyak) szétszedtük a testet, alakítsunk ki egy-egy főzésre való csomagokat. Ezek nagysága attól függ, hány személyes a háztartás. A gerincből 3–5 darabot vágathatunk, a combokból kb. kilós tételeket. Ezeket célszerű kicsontozni. Én fölszeletelni nem szoktam, azt a főzés előtt célszerű elvégezni.

Szarvasfélék esetében a bordákból, a lábszárból, a lapockákból, esetleg a kicsontozott nyakból készítsunk apróhúst. Ebből lehet pörkölt, gulyás vagy más ragu. Okos dolog csontos és csont nélküli csomagokat is csinálni, mert van, aki nem szereti a csontos pörköltet. Ezek a csomagok kiegészülnek a nemes részek darabolásakor leeső kisebb húsrészekkel. A jól lőtt vad húsát magam továbbra sem szoktam vízzel tisztítani, csak letörölni. Főzés előtt, kiolvadás után úgyis mindenképpen mosni kell majd. Magára adó vadász ahhoz is ért, hogy a húst hogyan kell feldolgozni, és melyik részből mit lehet készíteni.

Azt mondják, szörmés jószágot egy évig, madarat fél évig lehet mélyhűtőben tárolni. Nos, tapasztalatom szerint a madár sokkal tovább eltartható tollában. Pár éve elsőrangú pecsenyét készítettem 2–3 éves szalonkákából, amelyeket kopasztás nélkül fagyasztottak le. Persze ha nem szalonkáról van szó, a beleket és a gyomrot célszerű eltávolítani.

Az apróvadtól sokan azért idegenkednek, mert nem tudják megnyúzni,

megkopasztani. Ha nem vadászó – különösen városi – embernek akarunk vadat ajándékozni, lehetőleg megpucolva, konyhakészen adjuk, mert ellenkező esetben esetleg több bosszúsága, mint öröme lesz benne.

MINDEN JÓ VADÁSZ HÚSVADÁSZ

A „húsvadász” nálunk elitélő, lesajnáló kategória. Jó pár éve kedvenc barátom mondogatta, hogy minden jó vadász húsvadász. Akkor nagyon haragudtam rá emiatt, de azóta rájöttem, hogy igaza van. Mások ezt úgy fogalmazzák meg: „én nem lövök le olyan állatot (a ragadozók kivételével), amelyet nem eszek meg”. Mert máshogy nem tudom megindokolni, hogy miért pusztítom el.

A vadászat legősibb hajtóereje az éhség volt. Egyáltalán nem kell szégyellnünk, hogy mi is éhesek vagyunk a finom vadhúsra, ezért is emelünk pusztát. A bőséges étkezés szerves része a vadászatnak, leginkább a bőséges közös étkezés, ahol együtt ünnepeljük meg a vadászat sikerét. A vicc szerint az indián nyelvekben a „vegetáriánus” szó jelentése „rossz vadász”. Nekünk, akik jó vadászoknak tartjuk magunkat, az is kötelességünk, hogy vaddal teli asztalunknál megvendégeljük azokat, akik már nem üzik ezt az ősi foglalkozást.

Az új vadhúsrendet könnyebbé teszi, hogy az elejtett vadat helyben értékesítsük. Ha jól csináljuk, többen juthatnak majd hozzá ésszerű áron, több család szokhat hozzá, hogy rendszeresen, de legalábbis ünnepi alkalmakkor vadhúst egyen.

Márok Tamás

Jó étvágyat!

A vadból készült ételek – amellet, hogy kiemelt gasztronómiai értékkel bírnak, rendkívül egészségesek és ízletesek is. A „vadászterület ízeit” jelentik számunkra, az erdő-mező zamatát, illatát varázsolják az asztalunkra. A vadhúshoz jól illenek a vadgyümölcsök, a gombák és a különféle fűszerek, amelyekben az évszakok aromái gyűlnek össze. A sütéshez-főzéshez számtalan felhasználási lehetőség, milliónyi recept és fortély áll rendelkezésünkre, a legtöbb vadásznak – és a néhanapján vadhúst fogyasztó étterem-látogatóknak – a vadhús kapcsán mégis szinte kizárólag a pörkölt jut az eszébe.

A vadásznapokon, a vadászati társadalmi eseményeken, szakmai rendezvényeken is állandóan a szokásos, unalmas, egyhangú recept szerinti étek rotyognak a bográcsokban. Mindig csak pörkölt, pörkölt, pörkölt...

Pedig hazánkban jelentős hagyományai vannak a vadból készült egyéb ételkülönlegességek fogyasztásának is. Igaz, napjainkban drasztikusan lecsökkent a vadhús iránti igény, az egy főre jutó vadhús-fogyasztás Magyarországon évente nem éri el a harminc dekagrammot. Annak ellenére, hogy ma már minden hipermarketben a vadhúsok különféle fajtáinak széles választéka rendelkezésre áll. A statisztikai mutató különösen akkor tűnik rendkívül alacsonynak, ha hozzávesszük, hogy egy vadászidényben a vadgazdálkodási ágazatból 6-7 ezer tonna vadhús kerül a piacra.

Egy kilogramm vadhús felvásárlási ára – vadfajtól függően – mindössze 300–1200 forint, de mire a boltok polcain találkozunk vele a vevő, akkor ennek a többszörösét kell érte leszurkolni. Talán pont a magas árfekvés, de az is lehet, hogy a vadhússal szembeni – tájékozatlanságból eredő – bizalomhiány az oka annak, hogy csupán a háztartások alig néhány százalékában kerül az étlapra vadétel. Ráadásul a mélyfagyasztás általánossá válásának köszönhetően ma már nem a néhány hónapra korlátozó vadászati idény határozza meg, hogy egy adott vadfaj húsa mikor kerülhet a rostélyra, a tepsibe vagy a fazékba, nem kell alkalmazkodnunk, akkor ehetnénk vadat, amikor csak akarnánk. Valamiért mégsem tesszük...

Igen sokat kellene dolgozni annak érdekében, hogy a vadételek újra divatba jöjjenek, a régi, jól bevált recepteket újra elővegyék, a jellegzetes ízeket újra felfedezzék honfitársaink. Ehhez egy átfogó marketingkampányra, talán egy figyelemfelhívó márkajelzés vagy védjegy bevezetésére, esetleg néhány célzott rendezvényre, fesztiválra volna szükség. A piac fellendítésén túlmenően az akciónak további hozadéka lenne, hogy ezen keresztül a vadászat megítélése is pozitív irányba mozdulhatna el.

A vad húsának szaga, íze az egyes fajokra jellemző, a legtöbb vadhús sötétvörös vagy barnás színű, mert az izmokban sok vér marad. A magas tejsavtartalma miatt a vadhús általában keményebb, mint a tenyésztett haszonállatoké. A vadon élő állatok húsa ugyanakkor sokkal egészségesebb és könnyebben emészthető. Míg a vágóállatok húsának zsírtartalma 5–37% között mozog, addig a vadé csupán 1–4%,

foto: Sztikosi Kálmán

	Energiatartalom		Fehérje	Szénhidrát	Zsír
	(kJ)	(kcal)	(g)	(g)	(g)
Fácán	466	111	22,3	0,5	1,9
Mezei nyúl	445	106	23,0	0,5	1,1
Őz	441	105	20,8	0,4	1,9
Szarvas	517	123	20,7	0,6	3,9
Vaddisznó	470	112	21,6	0,4	2,4
Csirkecomb	571	136	20,9	0,5	5,2
Csirkemell	470	112	24,7	0,5	1,0
Pecsenyekacsa	802	191	19,0	0,4	12,0
Hízott liba	1646	392	16,0	0,2	35,0
Sertéscomb, karaj	685	163	21,0	0,4	8,1
Sertés dagadó	1852	441	12,0	0,3	42,0

a koleszterintartalma szintén 15–20 százalékkal kisebb, a fehérjetartalma viszont valamivel nagyobb (21–24%). A vadhúsok kedvező élettani jelentőségéhez hozzájárul még magas vitamin- és ásványianyag-tartalmuk. A vad húsa elsősorban B-vitaminokat, valamint A- és D-vitamint, illetőleg foszfort és vasat tartalmaz. A vadhúsokban található zsírsavak összetétele hasonló az egyéb húsfélékhez, de a fácáné és a nyúlhúsé kedvezőbb, mert kevesebb telített és valamivel több telítetlen zsírsavat tartalmaz. A vadhúsokat tehát az egészséges és fogyókúrás ételek hívei is nyugodtan fogyaszthatják.

A vadhús – az őskori, létfenntartó vadászatot kivéve – sohasem volt népelelmezési cikk, bár a fogyasztás volumene jócskán meghaladta a mostani mértéket. Napjainkban inkább különleges csemegének számít – de tulajdonképpen annak számított évszázadokkal ezelőtt is, hiszen csak a főurak vagy később az arisztokraták engedhették meg maguknak a vadászatot. S bár az akkori konyhatechnika jelentősen eltért a mai-

tól, az ízek, a felhasznált alapanyagok és a receptek nem sokat változtak.

A vadételek szerepe a régi, „paprika előtti” magyar konyhában valószínűleg sokkal meghatározóbb volt, mint ma. Mátyás király asztalára például olyan ételek bő és változatos sora került, amelyek nyárson és roston, üstben, bográcsban vagy lábasban készültek. Akkoriban csaknem mindent lében, mártásban táltak, és ezeket igen erősen fűszerezték. A fűszerek zömét az erdők és mezők növényei, gyógynövényei adták. Imádták a tárkonyt, a kakukkfűvet, a mentát, a bazsalikomot és a szurokfűvet is. Sok olyan növényt használtak ízesítésre, amelyeket ma elsősorban gyógy- és fűszernövényként tartunk számon. A mártások készítésekor a kenyeret sűrítőanyagként használták, és ez a sűrítési mód egészen a 19. század derekáig őrzte uralmát, amikor a rántás, a paprika és a hagyma használata erőteljesen visszaszorította. Érdekesképpen érdemes megjegyezni, hogy Mátyás földbirtokkal jutalmazta azokat a szakácsokat, akik a legkevesebb halálesetet okozták. Abban

az időben tudniillik még egyáltalán nem voltak fertőtlenítőszeresek vagy olyan tartósító eljárások, amellyel az étkek biztosan frissek maradtak a lakomákra. Amikor a király kitalálta, hogy hétvégén hatszáz fős vacsorát rendez, a szakácsoknak már a hét elején el kellett kezdeni a munkát. Igaz, füstöltek már egyes ételeket, amiktől azok jobban elálltak, de nyaranta, ha nagy meleg volt, a nem megfelelő tárolás miatt sokszor került romlott étel az asztalra. Ennek olykor kiadós mérgezés lett eredménye, amit nem mindenki élt túl.

A 15. század végén fejlesztették ki azt az eljárást, hogy a húst pácolás után elásták, mégpedig egy méter mélyre, majd tíz-húsz centi földet szórtak rá, ezt követően vízzel locsolták és betemeték. A helyét pálcával jelölték meg. Egy hétig állt így a hús a föld alatt, aztán kiásták és feldolgozták. Miután a toxikus anyagok leginkább oxigén jelenlétében terjednek, ez az eljárás nagyon bevált, hiszen légmentesen zárta le az elásott húsokat. Ezenkívül gyakran tartósították ecetes-borsos lében a különféle húsokat, és a sózás, valamint a füstölés is elfogadott módszer volt.

A középkorban nagyrészt nyílt tűzön és bográcsban készítették el az ételeket, de a harang alatti főzés is kedvelt volt. Ennek az a lényege, hogy egy nagy harangforma alá tették a húst, a vasat pedig olyan megre hevítették, hogy a megfelelő ideig sugározza a hőt. Volt egy mondás is, miszerint az ökörben benne van a bárány és a kappan, abban pedig a tojás. A nyárson sült ökör akkor kerülhetett az asztalra, ha ez mind átsült benne. Ezért aztán nemritkán három napig, hetvenkét órán át sült a hús.

A régi magyar konyhában a paprikát nem ismerték, arra vonatkozó hiteles

adataink csak a 15. század végéről vannak. Csak igen lassan terjedt el, és került az urak konyhájára is, majd fokozatosan kezdte háttérbe szorítani a régi fűszereket, melyek közül ezzel együtt sok egy időre feledésbe merült. Ilyen volt például az okáért a sáfrány, a gyömbér és a bazsalikom. A későbbi évszázadokban a nemzetközi – főként az olasz és a francia – konyha igen jelentős hatást gyakorolt a hazai főzési-sütési szokásokra, de a nemzeti sajátosságokat a magyar szakácsok mindig megpróbálták összeötvözni ezekkel az irányzatokkal.

A vadhús elkészítése az idők folyamán a szakácsművészet speciális ágazatává vált, leginkább a közösségi konyhákban (éttermekben), de a háztartásokban is. Kivételesen, ehhez általában a férfiak értenek jobban, hisz a történelem során szinte kizárólagosan ők végezték a vad elejtését, nyúzását, a húsook előkészítését is.

Annyi bizonyos, hogy kicsit több fantáziát kellene belevinni a vadételek elkészítésébe, a leggyakrabban ugyanis pecsenye, pörkölt, vadas, esetleg paprikás készül, ami egyhangúvá és unalmasá teszi ezeket a fogásokat. A lehetőségek tárháza szinte korlátlan, a vadhúst süthetjük, párolhatjuk, főzhetjük vagy grillezhetjük is, ráadásul zárt tűzhelyen és szabad tűzön egyaránt elkészíthető.

A belsőségek fogyasztása általában a vadászok kiváltsága, hiszen ezek – romlandóságuk okán – csak frissen készíthetők el, ráadásul ezek vadászrészként az elejtőt illetik. A belsőségek közül leginkább a máj, a szív és a vese használható fel, de sokan esküsznek a szarvaspalcra vagy egy jóféle szalontüdőre is.

A csontos és csontozott vagy filézett vadhúsok már szélesebb körben hoz-

záférhetőek. Kezelésük, tárolásuk, előkészítésük és feldolgozásuk azonban nagy odafigyelést kíván. A helyes eljárásokkal elérhetjük a beltartalmi értékek megőrzését, valamint a nem kívánt ízek kiiktatását.

A vadat a felhasználást vagy a konyhai előkészítést megelőzően apróvad esetében kibelevve (kemény fagyok idején anélkül) tollában, a nagyvadat pedig zsigerelve, szőrben-bőrben célszerű hideg helyen legalább 5–7 napig pihentetni, érlelni.

Ezt követi a kopasztás vagy a nyúzás, a tisztítás, a részeire bontás, majd a konyhai előkészítés és a felhasználás vagy a fagyasztás.

A vadszárnyasokat kopaszthatjuk szárazon és forrázva, de nyúzhatjuk is. A profi szakácsok leginkább a tollazást javasolják, sőt további praktikaként hozzátesszik, hogy különleges zamatot ad a peccsenynek, ha az ujjunkkal fel-emelt bőr alá friss fűszernövényeket dugdosunk, például bazsalikomot, zsályát, petrezselymet.

A darabolást követően a húst felhasználás előtt gondosan leharthyázzuk, és eltávolítjuk róla a zsíros részeket, majd négy-öt órára hideg vízbe áztatjuk. Erre azért van szükség, hogy a vérerek, a rostok szépen kitisztuljanak. Az előkészítéshez éles rövid és hosszú pengéjű késre, csontozókésre, konyhai bárdra és vágódeszkára van szükség.

Előfordulhat, hogy a darabolást követően a húst fagyasztjuk. Ez igen jót tesz az erősebb rostozatú vadhúsoknak, mert a jégkristályok roncsolják a sejtek falát, így puhább, porhanyósabb lesz. Tulajdonképpen a sokak által „kötelezőnek” vélt pácolásnak is ez volna a feladata, de a fagyasztóból elővett húst főlesleges

pácolni, főleg ha párolni szeretnénk. Ha hirtelen sütjük, akkor a fagyasztott porció kiengedése történhet páclében, de ez csak az íze végett szükséges.

A frissen felhasználandó vadhúst viszont ajánlatos az elkészítés előtt bepácolni. Az egyszerű pác a következőképpen készül: 3 liter vizet, 5 szál sárgarépát, 5 szál petrezselymet, 1 db zellergumót, 2 fej hagymát, néhány szem szegfűborsot, babérlevelet, 2 dl ecetet és 10 szem borókabogyót 20 percig főzzük, majd kihűtjük, és körülbelül egy napra bele tesszük a húst. Sót nem ajánlatos a páclébe tenni, mert rontja a hús minőségét. Készíthetünk boros pácot is, ilyenkor az étel jellegének megfelelő bort kell választani, vagyis például a szarvascombhoz vörös-, míg a nyúlhoz fehérbort keverünk. A karikákra vágott zöldségeket és a fűszereket a borral és 2,5 liter vízzel felforraljuk, majd lehűtjük. Belehelyezzük a leharthyáztott húsdarabokat, végül hűtőszekrénybe tesszük. 3-4 napig pácoljuk, közben néha megforgatjuk, hogy a hús ne fülledjen be.

A hagyományos pácok helyett egyes séfek inkább vörösboros, sárgarépás, zelleres, babérleveles, borókabogyós pácot javasolnak a nyúl- és fácánételekhez. Borókabogyó, friss rozmaryn, friss kakukkfű, zsályá és fekete bors felhasználásával száraz pácot is készíthetünk. A fűszereket törjük át réz- vagy kőmózsárban, és dörzsöljük be vele a húst, majd tartósító nejlonszállal betekerve tegyük be egy napra a hűtőszekrénybe.

Ha szeletelni akarjuk, akkor azt kizárólag a rostok irányára merőlegesen, enyhén ferde síkban, éles, vékony pengéjű, nem recés élű késsel tegyük. Ha inkább egyben akarjuk sütni, akkor annak érdekében, hogy a formáját megtartsa,

konyhai cérnával át kell kötni a húsdarabot.

A friss, konyhakész szárnyast a felhasználás vagy a fagyasztás előtt tartunk hideg folyó víz alá, majd papírtörülővel itassuk fel a nedvességet, és szárazon hűtsük le. A felengedés előtt a legfontosabb, hogy vegyük ki a csomagolásból, s vagy hűtőszekrényben, vagy szoba-hőmérsékleten hagyjuk lassan, magától kiolvadni.

A vadmadarak húsa általában száraz és zsírsegedény, éppen ezért fontos a megfelelő mennyiségű zsiradék felhasználása az elkészítés során. A szalonnával tűzdelés (spékelés) jól bevált módszer, és az ízeket is szaporítja. Egészen sütésnél mindenképpen javasolt, mert szárnyasvad-fajaink húsa könnyen kiszáradhat és megkeményedhet. Annak érdekében, hogy a sütés közben ne csúszsanak le a húsról a tetőcserépszerűen ráhelyezett szalonnaszletek, konyhai cérnával lazán kössük át a darabot, de akár hústüvel vagy fogpiszkálóval is rögzíthetjük a csíkokat.

A tűzdelésre a legalább két-háromujjnyi vastagságú, nem húsos füstölt szalonna a legalkalmasabb. A spékelés különleges ízhatását fokozza, ha a szalonnát előre megfűszerezzük.

A fűszerek az ételek ízének, illatának kialakításához, az aromák harmonizálásához járulnak hozzá. A vadhús – jellegéből adódóan – sokkal intenzívebb fűszerezést igényel. A leggyakoribb, keverékekhez is alkalmazható fűszerek közül a bazsalikom leginkább a levesekhez, a koriander a mártásokba és a pácokba, a kerti csombor (borsikafű) a nehezebb ételekhez vagy pörköltekhöz, az üröm a zsírosabb réce- és libahúsokhoz, a tárkony a párolt húsokhoz, a rozma-

ring a grillekhez, a gyömbér a mártásokhoz, a kömény a gombás ínyencségekhez, a babér a pástétomokhoz, a majoránna a belsőségekhez, a petrezselyem és a bors szinte mindenhez, a paprika a gulyásokhoz és a pörköltekhöz, a kakukkfű a mártásos húsokhoz, a zsályá a libasültekhez, a boróka pedig fokhagymával társítva az egybesültekhez való.

A jellegzetes ízű vadfogásokhoz a pikáns-fanyar termések (homoktövis, csipke, áfonya, madárberkenye, kökény, som, birs) kombinációi kiválóan illelnek, de a kívánt ételféleséget készíthetjük akár körte, alma, szőlő, citrom, narancs, ribizli, málna, aszalt szőlő vagy aszalt szilva felhasználásával is.

Ugyancsak megy hozzá a gesztenye, a dió és a mogyoró is, amely adalékanyagként, egészben, darálva, őrölve vagy aprítva, töltelékekhez, illetve panírozásra egyaránt felhasználható.

A vadhúsok és gombák együttes alkalmazása még inkább a kuriozitás irányába vezet. A legjobbak az aromás erdei gombák, mint az ízletes vargánya és rokonai, a sárga róka gomba, a sötét trombitagomba, az ízletes tőkegomba, a gyűrűs tuskógomba. A jellegtelem gombákhoz adagoljunk erőteljesebb zamatú szárított gombákat, gombapորokat, kivonatokat, gombapépet, füstölt gombát. Természetesen valamennyi természetett gomba is alkalmas a vadhúsokkal készítenő ételekhez.

A vadból készült húsételekhez a klasszikus köretek közül kiválóan illeszkedik a sült vagy főtt burgonya, a párolt rizs, de jók hozzá a metélt-vágott tésztaféleségek és a gyúrt galuskák mellett a zsemleléből vagy a burgonyából készült gőzölt gombócok, valamint a ropogós krokettek és a röstik is, ráadásul

– főleg grillezés esetén – friss salátákkal is tálalható. A hirtelen sült szeletekhez és a grillekhez inkább a ropogós, az egybesültekhez, valamint a főtt, párolt húsokhoz inkább a bő levű, tartalmas körítések és a zöldséges, gyümölcsös mártások dukálnak.

A klasszikus vadételek, azaz a főfogások mellé a köreteken kívül szinte elengedhetetlen valamilyen mártást is feltálalni. A vadhúsokat gyakran készítik, tálalják különféle mártásokkal, így erdei gyümölcsökből készített áfonya-, som-, csipkebogyómártással, továbbá friss zöldfűszerekkel készített zöldmártással, valamint citrom-, gomba-, birsalma-, hagyma-, bors- és almás tormamártással. A magyar konyhán gyakori tejföl is sokat segít a száraz hús élvezetességében.

A kialakult helyzetből fakadóan talán minden vadásznak van saját vadpörköltreceptje, így ennek a fortélyaira e helyütt – szándékosan – nem térünk ki. A pörköltfőzés mellett a legelterjedtebb felhasználási mód talán a roston sütés, így erről kívánatos, hogy essék néhány szó. A faszénparázs fölött vagy akár villany-, esetleg gázgrill segítségével készítenő étkek lényege, hogy kezdetben hirtelen nagy hőhatásnak kell kitenni a húst, mert ezáltal vékony pörkréteg keletkezik rajta, amely megakadályozza a nedvesség kiszivárgását, így a kiszáradást. Az egybesültek esetében később természetesen csökkenteni lehet a sütési hőmérsékletet, miközben folyamatosan kenegetni kell a pecsenyét zsírral vagy olajjal, esetleg páclével. A hőforrás és a bezsírozott fémrostély között 10-12

centiméteres távolság a legoptimálisabb. A sültet akkor lehet tálalni, ha a hústűvel vagy villával történő szurkálást követően a lyukból világos és tiszta lé szivárog, a húsállomány pedig puha.

Ezek után nézzük, hogy mi készülhet – a pörköltön kívül – az egyes vadfajokból...

A fácán elkészíthető főzve (levesnek, aszpikosan, salátának), párolva (tejfőlös paprikásnak), töltve (káposztában), illetőleg sütve (tűzdelten, göngyölve).

A tudományos körítésnek köszönhetően – korlátozott mennyiségben – besze-

rezhető mintavételi szalonka ízletes húsa párolva (saját levében, borban, csontlében), sütve (serpenyőben, angolosan, göngyölve, szalonnába burkoltan, püréként, kocsonyázva, kirántva, konyakkal flambírozva, pezsgős vajban) vagy pástétomnak egyaránt fogyasztható.

A galamboknak, gerléknek sötét, zsírtalan húsa van, a legízletesebbek a hat hónapnál fiatalabbak. Főzve (le-

vesnek), párolva (pácoltan, mártással), sütve (töltve vagy rántva) is kitűnő.

Az öregebb libákat előzetes pácolás nélkül nem lehet felhasználni, a fiatalabbak azonban párolva (vadasan, zöldségesen, lecsósan, vörösborban), sütve (tűzdelten) különleges kulináris élményt nyújtanak.

A récefélék közül a fiatalabbak süthetőek tűzdelten, töltöten, zöldségágyon, míg az öregebbeket inkább párolni kell (fehér- vagy vörösborban, csontlében, savanyú káposztában, birsalmával).

A mezei és üregi nyúl készíthető egészben, nyáron sütve vagy töltve, a gerince főzve, párolva, kocsonyázva, sütve, míg a filézett érmék főzve, párolva, sütve, a combjai levesnek, párolva, apróhúsként, gombásan, vadasan, salátának, sütve, rántva vagy pástétomnak.

A szarvasfélék (gím, dám, őz) legértékesebb húsrésze a gerinc, a borda, a filé, a comb, a lapocka, a gulyás- vagy

apróhús, illetőleg a vesepecsenye. Felhasználásuk részenként különböző lehet, a gerinc, a karaj, a vesepecsenye, a comb sütve, a lapocka inkább párolva, főzve. A vesepecsenye a legjobb, legsofordalúbban felhasználható, sok ebből készíthető gombás étel ismeretes.

A muflon húsa a birkáéhoz hasonló, így az elkészítése is azonos módon történhet, azzal a különbséggel, hogy sokkal erőteljesebben kell fűszerezni.

A vaddisznó húsa nyersen számtalan veszélyt hordoz magában, így füstölt árut nem igazán szoktak belőle készíteni, hőkezelés után azonban biztonságosan fogyasztható. A darabolás utáni értékes húsrészek: a gerinc, a karaj, a szűzpecsenye, a comb, a lapocka, az apróbb részek, a tarja és az oldalas. A nagyobb részek általában sütve, a kisebbek sütve vagy párolva, illetve főzve jók.

Azt mindenki tudja, hogy a belbecs mellett – főleg az ételek világában – a külcsín is igen nagy jelentőséggel bír. A vadételeket nem elég kiválóan elkészíteni, a finomságokat megfelelőképpen kell tudni kínálni. A vadászgasztronómia a vadászati kultúra része, s mint ilyen, a tálalásra is nagy hangsúlyt kell fektetnünk. Ma már szerencsére szebbnél szebb, fából készült pecsenyétálakat, vadmotívumos étkezészeteket, agancsnyelű evőeszközöket és különféle kiegészítőket (gyertya-, szalvéta- és fűszertartókat), abroszokat lehet kapni a kereskedelemben, amelyek nélkülözhetetlen kellékként hozzájárulnak a vadászias „teríték” elkészítéséhez.

Wallendums Péter

Joghurtos fácánmellfalatok sajtkehelyben

Joghurtos pác

Hozzávalók: 4 dl joghurt, 2 gerezd fokhagyma, kis fej vöröshagyma, csapott evőkanál sűrített paradicsom, 2 teáskanálnyi kurkuma, szerecsendió, csipet tárkony és lestyán, só, bors.

A joghurtba préseljük bele a fokhagymát, adjuk hozzá az apróra vágott vöröshagymát, a sűrített paradicsomot, és a fűszerekkel alaposan keverjük el.

Fácánmellfalatok

Hozzávalók: 4 fácánmell, napraforgómag, tökmag, fenyőmag egy-egy evőkanállal, vaj.

Négy fácán mellehúsát fejtjük le a csontokról, és forgassuk bele a joghurtos pácba. Egy éjszakára tegyük a hűtőbe. Ezután a kés fonákjával a nagyja páctól szabadítsuk meg, és vágjuk ujjbegynyi darabokra. Vajon pirítsuk 10 percig, adjuk hozzá a pácot, és a kávéskanálnyi vajon megpirított olajos magvakkal forraljuk össze. Tegyük hűvös helyre, és hagyjuk kihűlni.

Saláta

Hozzávalók: fejes saláta, endívia, fodros kel, illetve bármely salátaféléből összesen 1 kiló, olívaolaj, evőkanálnyi méz és tárkonyecet.

A salátaleveleket tépkedjük apró darabokra, kevés olívaolajjal öntsük le, majd egy evőkanálnyi mézes ecettel locsoljuk meg.

Sajtkehely

Hozzávalók: 40 deka trappista sajt, kevés olaj.

Olajozott palacsintasütőbe reszeljük 10 deka sajtot, majd mindkét oldalát süssük aranybarnára. Ha elkészült, borítsuk egy felfordított kis levesestálra, konyharuhával letakarva simítsuk a tál felületére, és hagyjuk kihűlni.

Tálaláshoz a sajtkehelyekbe szedjük az előkészített salátából, és helyezzünk a közepébe egy merőkanálnyi joghurtos fácánmellfalatból. Feta sajtjal és olívaolajjal gazdagíthatjuk az étket. A falánkabb vendégeknek szervírozzunk mellé fokhagymás, vajos pirított kenyeret.

Vaddisznós hagymaleves

Hozzávalók: 2 liter vaddisznó orjaleves lé, 6 db közepes vöröshagyma, 6 csapott evőkanál zabpehely, 10 dkg teavaj, 2 dl főzőtejszín, só, őrölt bors, 6 db kenyércipó, csokor snidling vagy petrezselyem, 10 dkg reszelt sajt.

Kiadós ünnepi vadászebed után, egy tál ételnek vacsorára ajánlom.

Az ebéd főzésénél úgy kalkulálunk, hogy maradjon a vadhús levesből legalább két liter szűrt húslé. Nem csak vaddisznóból, hanem bármely zamatos vadhúsléből is készíthetjük.

Legalább hatliteres fazékban olvasszuk fel a vaját és szórjuk bele a karikára vágott vöröshagymát. Egy csapott csipetnyi sóval szórjuk meg és őröljünk rá borsot. A sóval óvatosan bánjunk, mert a leves is sós. Az üvegesre pirított hagymára szórjuk rá kavarással a zabpehelyt. Sűrűn kavargatás mellett öt-hat perc alatt lepirítjuk, majd az előmelegített húslével merőkanalanként felengedjük. Legyünk óvatosak, mert először nagyon fröcsköl a szinte szárazra hevült leves alap. Ne adjuk hozzá azonnal az összes lét, hagyjuk a levest tejszínsűrűségűre főni. Amikor a hagymakarikák kezdenek összeesni és a zabpehely is megpuhult öntsük a tejszínt egy kis tálba, merjük rá a forró levesből, keverjük el és lassan kevergetve adjuk a leveshez. Kóstoljuk és esetleg sót, borsot ízlés szerint még adjunk hozzá. Amint felforratjuk a levest, a lángról és fedjük le.

A cipóknak szeljük le a tetejét, kanállal vágjuk ki a belét, de ne kaparjuk ki túlságosan. Tálaláskor a forró levest merjük a cipókba, reszeljük rá egy evőkanálnyi sajtot és szórjuk meg apróra vágott snidlinggel vagy petrezselyemmel.

Szt. Orbán récesült, sajtos süttők lepénnyel

Süttők lepény kaporos fetasajttal

Hozzávalók: 0,5 kg süttők, 3 tojás, 1 dkg liszt, csipetnyi só, bors, póréhagyma, koriander, ízlés szerint, 20 dkg feta sajt apróra vágott friss kaporral kikeverve

A tököket nyersen reszeljük le, adjuk hozzá az egész tojásokat, a lisztet, apróra vágott póréhagymát, fűszereket, dolgozzuk össze és kanállal bő, forró olajba szaggatva süssük ki, majd a tetejére a kikevert feta sajtból teáskanállal rakjunk gombócokat.

Sült vadréce

Hozzávalók: tőkésrécéből 2 db, aprórécéből 4 db. vadfűszer keverék, só, bors, 2-4 alma, 15 dkg füstölt szalonna

A kacsákat tollazzuk le, bőrét rajtahagyva vágjuk ketté, a mellehúsát tűzdeljük meg szalonnával, fűszerekkel szórjuk meg, fektessük kizsírozott tepsibe, öntsünk alá egy kis vizet, majd mindegyiket takarjuk le almakarikákkal és 170 fokon süssük a récék korától függően 60-90 percig.

Párolt lilakáposzta

Hozzávalók: 1 kg lilakáposzta, 25 dkg kristálycukor, só, bors, őrlött kömény, ecet

A cukrot karamellizáljuk, kevés vízzel hűtsük le, a legyalult káposztát adjuk hozzá, sózzuk, borsozzuk és szórjuk rá az őrlött köményt, majd fedő alatt pároljuk kb. 20 percig, végül ízlés szerint, ízesítsük ecettel.

Pereszke, vagy rókaomba ragu

Hozzávalók: 20 dkg kockázott bacon szalonna, 40 dkg vöröshagyma, 25 dkg, pereszke, vagy rókaomba, 20-25 dkg champion gomba, só, bors, kakukkfű

A pirítsuk meg a bacon szalonnát, adjuk hozzá a nagyobb kockákra vágott hagymát, a négybe vágott pereszke vagy rókaombát és a championt, ízesítjük fűszerekkel és fedő alatt pároljuk 15-20 percig.

Tálaláskor fehérkáposztával, sárgarépaszeletekkel és narancsszeletekkel díszítsük.

A süttők lepény salátaágyon önmagában is élvezetes könnyű ebéd lehet. Fetasajt helyett esetleg rokforttal vagy fokhagymás joghurttal is ízesíthetjük.

Grillezett aszalt szilvával bélelt vaddisznó szeletek

Hozzávalók: 8-10 szelet vaddisznó karaj, vagy comb, 20-30 szem aszalt szilva, bazsalikom, 3 dl száraz vörösbor, fogvájó a tűzéshez, olaj alufólia.

Pác (A húst a sütés előtt 3-4 nappal előkészítjük, pácoljuk.)

Hozzávalók: 1,5 l víz, 1 dl ecet, 1 kis fej vöröshagyma, 2 db babérlevél, csipet friss kakukkfű, 1 db sárgarépa, 1 db fehérrépa, 2 gerezd fokhagyma, kis fej zeller fele, csipet zúzott fenyőmag, 6-7 szem egész fekete bors, 4-5- szegfűszeg, 1 citrom héja.

A hozzávalókat a forrástól számítva 20 percig főzzük, majd ha kihűlt szűrjük le. A hússzeleteket helyezzük a páclébe 2-3 napra rakjuk hűtőbe. Néha forgassuk meg a szeleteket. Felhasználás előtt csepegtessük le a szeleteket és egyenként töröljük szárazra.

Az aszalt szilvákat 2-3 napig áztassuk vörösborban.

Grillezés előtt a szikkadt hússzeletekbe vékony pengéjű késsel vágjunk zsebeket, dörzsöljük be bazsalikommal és rakjunk bele egy-egy szem borban áztatott aszalt szilvát. Fűszerezzük ízlés szerint sóval, borssal, majd olajozott alufólia között süssük fél órát majd fólia nélkül olajjal kenegelve süssük készre.

Parázson sült héjas burgonyával, az évszaknak megfelelő gyümölcsökkel és a maradék aszalt szilvával tálaljuk.

VISSZATEKINTŐ

„A história nem csak arra való, hogy az ember csak éppen megismerje, mi volt s hogyan, hanem arra való, hogy ami már egyszer megtörtént, tanúságul legyen a későbbi időkben mindenkinek, aki hasonlatos sorsra jut.” – írta egykoron Móricz Zsigmond. Az alábbiakban összegyűjtött, régmúltba visszamutató érdekességek a hazai vadászattörténet jelentős állomásai voltak. Olyanok, amelyeket érdemes megismernie minden, alaposabb szakmai műveltségre vágyó vadásznak, és olyanok, amelyek mellett kötelességünk – elődeink előtt fejet hajtva vagy nagyjainkra emlékezve – néhány percet elidőzni...

250 éve

– Erdélyben, a borgói Plajmagaslaton, 1762-ben terítékre hozták az utolsó, hazánkban élő európai bölényt (*Bison bonasus*), amely vad a középkorban még gyakori volt erdeinkben. Ezt bizonyítják a bölény összetételű helységnevek és a korabeli krónikák is. Az utolsó vadon élő európai bölényt 1927-ben ejtették el a Szovjetunióban. Ekkorra csupán 50 egyed maradt különböző állatkertekben. Kontinensünk legnagyobb testű vadfaját 1951-ben, Lengyelországban kezdték szabad területre visszatelepíteni. Ma, különböző természetvédelmi területeken, mintegy 3000 példány él Lengyelország – a híres bialowiezai erdő – mellett Fehéroroszországban, Litvániában, Oroszországban, Ukrajnában, Romániában, Szlovákiában, valamint Kirgizisztánban.

215 éve

– Gróf Festetics György megnyitja a Keszthelyi Georgikont, ahol később vadászképzés is folyik. Európa legrégebbi rendszeres mezőgazdasági felsőoktatási intézménye 1797. július 1-jén kezdte meg működését. Bár az intézmény főleg a gróf tisztjeinek a képzésére alakult, nyilvánosságát jelzi, hogy bárki fizetés vagy tandíj nélkül hallgathatta a kívánt órákat, a választott tárgyából vizsgázhatott. Az iskola hivatalosan a latin és a német nyelvet használta, mivel nem minden oktató tudott magyarul. A gyakorlati oktatást szolgáló tangazdaság már az alapítás évében létrejött. Az eredeti épületek már nincsenek meg, a másodikként felépült épületegyüttes egy

részében jött létre 1972-ben a Georgikon Majormúzeum az intézmény fennállásának 175. évfordulója tiszteletére.

125 éve

– 1887-ben Teleki Sámuel (1845–1916) megkezdte két és fél éves expedícióját Kelet-Afrikában. A neves vadász és felfedező magánúton végezte középiskoláit, a debreceni református kollégiumban érettségizett 1863-ban, jeles eredménnyel. Felsőfokú természettudományi tanulmányait a göttingeni és a berlini egyetemen folytatta, ahol ásványtant, geológiát, földrajzot és csillagászatot is hallgatott. Az egyetem után katonai szolgálatba lépett, majd 1881-től országgyűlési képviselő volt. Ekkor ismerkedett meg Rudolf trónörökösrel, aki élénk figyelemmel kísérte a kor földrajzi felfedezéseit. A Görgényi-havasokban tett, Rudolfal közös vadászatok érlelték meg benne a gondolatot egy egzotikus vadászexpedícióról. Az afrikai utazás eredeti célja a vadászaton kívül a Kilimandzsáró megmászása volt. Útja során a fekete kontinens addig ismeretlen területeit járta be, ahol előtte még európai utazó nem járt.

110 éve

– 1902-ben indul el Damaszkín Arzén Kelet-Afrikába. A bácskai földbirtokosnak szűksége volt egy preparátorra is, aki trófeáit szakszerűen kikészíti. Így juthatott el Kittenberger Kálmán – Madarász Gyula ornitológus ajánlásával – Damaszkínhoz, aki azonban az útiköltséget nem tudta vagy nem akarta előteremteni, csupán a fekete földrészen tartózkodás fedezetét vállalta. A Nemzeti Múzeum végül szerződést kötött Kittenbergerrel a később beküldendő gyűjteményekre, s ellátta őt a szükséges gyűjtőeszközökkel. A múzeum Kittenberger egyesztendei fizetését is vállalta, hogy természetrajzi gyűjtőként Afrikában dolgozhasson. Így kerülhetett Kittenberger első ízben 1903 januárjában Mombasa kikötőjébe, az expedíciók hagyományos kiindulópontjára. Damaszkín Arzén Német Kelet-Afrikában akart vadászni. A már újonnan megépült Uganda-vasúton tették meg az utazás első szakaszát, a további távolságot gyalog győzték le. Kittenberger megbetegedett, s láztól szenvedve gyalogolt a szinte elviselhetetlen hőségben 140 kilométert. Súlyos állapotban érkezett meg Moshiba, s egy német orvos állapította meg a maláriás fertőzést. Akaratereje azonban győzedelmeskedett a testi nyomorúságon. Gyógyulása hetei alatt rovarok, lepkék, madarak gyűjtésével foglalkozott. A lázrohamok szüneteiben járta a környéket, és elsajátította a suahéli nyelvet.

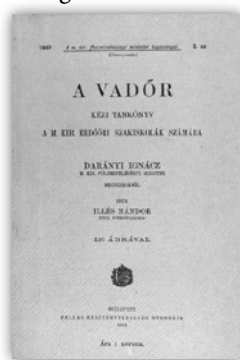

105 éve

– Megnyitották a Magyar Mezőgazdasági Múzeumot. A jelentős politikai befolyással rendelkező Darányi Ignác földművelésügyi miniszter az 1896. június 20-án aláírt alapító okiratban fogalmazta meg elvárását, hogy „az ország mezőgazdasági termelése és fejlődése állandó és modern múzeumban bemutatassék”. Az alapító állandó múzeum létrehozásán gondolkodott, ami végül 1907. június 9-én, a Vajdahunyadvár épületének ünnepélyes átadásával valósult meg.

– Kiadták Illés Nándor (1836–1907) *A vadőr* című kézikönyvét. A szerző a selmecbányai Erdészeti Akadémián, 1860-ban végezte tanulmányait, majd a Coburg hercegi erdőbirtokon szolgált, mígnem 1868-ban segédtanárként visszakérült Selmecbányára. Négy évvel később Károlyi György birtokán, a Nyírségben vállalt erdőmesteri állást, majd az Esterházy hercegi hitbizományban lett erdőfelügyelő, de alig egy év után állami szolgálatba került, és 1881-től a Földművelésügyi Minisztérium erdőfelügyelői osztályát vezette. *A vadőr* című kötete a „Kézi tankönyv a m. kir. erdőőri szakiskolák számára” alcímet viselte.

95 éve

– 1917-től Bársony István (1855–1928) lett a Hubertus Magyar Vadászok Országos Egyesületének elnöke. A jeles vadász, természetíró Sárkeresztesen látta meg a napvilágot. Elemi és középiskolai tanulmányait Nagykárolyban, Pozsonyban, majd Szatmárnémetiben végezte. Jó íráskészsége, irodalmi vénája már a középiskolában megmutatkozott. Érettségi után Budapestre ment jogot tanulni, de jobban érezte magát a budai hegyekben. Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Borsos Vilmával. István a jogi pályától elfordult, újságíró lett. Az *Egyetértés*, a *Hazánk*, később a *Magyar Hírlap* munkatársaként, 1907-től a *Budapesti Közlöny* szerkesztőjeként dolgozott. Novelláival az első nagy sikert 1886-ban aratta; amikor I. díjat nyert az *Ország-Világ* pályázatán, *Proletárok* című írásával. Életében 44 kötete jelent meg, melyekben közel 700 novellája olvasható. Hitvallása így szól: „A természet költője nem mesemondó. Hitet kell tennie arról, hogy igazat ír. Egyetlen sort se írtam le a természetről, amelynek az igazságáról meg ne győződtem volna.”

85 éve

– 1927-ben járt először Afrikában, Kelet-Szudánban gróf Széchenyi Zsigmond. A közismert vadász és író a Fejér megyei Sármentén, illetve osztrák és cseh ro-

konsága révén Gutensteinben, Milleschauban és Niemesben töltötte gyermekkorát. A székesfehérvári Állami Főreáliskolában, majd a budapesti Ferencz József Főgimnáziumban tanult, majd 1916–1918 között, az első világháború idején csapatszolgálatot teljesített. Ezután elkezdte jogi tanulmányait, de 1919-ben abbahagyta, mert életcéljának a természet és az állatvilág tanulmányozását tekintette. Felsőfokú iskoláit Münchenben, Stuttgartban és angliai egyetemeken folytatta, ahol részletesen megismerkedett a zoológiával. 1927-től Egyiptomban, Líbiában, Szudánban, Kenyában, Tanganyikában és Ugandában vadászott, majd 1935-ben Alaszka következett. A világháború idején apja birtokán vadvédelmi és vadbiológiai problémákat kutatott, miközben a budapesti, Istenhegyi úti villája leégett, és megsemmisült a teljes trófea-gyűjteménye. 1947-től vadászati felügyelőként dolgozott az Országos Erdészeti Központban, majd később a Mezőgazdasági Múzeumban lett szakmuzeológus, de 1951-ben kitelepítették egy hajdúsági tanyára. Amikor 1955-ben a Szépirodalmi Kiadó ismét kiadta a már negyedszázada megjelent *Csúit*, felesége, Hertelendy Margit bátorítására ismét írni kezdett. 1964-ben, halála előtt három évvel kilencedszer, de utoljára jutott el Afrikába.

– Ekkortól bírálják Nadler-képlettel a trófeákat. A trófeák bírálata, értéksorrendjének megállapítása akkor vált szükségessé, amikor azokból kiállításokat rendeztek. Budapesten, a Nemzeti Lovarda épületében, 1871-ben már volt egy kiállítás, amely „A jelen században Magyar- és Erdélyországban lőtt szarvas-, dám- és őzagancsok” bemutatója volt. Németországban csak 1914-ben nyílt meg első ízben ilyen bemutató, Bécsben pedig 1900-tól rendezett a Jagd Klub agancskiállítást. A szarvasagancsokról kezdetben inkább csak szemmérték alapján állapították meg az agancsok erősségét, sőt sokáig tartotta magát az „évenként eggyel több ág” elméleten alapuló, ágszám szerinti sorrend. Igaz, már 1881-ben egy bírálati képletet alkalmaznak, ahol mérhető jellemzőket vettek fel, azonban a következő évi zsűri visszaállt a szemmérték szerinti szubjektív bírálatra. Ezután egymást váltogatták a hazai és külföldi minősítési módszerek mindaddig, mígnem neves vadászmuzeológusunk, Nadler Herbert a húszas években – szintén többszöri változtatás után – megalkotta bírálati képletét. Az általa kidolgozott, gimtrófeákra vonatkozó bírálati képlet olyan időálló, hogy a CIC 1955-ös kopenhágai határozata szerint ma is minden bírálati lapon fel kell tüntetni a Nadler-pont szerinti értéket is a CIC-pontok mellett.

– Maxime Ducrocq, a francia St. Hubertus Klub külföldi vadászok szekciójának elnöke felveti a CIC létrehozásának gondolatát. A céltudatos vadgazdálkodás terjedése

Európában és a vadászok közötti kapcsolatok elmélyülése már a századelőn felvette az igényt arra, hogy a vadászattal foglalkozó szakemberek egy nemzetközileg is elismert fórumon keresztül érintkezhessenek. Ez a gondolat újfent felvetődött az 1910-es bécsi nemzetközi vadászati kiállításon, azonban ennek a megvalósítására csak az első világháború után került sor. A brünni mezőgazdasági főiskola tanára, ing. Antonin Dyk már 1926-ban hangsúlyozta ennek az intézménynek a szükségességét, komolyabb lépések azonban e téren csak 1927-ben történtek, amikor Ducrocq és gróf Károlyi Lajos, a nemzetközileg is elismert tótmegyeri vadgazda már konkrét formában megfogalmazta egy nemzetközi intézmény megalapításának a gondolatát. A feltevést tett követte, és 1928. november 26–28-ára találkozót hívtak össze a felvidéki Érsekújvárra, amelyre meghívták négy ország, Csehszlovákia, Románia, Lengyelország és Franciaország vadászati szakembereit. Ezzel párhuzamosan szűkebb körű megbeszélés is folyt a tótmegyeri Károlyi-kastélyban, amelyen osztrák részről Károlyi barátja, Colloredo-Mansfeld Rudolf, magyar részről pedig Nemeskéri-Kiss Géza vett részt. A tárgyaló felek konkrét javaslatot dolgoztak ki a nemzetközi vadászati szervezet megalapítására, felvázolták annak a feladatkörét, alapszabályait, és megállapodtak már az elnevezésében is: Conseil International de la Chasse, CIC – Nemzetközi Vadászati Tanács. Mindezt írásban is lefektették az úgynevezett „Újvári nyilatkozat”-ban, amelyet a kiküldöttek alá is írtak. Az „Újvári nyilatkozat” hatására, 1930. november 6–9-ére Párizsban összehívták az alakuló közgyűlést. Ma ezt a dátumot fogadjuk el a CIC megalapításának napjaként.

80 éve

– 1932. június 11-én a Dóra Sándor, Halasy Gyula, Lumniczer Sándor összetételű magyar csapat megnyerte Franciaországban az élőgalamblöví-világbajnokságot. Ez a ma már nem létező sportág a versenylövészetnek az a módja, amelynek során bizonyos távolságban (20-25 m) kalitkákból kieresztett galambokra lőttek. A versenyben az nyert, aki egyfolytában, hibázás nélkül több galambot tudott elejteni úgy, hogy az a kerítéssel körülrzárt kis téren belülre essen. A versenyző előtt 5-6 zárt kalitka feküdt, s nem lehetett tudni, hogy az általa adott jelre melyikből eresztik ki a galambot.

75 éve

– 1937. november 2–28. között rendezték meg Berlinben a nemzetközi vadászati kiállítást.

70 éve

– 1942-ben jelent meg Nemeskéri-Kiss Géza, Félix Endre és Glóser Dezső *A hivatásos vadász kézikönyve* című munkája.

65 éve

– 1947-ben megalakult a MAVOSZ, a Magyar Vadászok Országos Szövetsége.

50 éve

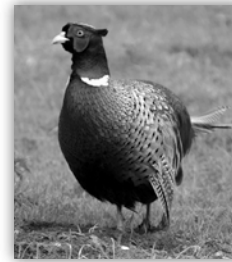
– 1962-ben 20 fővel – köztük Parti Istvánnal, Studinka Lászlóval, Széchenyi Zsigmonddal és Vallus Pállal – megalakult az Országos Vadgazdálkodási és Vadászati Tanács.

45 éve

– Jugoszláviában, Újvidéken (Novi Sad) nemzetközi vadászati kiállítást rendeztek 24 ország 2500 trófeájával
– Az állami vadászati protokoll igényei kielégítésének feladatát kapta a MN Buda-vidéki Erdőgazdaság, a Gödöllői Állami vadgazdaság, a Gemenci Állami vadgazdaság és a Gyulaji Állami Vadgazdaság.

40 éve

– Vallus Pált a CIC elnökének választották.
– Paul Riegel vendégvadász a Lovászi Vt. területén terítékre hozta a második zalai világrekord szarvasbikát (14,80 kg), amely 1973-ban, Torinóban, a nemzetközi trófeabírálaton 252,98 pontot kapott.

35 éve

– 1977-ben mindmáig megdönthetetlen országos fácán-teríték-rekord született, 1 102 625 madár elejtésével.

25 éve

– 1987-ben dr. Nagy Endre (1913–1994) a Magyar Népköztársaság Csillagrendje kitüntetésében részesült. Iskoláit Keszthelyen végezte, majd Pécssett jogból doktorált, Németországban pedig vadászmesteri diplomát szerzett. 1950-ben a kormányvadászatok főnökének nevezi ki, ám a politika viharai elől később családjával menekülni kényszerült. Ausztriában, majd Németországban tevékenykedett, 1954-ben pedig a düsseldorfi nemzetközi vadászkiállítás trófeaosztályának vezetője volt. Három afrikai gyűjtőútja után, 1958-ban végleg elhagyta Európát, és Tanzániában

telepedett le, ahol állatkeretek és múzeumok megbízásából mint gyűjtő és vadbefogó tartotta fenn magát. Évek múltán az ország egyik legismertebb fehér vadásza lett, állatkertet és vadaskertetet alapított, a Kilimandzsáró és a Meru vulkán vadászterületein vadászati főnökként is működött. Az 1971-es budapesti vadászati világkiállításon a tanzán pavilon vezetőjeként vett részt. Vadászati és néprajzi gyűjteményének nagy részét 1984-ben Balatonedericsre, családi kúriájába hozta haza, amely azóta múzeumként működik.

20 éve

- 1992. november 14-én bírálta el a Nemzetközi Trófeabíráló Bizottság Guthon az előző évben itt elejtett dámbika agancsát, amely a trófeabírálaton 233,11 pontot kapott.
- 1992-ben, Marrakeshben a CIC valamennyi tagállama elfogadta a Vadászati Kódeket.

15 éve

- Életbe lépett az 1997. évi XLVI. törvény az Országos Magyar Vadászkamaráról.
- Az OMVK országos küldöttközgyűlése 1997. október 29-én elfogadta az Országos Magyar Vadászkamara alapszabályát.
- 1997. november 5-én, Keszthely-Fenekpuszta határában a régészek fellelték egy 2000 éves kelta áldozati gímszarvas maradványait.

10 éve

- 2002-ben, Budakeszin felavatták Maderspach Viktor (1875–1941) mellszobrát. Az erdélyi, szász származású magyar mérnök és vadászíró a Bécsi Műegyetemen végezte tanulmányait. Később a család Hunyad megyei birtokainak irányításával foglalkozott, majd az első világháborúban a fronton harcolt, gerillacsapa-

tot vezetett az erdélyi román betörés idején a Retyezát-hegységben. Az államfordulat után Romániában maradt, de 1921-ben egy magyar tiszti összeesküvésben való részvétele miatt menekülnie kellett. A nyugat-magyarországi felkelésben is részt vett, a nagy jelentőségű második ágfalvi összecsapás egyik parancsnoka volt. A harmincas években főként írásaiból élt és vadászott, az 1940-es erdélyi bevonuláskor azonban teherautója felborult, és sérüléseibe belehalt.

5 éve

- 2007-ben felavatták Budakeszin dr. Szederjei Ákos (1911–1991) mellszobrát, aki a vadért való rajongását, az erdő szeretetét Szatmár megyei otthonából hozta magával a soproni erdőmérnöki főiskolára, ahol oklevelet szerzett és megalapozta szakmai ismereteit. A vadászat ügyéért való lelkesedésére jellemző, hogy mint fiatal erdőmérnök több hónapon át tanulmányozta a kiváló szarvasállományáról ismert egykori rominteni erdőgazdaság vadgazdálkodási viszonyait. Kárpátaljának Magyarországhoz való visszacsatolása (1939) után a Földművelésügyi Minisztérium a kiemelt területként kezelt Szinevéri Erdőhivatal vezetésével bízta meg. Ott ismerte meg a felelősségteljes erdész-vadászélet minden nehézségét és szépségét. Még a háború idején Szinbe vezérelték, ahol az általa vezetett erdőhivatal területén „medvéskertet” létesített. A háború után a Földművelésügyi Minisztériumban, illetve az akkor alakult Állami Erdőközpontban teljesített szolgálatot a MALERD vadászati osztályának vezetőjeként. 1957-ben kinevezték a budapesti állatkert igazgatójának. Vezetése alatt az intézmény folyamatosan korszerűsödött, bár a szűkös lehetőségek közepette csak igen lassan. Mégis sikerült ritka állatokat bemutatni, sőt szaporodásra bírni őket. Sok neves vendége volt ekkoriban a kertnek, köztük a világhírű Joy Adamson, valamint a Nobel-díjas Konrad Lorenz professzor. Szederjei Ákos ezt a tisztséget nyugdíjba vonulásáig, 1978-ig töltötte be.

CÍMJEJEGYZÉK

ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZKAMARA
1027 Budapest Medve u. 34-40. Telefon: (06-1) 355-6180, 212-2226
info@omvk.hu, www.omvk.hu

OMVK Baranya megyei Területi Szervezete
7623 Pécs, Petőfi u. 45.
06-72/ 332-354
omvkbm@dravanet.hu

OMVK Bács-Kiskun megyei Területi Szervezete
6000 Kecskemét, Mezei u. 1-3.
06-76/ 325-254
omvkbacs@omvkbacs.t-online.hu

OMVK Békés megyei Területi Szervezete
5600 Békéscsaba, Bajza u. 11.
06-66/ 321-234
omvkbekes@mail.globonet.hu

OMVK Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Területi Szervezete
3526 Miskolc, Tas u. 18.
06-46/ 504-125
info@vadaszszovetseg.hu

OMVK Csongrád megyei Területi Szervezete
6727 Szeged, Irinyi J. u. 1. IV. em. 21.
06-62/ 420-362
csongrad@vadaszkamara.hu

OMVK Fejér megyei Területi Szervezete
8000 Székesfehérvár, Jancsár u. 7.
06-22/ 327-933
omvk.fejer@eqnet.hu

OMVK Győr-Moson-Sopron megyei Területi Szervezete
9023 Győr, Corvin u. 9.
06-96/ 618-692
vadasz@omvkgyor.t-online.hu

OMVK Hajdú-Bihar megyei Területi Szervezete
4026 Debrecen, Péterfia u. 4.
06-52/ 417-447
omvk@vadaszkamaradebrecen.t-online.hu

OMVK Heves megyei Területi Szervezete
3300 Eger, Hibay K. u. 12.
06-36/ 517-123
heves@omvk.t-online.hu

OMVK Komárom-Esztergom megyei Területi Szervezete
2800 Tatabánya, Győri út 13.
06-34/ 510-197
vadaszkem@vivamail.hu

OMVK Nógrád megyei Területi Szervezete
3100 Salgótarján, Múzeum tér 1. Pf. 234.
06-32/ 412-875
omvk.nograd@chello.hu

OMVK Főváros és Pest megyei Területi Szervezete
1051 Budapest, Nádor u. 34.
06-1/ 3119-608
omvkpest@t-online.hu

OMVK Somogy megyei Területi Szervezete
7400 Kaposvár, Zárda u. 18.
06-82/ 526-288
vadaszkamara.somogy@gmail.com

OMVK Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Területi Szervezete
4400 Nyíregyháza, Vörösmarty tér 7/a.
06-42/ 311-246
szabolcs@vadaszszovetseg.t-online.hu

OMVK Jász-Nagykun-Szolnok megyei Területi Szervezete
5000 Solnok, Petőfi u. 13.
06-56/ 514-180
postmaster@szolnokmvk.t-online.hu

OMVK Tolna megyei Területi Szervezete
7100 Szekszárd, Pollack M. u. 32/b
06-74/ 512-224
postmaster@tolna-omvk.t-online.hu

OMVK Vas megyei Területi Szervezete
9700 Szombathely, Puskás T. u. 7.
06-94/ 500-324
vas@omvk.hu

OMVK Veszprém megyei Területi Szervezete
8200 Veszprém, Dózsa Gy. út 32.
06-88/ 422-298
veszprem@omvk.hu

OMVK Zala megyei Területi Szervezete
8900 Zalaegerszeg, Petőfi u. 39.
06-92/ 599-440
zala@vadaszkamara.t-online.hu

ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZATI VÉDEGYLET
1027 Budapest, Medve u. 34-40. Telefon: (06-1) 355 6180, fax: 375-8378
info@vadaszativedegylet.hu, www.vadaszativedegylet.hu

Baranya megyei Vadásztársaságok Szövetsége
7626 Pécs, Petőfi u. 45.
Tel: 06 72/ 332-354

Bács-Kiskun megyei Vadászsövetség
6000 Kecskemét, Árpád krt. 2.
Tel: 06 76/ 418-800

Békés megyei Vadászsövetség
5600 Békéscsaba, Bajza u. 11.
Tel: 06 66/ 321-234

Vadászok és Vadgazdálkodók Észak-Magyarországi Területi Szövetség
3526 Miskolc, Tas u. 18.
Tel: 06 46/ 504-125

Csongrád megyei Vadászsövetség
6727 Szeged, Irinyi J. u. 1.
Tel: 06 62/ 420-362

Fejér megyei Vadászok és Vadgazdálkodók Szövetsége
8000 Székesfehérvár, Jancsár u. 7.
Tel: 06 22/ 327-933

Kisalföldi Vadászsövetség
9023 Győr, Zechmeister u. 9.
Tel: 06 96/ 311-512, 06 20/ 9353-527

Hajdú-Bihar megyei Vadgazdálkodók és Vadászok Szövetsége
4026 Debrecen, Péterfia u. 4.
Tel: 06 52/ 417-447

Heves Megyei Vadászok Vadgazdálkodók és Természetvédők Szövetsége
3300 Eger, Hibay K. u. 12.
Tel: 06 36/ 517-123

Komárom-Esztergom megyei Vadászszövetség
2890 Tata, Tópart u. 8/c.
Tel: 06 34/ 384-063

Nógrád megyei Vadászszövetség
3100 Salgótarján, Múzeum tér 1. Pf. 234.
Tel: 06 32/ 412-875

Vadászok és Természetvédők Közép-Magyarországi Szövetsége
1051 Budapest Nádor u. 34.
Tel: 06 1/ 3119-608

Somogy megyei Vadászok Szövetsége
7400 Kaposvár, Zárda u. 18.
Tel: 06 82/ 526-288

Vadásztársaságok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szövetsége
4400 Nyíregyháza, Vörösmarty tér 7/a.
Tel: 06 42/ 311-246

Jász-Nagykun-Szolnok megyei Vadászszövetség
5000 Szolnok, Petőfi u. 13.
Tel: 06 56/ 514-180

Tolna megyei Vadászszövetség
7100 Szekszárd, Pollack M. u. 32/b.
Tel: 06 74/ 512-224

Vasi Vadgazdálkodók Védjegylete
9631 Hegyfalva, Vasút u. 1.
Tel: 06 30/ 937-0784

Veszprém megyei Vadászszövetség
8200 Veszprém, Dózsa Gy. u. 32.
Tel: 06 88/ 422-298

Zala megyei Vadásztársaságok és Vadgazdálkodók Szövetsége
8900 Zalaegerszeg, Petőfi u. 39.
Tel: 06 92/ 599-440

Sopron Tájégségi Szövetség
9400 Sopron, Honvéd u. 1.
Tel: 06 99/ 311-100

Felsőtiszavidéki Vadgazdák Szövetsége
4405 Nyíregyháza, Debreceni út 138.
Tel: 06 42/ 490-019

Rábaközi Vadászszövetség
9322 Rábatamási, Szabadság út 87.
Tel: 06 96/ 282-342

„Gyulaj” Erdészeti és Vadászati Zrt.
7090 Tamási, Szabadság u. 27.
(74) 573-940
titkarsag@gyulajzrt.hu

Ipoly Erdő Rt.
2660 Balassagyarmat, Bajcsy-Zs. u. 10.
(35) 300-769
titkarsag@ipolyerdo.hu

Kisalföldi Erdőgazdaság Zrt.
9023 Győr, Corvin u. 9.
(96) 529-450
kaegrt@kaeg.hu

Kiskunsági Erdészeti és Faipari Zrt.
6000 Kecskemét, József A. u. 2.
(76) 510-400
kefag@kefag.hu

Mecseki Erdészeti Zrt.
7623 Pécs, Rét u. 8.
(72) 508-200
info@mecsekerdo.hu

Nagykunsági Erdészeti és Faipari Zrt.
5001 Szolnok, József A. u. 34.
(56) 512-110
nefag@nefag.hu

Nyírségi Erdészeti Zrt.
4401 Nyíregyháza, Kótaji u. 29.
(42) 598-450
mail@nyirerdo.hu

Pilisi Parkerdő Zrt.
2025 Visegrád, Mátyás király u. 4.
(26) 598-000
informacio@pprt.hu

Somogyi Erdészeti és Faipari Zrt.
7400 Kaposvár, Bajcsy Zs. u. 21.
(82) 505-100
sefag@sefag.hu

Szombathelyi Erdészeti Zrt.
9700 Szombathely, Saághy I. u. 15.
(94) 514-000
titkarsag@szherdeszet.hu

Tanulmányi Erdőgazdaság Zrt.
9400 Sopron, Honvéd u. 1.
(99) 506-810
titkarsag@taegrt.hu

VADEX Mezőföldi Erdő- és Vadgazd. Zrt.
8000 Székesfehérvár, Tolnai u. 1.
(22) 510-500
posta@vadex.hu

Vértesi Erdészeti és Faipari Zrt.
2800 Tatabánya, Dózsakert u. 63.
(34) 316-733
verteserdo@t-online.hu

Zalaerdő Zrt.
8800 Nagykanizsa, Múzeum tér 6.
(93) 500-200
zalaerdo@zalaerdo.hu

HM Budapesti Erdőgazdasági Zrt.
1033 Budapest, Hévízi út 4/a
(1) 387-88-59
bp-erdo@bp-erdo.hu

HM Kaszó Erdőgazdaság Zrt.
7564 Kaszó, Kaszópuszta 1.
(82) 445-903
info@kaszort.hu

HM Veszprémi Erd. Zrt.
8200 Veszprém, Jutasi u. 10.
(88) 591-510
info@verga.hu

ERDŐGAZDASÁGOK

Bakonyerdő Zrt.
8500 Pápa, Jókai út 46.
(89) 513-100
info@bakonyerdo.hu

Délalföldi Erdészeti Zrt.
6721 Szeged, Zsótér u. 4/b
(62) 551-340
dalerdr@dalerd.hu

Egererdő Zrt.
3300 Eger, Kossuth L. u. 18.

(36) 801-501
egererdo@egererdo.hu

Északerdő Zrt.
3525 Miskolc, Deák tér 1.
(46) 501-501
info@eszakerdo.hu

Gemenci Erd. Zrt.
6500 Baja, Szent Imre tér 2.
(79) 326-387
gemenc@gemenczrt.hu

Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság
3758 Jósvafő, Tengersizem oldal 1.
Tel: 06 (48) 506-000
www.anp.nemzetipark.gov.hu

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság
8229 Csopak, Kossuth u. 16.
Tel: 06 (87) 555-260
www.bfnp.nemzetipark.gov.hu

Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
3304 Eger, Sánc u. 6.
Tel: 06 (36) 422 700
www.bnp.nemzetipark.gov.hu

Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság
7625 Pécs, Tettye tér 9.
Tel: 06 (72) 517-200
www.ddnp.nemzetipark.gov.hu

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
1121 Budapest, Költő u. 21.
Tel: 06 (1) 391 4610
www.dinp.nemzetipark.gov.hu

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság
9435 Sarród, Rév-Kócsagvár Pf. 4.
Tel: 06 (99) 537-620
www.fhnp.nemzetipark.gov.hu

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
4024 Debrecen, Sumen u. 2.
Tel: 06 (52) 529-920
www.hnp.nemzetipark.gov.hu

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
6001 Kecskemét, Liszt Ferenc u. 19.
Tel: 06 (76) 482-611
www.knp.nemzetipark.gov.hu

Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság
5540 Szarvas, Anna-liget Pf. 72.
Tel: 06 (66) 313-855
www.kmnp.nemzetipark.gov.hu

Órségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a
Tel: 06 (94) 548 034
www.onp.nemzetipark.gov.hu

**Országos Környezetvédelmi,
Természetvédelmi és Vízügyi
Főfelügyelőség**
1016 Budapest, Mészáros u. 58/a.
1539 Budapest, Pf. 675.
Tel.: 1/2249-100
Fax: 1/2249-262
Honlap: www.orszagoszoldhatosag.gov.hu

**Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi,
Természetvédelmi és Vízügyi
Felügyelőség**
6721 Szeged Felső-Tiszapart u. 17.
6712 Szeged Pf. 1048
Telefon: 62/553-060
Fax: 62/553-068
E-mail: alsotiszavideki@zoldhatosag.hu
Honlap: http://atiktvf.zoldhatosag.hu/

**Dél-dunántúli Környezetvédelmi,
Természetvédelmi és Vízügyi
Felügyelőség**
7623 Pécs, Papnövelde u. 13.
7601 Pécs, Pf. 412
Telefon: 72/567-100
Fax: 72/567-103
E-mail: deldunantuli@zoldhatosag.hu
Honlap: http://ddktvf.zoldhatosag.hu

**Észak-dunántúli Környezetvédelmi,
Természetvédelmi és Vízügyi
Felügyelőség**
9021 Győr, Árpád u. 28-32.
9002 Győr Pf. 471
Telefon: 96/524-000
Fax: 96/524-024
E-mail: eszaktunantuli@zoldhatosag.hu
Honlap: http://edktvf.zoldhatosag.hu

**Észak-magyarországi
Környezetvédelmi, Természetvédelmi
és Vízügyi Felügyelőség**
3530 Miskolc, Mindszent tér 4.
3501 Miskolc, Pf. 379
Telefon: 46/517-300
Fax: 46/517-399
E-mail: eszakmagyarorszag@
zoldhatosag.hu
Honlap: http://emiktvf.zoldhatosag.hu

**Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi,
Természetvédelmi és Vízügyi
Felügyelőség**
4400 Nyíregyháza, Kölcsey u. 12-14.
4401 Nyíregyháza, Pf. 246
Telefon: 42/598-930
Fax: 42/310-713
E-mail: felsotiszavideki@zoldhatosag.hu
Honlap: http://ftvktvf.zoldhatosag.hu

**Közép-dunántúli Környezetvédelmi,
Természetvédelmi és Vízügyi
Felügyelőség**
8000 Székesfehérvár, Hosszúsétatér 1.
8001 Székesfehérvár Pf. 137
Telefon: 22/514-300
Fax: 22/313-564
E-mail: kozepdunantuli@zoldhatosag.hu
Honlap: http://kdtktvf.zoldhatosag.hu

**Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi,
Természetvédelmi és Vízügyi
Felügyelőség**
1072 Budapest, Nagydíófa utca 10-12.
1447 Budapest, Pf. 541
Telefon: 478-4400
Fax: 478-4520
E-mail: kozepdunavolgyi@zoldhatosag.hu
Honlap: http://kdvktvf.zoldhatosag.hu

POLGÁRI KÉZILŐFEGYVER- ÉS LŐSZERVIZSGÁLÓ KFT.

ELÉRHETŐSÉGE:

Személyesen: 1031 Budapest, Gyöngysor u. 6., **Levélben:** 1031 Budapest, Gyöngysor u. 6.,
Telefonon: 347-6030, **Telefaxon:** 347-6039, **E-mail-ben:** mkh@mkh.hu

A VIZSGÁLÓ ÜGYFÉLFOGADÁSI IDEJE MAGÁNSZEMÉLYEK RÉSZÉRE:

Hétfőtől-csütörtökig a fegyverek átvétele vizsgálatra:

7⁰⁰-tól 12⁰⁰-óráig,

nyitva tartás: 7⁰⁰-tól 14⁰⁰-óráig.

Pénteken a fegyverek átvétele vizsgálatra:

7⁰⁰-tól 11⁰⁰-óráig,

nyitva tartás: 7⁰⁰-tól 12⁰⁰-óráig.

FIGYELEM !!!

A vizsgálatok díját az általunk adott postai csekkel postán, vagy a helyszínen
bankkártyával lehet befizetni.

Pénztárunknál csak bankkártyás fizetésre van lehetőség!

Közép-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
5000 Szolnok Ságvári krt. 4.
5001 Szolnok Pf. 25.
Telefon: 56/375-111
Fax: 56/343-768
E-mail: kozeptiszavideki@zoldhatosag.hu
Honlap: http://ktvktvf.zoldhatosag.hu

Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
9700 Szombathely, Vörösmarty u. 2.
9701 Szombathely Pf. 183.

Telefon: 94/506-700
Fax: 94/313-283
E-mail: nyugatdunantuli@zoldhatosag.hu
Honlap: http://nydtktvf.zoldhatosag.hu

Tiszántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
4025 Debrecen, Hatvani u. 16.
4001 Debrecen Pf. 27
Telefon: 52/511-000
Fax: 52/511-040
E-mail: tiszantuli@zoldhatosag.hu
Honlap: www.tikofe.hu

MEGYEI KORMÁNYHIVATALOK FÖLDMŰVELÉSÜGYI IGAZGATÓSÁG VADÁSZATI ÉS HALÁSZATI OSZTÁLYOK

Baranya megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Felügyelőség
7600 Pécs,
Rákóczi u. 30. Pf. 428
06-72/512-461
baranya-vadhal@mgszh.gov.hu

Bács-Kiskun megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
6000 Kecskemét,
Bajcsy-Zsilinszky krt. 2. Pf. 215
06-76/502-420
bacs-vadfel@fki.gov.hu

Békés megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
5600 Békéscsaba,
Kétegyházi út 2.
06-66/540-240
bekes-vadhal@mgszh.gov.hu

Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály

3525 Miskolc, Dóczy J. u. 6.
06-46/515-740
borsodvad@mgszh.gov.hu

Csongrád megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
6701 Szeged,
Deák F. u. 17.
06-62/553-466
csongrad-vadasz@fki.gov.hu

Fejér megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
8001 Székesfehérvár,
Deák F. u. 7-9. Pf. 43
06-22/511-283
weidinger@fki.gov.hu

Győr-Moson-Sopron megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
9021 Győr, Jókai u. 12.
06-96/514-741
vadasz@fvmhgyor.t-online.hu

Hajdú-Bihar megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
4002 Debrecen,
Kossuth u. 12-14. Pf. 404
06-52/523-818
hajdu-fm@mgszh.gov.hu

Heves megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
3301 Eger, Szövetkezet u. 6.
06-36/510-775
fmig-heves@mgszh.gov.hu

Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
5000 Szolnok,
Vízpart krt. 32.
06-56/516-869
vadhal-szolnok@mgszh.gov.hu

Komárom-Esztergom megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
2801 Tatabánya V.,
Győri út 13. Pf. 18
06-34/312-204
kom-vadhal@mgszh.gov.hu

Nógrád megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
3101 Salgótarján,
Baglyasi út 2. Pf. 196
06-32/521-512
vadhal-nograd@mgszh.gov.hu

Főváros és Pest megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
2100 Gödöllő, Kotlán S. u. 1.
06-28/532-361
mgszh-pest@fki.gov.hu

Somogy megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
7400 Kaposvár, Petőfi tér 1-3.
06-82/ 526-102
vadhal-somogy@mgszh.gov.hu

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
4401 Nyíregyháza, Keleti tér 1.
06-42/508-471
vadhal-szabolcs@mgszh.gov.hu

Tolna megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
7101 Szekszárd, Augusz I. u. 7. Pf. 210
06-74/529-351
vadhal-tolna@mgszh.gov.hu

Vas megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
9702 Szombathely, Vörösmarty u. 9. Pf. 260
06-94/506-776
vas-fm@mgszh.gov.hu

Veszprém megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
8200 Veszprém, Jutasi út 10. Pf. 315
06-88/580-440
vadhal-veszpremm@mgszh.gov.hu

Zala megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály
8901 Zalaegerszeg,
Bíró Márton u. 38. Pf. 186
06-92/550-418
vadhal-zala@mgszh.gov.hu

Mgszh Központ
1024 Budapest, Keleti K. u. 24.
06/1-336 9487
fmig@mgszh.gov.hu

TARTALOM

2012. évi naptár	5
Tizenkét hónap	6
A vadászat mint érték... ..	30
Mekkora érték az apróvad?.....	32
Túlszabályozás helyett kontrollhiány.....	36
A gímbikák elfiatalodásának problémái és a megoldás lehetőségei	48
Jövőképünk	64
A tavaszi erdeiszalonka-vadászat kialakulásának története Magyarországon	70
A vadgazdálkodás fejlesztésének lehetősége a bioindikátorokra alapozott vadgazdálkodás	76
Erdő és vad – mindenekfölött	85
Nyelvöltögető	91
Képek a trófeák között.....	97
Balogh Péter 1947–1982.....	106
A vadászkiáltás	108
Csaholó hungaricumok.....	112
Álomból valóság	126
Állati jó kertek	130
A vadhús mint reklámhordozó	144
Jó étvágyat!	148
Visszatekintő	160
Címjegyzék	168